

FOT. BOG. BRINŠEK

ŠTRUCA, SKUTA IN RINKA NAD PODOM V SAVINJSKIH ALPAH

Delo in denar.

Povest. Spisal dr. Fr. Detela.

(Dalje.)

IV.

„O h, Janez,“ je rekla nekega večera Dragica, „danes je pa prišla k nam nova delavka, iz vaše vasi, in premisli! v praznji obleki. Reva ni vedela, kako da smo me oblečene. Prav smilila se mi je, ker so se ji smejale tovarišice in jo dražile, da je prišla kakor nevesta; samo šapelj in pečo da naj bi bila še nateknila. Skoraj jokala se je.“

Janeza je obšla neprijetna slutnja in ni si upal vprašati, kako da se imenuje rojakinja; vprašal je samo, kje da stanuje.

„Pri sosedu Smuku.“

„No, ta je pa dobro izbrala,“ je dejal Jože. „Zmeraj bo imela pred seboj majhne otroke in veliko lakoto. Ampak človek, ki hoče pošteno delati, mora tudi pošteno jesti.“

„Meta je,“ si je mislil Janez, ki ga je bila vznemirila novica, ko si je bil komaj priboril nekoliko dušnega miru. Zopet se je moral boriti za ravnodušnost. Zakaj ne bi smela ona priti na Fužine? si je dejal. Pot je prosta in pravica ista za njo, kakor za njega. Toda prišla je za njim. Njena reč. Če bi bila ona prej tukaj, bi bil prišel on za njo. — Ali pa ne. Neprijetnega čuvstva se ni mogel iznebiti. Menda vendar ne misli ona, da velja še beseda, ko so se izpremenile razmere. Če tako misli, tem slabše zanjo. On je sedaj drugih misli. Na roke se vendar ne bo ženil. A že možnost, da bi vedeli drugi, da jo je on snubil, mu je bila zoprna. Kaj

si bosta mislila Jože in Dragica! Od doma mu pa res prihajajo same sitnosti. — Morebiti se bo ona celo bahala s svojim snubcem. Še tega se manjka! Kar pobegnil bi človek nazaj v Medgorje. A to bi bilo šele prav smešno, to. In zakaj naj bi se umikal on, ki je bil prej tukaj! Čemu bi se sploh razburjal, da je prišla, ko njega to pravzaprav nič ne briga! — Morda je strah celo prazen in je prišla kakšna druga ženska. Če je pa res ona, se bo morda vendar toliko sramovala, da ne bo kazala javno, da je prišla za njim.

Ta misel se mu je zdela utemeljena in pomirljiva. Na izprehod vendar ni hotel iti mimo Smukove hiše in na izprehodu z Jožetom ga je spremljalo vso pot pusto pričakovanje, da bo zdajzdaj srečal Meto. Oddehnil si je, ko je bil zopet doma. Kmalu pa ga je zopet napadla zavest, da se ne bo mogel vedno ogibati in da se vidno nalašč niti ne sme ogibati, če noče zbuditi hujšega suma, in da se je treba vdati v neprijetne razmere.

Drugega dne je hitel vendar sam v tvornico. Potegnil si je klobuk na oči in naredil ovinek, da ni prišel delavkam preblizu. Ko pa se je vračal opoldne proti domu, ga je čakala Meta. Zdelo se mu je, da ima objokane oči.

„Kako pa, da si prišla na Fužine?“ jo je vprašal nejevoljen in ji segel v roke.

„Za teboj,“ je dejala tiho in izkušala ujeti oči, ki jih je Janez umikal. „Doma mi ni bilo prestat več. Tvoj oče pravi, da sem te odgnala jaz od doma.“

„Kaj poslušáš neumne besede! V tvornici vendar ne boš delala; vrni se!“

„Če se vrneš ti. Sama ne grem.“

„Ali nisi bila že prvi dan sita nove družbe?“

„Slabi ljudje se dobe povsod in dobri tudi. Snedle me delavke ne bodo; vaša Dragica pa me je sprejela tako ljubeznivo, da ji ne bom nikoli zadosti hvaležna. Vendar, Janez, ali bi ne bilo najboljša, da se vrneva oba. Vrniva se oba!“

„Jaz ne grem. Ti pojdi!“

„Brez tebe ne grem,“ je odgovorila Meta in potegnila z roko čez rosne oči. „Oh, poslušaj me, Janez, in pojdiva oba!“

„Prazne besede!“ je dejal fant osorno. „Jaz nisem prišel, da bi se vračal. Zdaj sem tukaj in ostanem tukaj, dokler se doma kaj ne izpremeni.“ Molče sta hodila počasi vstric, mladenič jezen in dekle žalostno.

„Še nekaj mi je prišlo na misel,“ je dejala ona čez nekaj časa tiho s povešenimi očmi in se obrnila v stran. „Oba bova služila v tvornici, in če bi se devalo skupaj, kar si prisluživa, bi bilo že nekaj denarja. Kaj, če bi se poročila tukaj? Meni bi mati dovolila in tebi ne more nihče braniti.“

„Na to še misliti ni,“ jo je zavrnil Janez. „Jaz da bi se ženil v tem nesrečnem kraju! Nikdar. Še naslikan ne bi hotel ostati tukaj. To so tako neumne, tako nore misli, da si jih takoj izbij iz glave. Jaz, oženjen na Fužinah, v tem dimu in blatu!“ Janez se je tako raztogotil, da ga je prestrašena prosila Meta, da naj ne kriči, da ne bodo mislili ljudje, da se prepirata. „Tem ljudem tukaj,“ je končal Janez s pritajeno jezo, „tudi ne pripoveduj, da sva se mislila vzeti! Njim to nič mar in jaz nočem, da bi se brigali za mene ljudje, za katere se jaz ne brigam nič. Torej molči!“

Ločila sta se oba slabe volje, oba s trdnim sklepom, da ostaneta, kjer sta. Mladeniču je poje-malo upanje, da bi ga poklicali domov; v Metinem srcu pa je prevarjeno pričakovanje rodilo trmo, ki se je upirala grenkim čuvstvom in jih sladila s tiho nado srečnega izida. Da jo je hotel Janez takorekoč zatajiti, jo je bolelo; toda opravičevala ga je z rahlo-čutno obzirnostjo, ki noče, da bi njo obirali zlobni jeziki; zdelo se ji je celo, da mu mora biti hvaležna za to uslugo, za to nežno skrb. Kako previdno je občeval Janez z njo! Najsumljivejšemu človeku bi ne mogel zbuditi nobene slutnje. Sčasoma pa se izide vse po sreči.

Tako je ostala tudi Meta kot delavka v tvornici. Imela pa je svoje razloge, da se je prijateljila z Drago, ki se je bila tako lepo potegnila zanjo. Hodila je k njej v vas, tem rajša, ker ni imela nobene druge družbe; nosila ji je sadja in kar je dru-

gega dobivala od doma in ji pomagala pri domačih opravkih.

Janez pa se je previdno in ozirno odtegoval tej vsakdanji družini. Dobro došel izgovor se mu je ponudil, ko je dobil za proste ure nekaj kmetskega dela pri krčmarju Rožiču.

„Človek vsaj tudi postrani nekaj zasluži,“ je dejal. Zvečer pa je moral pač prisediti doma in poslušati, ko je pripovedovala Meta, kako siromašno da žive pri Smuku, kjer porabi gospodar skoraj ves zaslužek zase in morajo stradati žena in otroci, hvaležni in veseli, kadar jih vrhu vsega drugega ne pretepe oče.

„Meni se tako smilijo, da jih ne morem gledati, če jim ne morem nič dati. Z besedami me ne prosijo, ampak z očmi, z očmi. Niti mleka ne dobe zadosti. Pridni so pa vsi. Komaj shodijo, že primejo za delo. Deklice sede doma ves dan, kadar niso v šoli, in vezejo ali pletu, dečki pa nabirajo suhljad ali jagode ali gobe po gozdih ali pa letajo lačni za krajcarji. Oh, ti siromaki nimajo nobene mladosti.“

„Starosti pa tudi ne,“ je dejal Jemec. „Saj ne bodo živeli. Zdravje je kapital, ki se ne sme manjšati, če hočemo dobivati obresti. Ali ni tako, Janez?“

„Seveda,“ je pritrdil fant. „Kdor mladega konja prezgodaj vpreže in mu preveč nalaga, ga ugonobi.“

„Kaj pa ti, Janez?“ je dejala Jemčevka. „Ali si nisi naložil preveč dela? Ali boš vzdržal?“

„Oh, res, Janez,“ je pritrdila Meta in ga pro-seče pogledala, „poslušaj pametne ljudi! Denar ne nadomesti zdravja; bolezen pa pobere oboje. Oh, varuj se!“

„Če bi pomagalo varovanje, bi bogatini večno živeli,“ je dejal Janez in se začel meniti z Dragico, ki je bila mirna in resna, brez nepotrebnih skrbi za sebe ali za druge. Poslavljal se je z Meto, kadar je odhajala, kakor vsi drugi, morda še nekoliko hlad-neje, in spremil je ni nikoli.

„Čemu!“ si je dejal. „Saj pride jutri zopet.“

In ni se motil. Prišla je s polnimi rokami, da bi delila, kar so ji bili poslali od doma. Nakopičila je na mizo pred Janeza jabolk in hrušek in belega kruha in suhega mesa. On pa je nabiral obrvi in porinil darove od sebe: „Čemu mi bo! Saj ne stradam. Dragica, vzemi in spravi!“

Meta je zardela in se nasmehnila v zadregi. Opravičevala je sama pri sebi Janeza, ker se ji je zdelo, da umeje njegovo ravnanje. Drugič pa si ni več upala ponuditi Janezu domačih darov. Kar na mizo jih je postavila, v nadi, da dobi vsaj svoj del tudi Janez, in najljubše ji je bilo, če so res vsi segli po tem, kar je bilo enemu posebno namenjeno.

Janezu se je vendar zdelo njeno ravnanje pre-malo previdno. Po pravici. Zakaj Jemčevi so imeli

že svoje misli. Meta se prikupuje Janezu, morebiti nevedoma, to je bilo jasno; fant pa da je tako ponosen in tako moder, da se ne briga za nobeno žensko nič. Janezov ugled je rasel in stari Jemec je bil vesel in srečen, da je dobil njegov sin takšnega tovariša, ki mu ni vedel para med vrstniki. Meti pa so se nekoliko muzali in nekoliko so jo milovali. Mati in hči sta preudarjali, kako bi lepo in ozirno spametovali deklico, ki se jima je zdela dobra in poštena, samo nekoliko ničemurna in premalo resna. Bali sta se zanjo, da se ne bi seznanila s kakšnim malopridnim delavcem; začeli sta jo lepo učiti, in da bi laže pazili nanjo, sta jo držali v svoji družbi. In ker je bila tako ljubezniva, da je rada zahajala k njima, se je tudi začelo materi in hčeri dozdevati, da postaja vse bolj resna in modra, da se ne ozira po moških in ne nasmiha več Janezu. Kaj čuda, ob takšni vzgoji in v takšni družbi! Ugajalo jima je posebno, da se je Janez časi, kadar je prihajala Meta, kar poslovil. Moder, zlata vreden mladenič! Kako pridno je delal, kako premišljeno govoril, kako pametno se vedel! Da začno ljudje brez posebnih razlogov natolcevat in opravljati, to se ve; a njemu ni mogel nihče do živega.

Mati in hči sta čimdalje bolj cenili Janeza in zlasti Dragici se je zdel, kadar ga je primerjala z drugimi znanimi mladeniči, pravi fant, kakor se spodobi, in skoraj tako ljub kakor brat. Kaj to, če je bil nekoliko svojeglaven; pač moški značaj; in če je naglo vzkipeł; mlada kri, ki se bo umirila sčasoma in polagoma. Kako pa je bil brhek, kadar so se mu v srdcu zabliskale temne oči! V njegovem varstvu bi se pač ne bal človek nobene nevarnosti. Umela je Meto in jo opravičevala sama pri sebi in ji ni kar nič zamerila, če ni mogla prikriti svojih čuvstev. In ker je bila prepričana Dragica, da je Janezu tudi znana Metina skrivnost, se mu je ob takih prilikah sporazumno nasmejala in ga zaupljivo pogledala, tako da se je zbudila fantu pozornost in nove misli, kaj da bi to pomenilo. In ker ni vedel, kaj da pomeni prijetna zaupljivost, se je muzal tem prisrčnejše in lovil tem željneje prijazne poglede. Midva že veva, zakaj se smejeva, si je mislil zadovoljen; drugim pa treba ni.

Tako so tekli jesenski dnevi, in čim bolj so se krajšali, tem bolj se je dozdevalo, da se daljša opravilo; zakaj ko se je začejalo delo, še niso videli delavci solnca, in zvečer že ne več, ko se je skončavalo.

Nekega meglene večera se je napotila Meta s svežnjem perila na perišče ob Peščati. Tam je dobila mlado, borno oblečeno perico, ki je tolkla ob perilnik in ovijala in ožemala hodno prtenino. Poleg velike košare ji je prezebalo kakšnih pet let staro

dekletce, ki je stiskalo glavo med suhe rame, skrivalo rdeče, hrapave, do polu lakta gole ročice pod kratki predpasnik in prestopalo z noge na nogo.

Perica se je ozrla, ko je prišla Meta, in kar posivel ji je blede obraz.

„Lojza Kocjanova, ti si?“ se je zavzela Meta in ji gledala strmo v upadlo lice in ugasle oči.

Ona je pokimala in se obrnila stran, da bi izžela vodo iz kosa perila.

„Kaj pa ta otrok?“

„Moja hči, Lojzika,“ je dejala ona in obrisala hčerko krog oči in nosa.

„Kdaj pa si se omožila?“

Ona je molčala in izpirala perilo.

„Oh, nikar me ne izprašuj, Meta!“ je izpregovorila čez dolgo časa in solze so se ji udrle po licih. „Tako sem nesrečna, da ti ne morem povedati. Z Brnotom živim, s kovačem Brnotom. Oh, da bi ga ne bila videla nikoli! Toda kar je, to je. Za to življenje sem si že nakopala zadosti nesreče.“

Obe sta molčali v veliki zadregi. V srce se je smilila Meti sirota v nesreči in sramoti in drhtela je v mislih, da je ona njej vrstnica in prijateljica, nič manj mehkega in slabotnega srca, v istem okolišju, isti nevarnosti.

„Doma ti je umrla mati,“ je dejala Meta sočutno. „Pred smrtjo te je še pričakovala; toda ni te bilo.“

„O pač,“ je odgovorila ona. „Prišla sem z Lojziko. Hodila sem cel dan, da bi jo videla še enkrat. Ko pa sem bila prihitela zvečer v dežju in nevihti do doma, si nisem upala pred njene oči. Videla sem jo skozi okno in ona me je tudi zagledala in se me prestrašila tako grozno, da je morda izdihnula tudi od strahu. In jaz sem bežala proč, da bi me ne videl nihče, ko me ni smela videti mati. Njo bi bila zdravo umorila moja sramota. Oh, da bi nikdar ne bila šla od doma ali pa da bi se ne bila vrnila nikdar v svoji nesreči! Zdaj pa se moram skrivati pred vsakim domačim človekom.“

Pripovedovala je, kako je služila v Gradcu in se seznanila z Brnotom in kako jo je zavedlo in prevarilo upanje na možitev.

„Oni teden je dobil Brnot službo na Fužinah in šla sem z njim, nerada in s težkim srcem. Ali kaj hočem sedaj! On dela v tvornici in jaz perem delavcem. Kadar se nas naveličajo tukaj, pojdemo naprej, po svetu, kakor cigani, brez doma, brez prijatelja.“

Meta je omenjala rahlo, po strani, zakaj da je ne vzame v zakon Brnot.

„Oh, koliko sem ga že prosila,“ je tarnala ona, „koliko prejokala noči! Grozila sem mu in prepirala sva se, da se mi je smilil otrok, ki ga zviije kakor

SLIKE IZ BOSNE: SELK I

OLICE PETROVCA

W. LEO ARNDT

božjast, kadar začne on divjati. Vse zaman. Venomer propoveduje o prostosti in svobodni ljubezni in svojih načelih in da naj kar poberem svoje reči in naj grem, kamor hočem, če mi ni všeč pri njem. Toda kaj hočem, Meta, kaj hočem! Povej mi, kaj naj storim! Ihtenje ji je zaprlo besedo in Meta sama se je solzila ganjena in ni vedela nič odgovoriti in nič svetovati. Lojza si je obrisala naposled rdeče oči z razbolelo, od luga in vročine in mraza razjedeno roko in začela izpraševati Meto, zakaj pa da je ona prišla na Fužine, ko ima doma dosti dela in kruha. Meta, ki ni hotela razodeti pravega povoda, se je izgovarjala, da je bila slišala doma, kako dober zaslužek da se ponuja v tvornici in kako potrebujejo delavcev in da je hotela pokusiti tudi nekoliko tujega kruha, da pa se nadeja, da ne ostane tukaj, privadila da se ni še kar nič.

„Tvoj brat Janez je tudi tukaj,“ je pristavila in se takoj pokesala nepremišljene besede. Čutila je, kako ji prihaja vroče, in se sklonila k Lojziki in ji božala z gorko roko mrzlo drobno lice.

„O vem,“ je govorila kakor sama zase perica. „Saj se mu že skrivam kakor tatica in se bojim vedno in čakam, kdaj me bo zalotil. In če ga ti kaj vidiš, Janeza, ne povej mu nič, ne da sem tukaj, ne da si me videla. In čemu bi mu tudi pripovedovala! Moški ne umejo naših križev in težav; očitaneje pa mi ne pomaga nič in kletve slišim doma dosti. Morebiti si še ti huda name.“

„Oh, kaj bi bila huda! Smiliš se mi, Lojza, prav v srce se mi smiliš. Vedno sva se imeli radi in nikdar mi ti nisi storila nič hudega. Počakaj, jaz ti bom pomagala izplahovati in izpirati perilo. Zapaj v Boga! Morebiti še vse dobro izteče. Potrpljenja ne smeš izgubiti. Z lepo se pri moških več opravi ko z grdo.“

„Oh, ti jih ne poznaš, Meta,“ je dejala ona žalostna. „Kaj njim mar naša nesreča in naša bridkost! Me živimo zanje; oni samo za sebe.“

Meta je zadela Lojzi težko košaro in jo spremila proti domu. Spotoma je kupila Lojziki belega kruha in obetala pri odhodu, da pride še pomagat, kadar bo utegnila.

Otožne misli so ji plale po glavi, ko je premišljevala nesrečo svoje vrstnice. Kakor je milovala njo, tako se je hudovala nad brezvestnim Brnotom. Nehote se ji je vsiljevalo primerjanje z Janezom. Seveda se je videl ta ves drugačen, dober in blag; toda ona sama, ali se sme bolj zanesti na sebe in svojo krepkost, nego se je zanašala nesrečna vrstnica? Kakor opomni na nevarnem kraju, kjer se je pripetila nesreča, spomenik popotnika, da mu preti ista nevarnost, tako je stal Meti ves večer pred očmi živi opomin in vidno svarilo, in ko je molila zvečer:

„In ne vpelji nas v izkušnjava!“ se je razjokala nad nesrečo uboge Lojze in nad vso ljubo človeško ničemurnostjo.

„Zakaj te snoči ni bilo k nam?“ jo je vprašala drugega dne Draga. Meta se je opravičevala, da ni utegnila, ker je imela preveč nujnega dela.

„Saj me ni pogrešil nihče,“ je dejala kakor sama zase in zamišljena pogledala tovarišico.

„Oh, vsi smo te pogrešili, prav vsi,“ je odgovorila Draga in umolknila, ker je začutila, da je rekla morda preveč in ker je imela prerada Meto, da bi ji hotela narediti z nepremišljeno besedo kratko veselje in dolgo bridkost. In res ji ni naredila veselja, pač pa bridkost in sumnjo, kakršno zbudi nenadoma došlemu gostu hipni molk in spogled in zadrega živahne družine.

Zvečer pa je zopet prišla v vas, ker ji je bilo neizrečeno dolgčas sami s svojimi mislimi.

Stari Jemec je pripovedoval zaupljivo, kaj da vidi in sliši po tvornici in po vasi in kaj da sluti. Odkar da so najeli toliko novih delavcev, da se širi skrivaj govorica, da ima tvornica ogromna naročila, ki jih mora opraviti v gotovem roku, ako noče zapasti velikanski globi; zato da je tudi prišel sam upravni svetnik Klepš v Javorje, da priganja in pospešuje dela; zdaj ali nikoli ima delavstvo imenitno priliko pritisniti na kapital in iztisniti boljše plače in olajšanje dela; če prejde neporabljen ta priložnost, ostanejo delavci še mnogo let na milost in nemilost izročeni izkoriščevalcem.

„Z eno besedo, pripravlja se stavka,“ je dejal sin Jože.

„Oh, Bog nas varuj!“ je vzdihnila mati, ki jo je obšel strah, kako hitro da bo izginilo z zaslužki skromno, tako težko pridobljeno blagostanje. Hči je pripomnila, da je zapazila tudi ona, kako stikajo delavci glave skupaj in se skrivaj razgovarjajo, kako nevljudno in nekako uporno se že vedejo nekateri proti nadzornikom in uradnikom.

„Pravzaprav,“ je dejal Jože, „če zmanjšujejo tvornice število delovnih dni in znižajo plače in odpuščajo delavce, kadar nimajo zadosti dela, zakaj ne bi smel delavec, kadar je več dela, zahtevati višje plače?“

„Saj ne dobi posamezen delavec nič več dela, če dobi tvornica več naročil,“ ga je zavračal oče. „Ker je več dela, zato so se najeli novi delavci, kakor najme kmet dninarjev za košnjo in mlačev. Če bi se uprli vsi kmetski delavci, bi seveda grozno oškodovali kmeta, sebe pa še bolj. Zakaj, kje bi dobivali živeža? In brez živeža ne more živeti najupornejši delavec čez dva dni. Tako spravimo tudi mi lahko vso tvornico v veliko zadrego, sebe pa tudi, in vsi delavci lahko uničimo vse tvornice, s

tvornicami pa tudi sebe. Zakaj če nimamo dela, kako bomo živeli! In kateri podjetnik bi hotel vzdržavati podjetje, ki ne nese dobička! Združba rodi moč, moč pa je izkušnja k zlorabi, ki jo zbuja hlepenje po dobičku. In to hlepenje je v družbi tem hujše, ker ga ne moti in ne ovira nobena vest; kjer so vsi enaki, se ne čuti nihče krivega. Koliko krivic stori narod narodu, država državi! Ali se ima kdo za krivca? Časi se še imeti ne sme. Naj bi rekel vojak pred vojno: Vojna je krivična; jaz ne bom streljal — ali ga ne bodo ustrelili?“

„Ampak proti združbi,“ je dejal Jože, „pomaga zopet le združba, ker ne opravi posameznik nič.“

„A vpraša se takoj zopet, katera združba bo močnejša; saj nastane takoj boj združbe proti združbi, sloja proti sloju, in najmočnejši ni vedno najpravičnejši. Posameznik, ki se bori s posameznikom, ima svojo vero ali vsaj vest in srce in čuti nekoliko usmiljenja; združba nima ne vere, ne vesti, ne srca in ne pozna usmiljenja. Naša tvornica je bila v prejšnjih časih, kakor pripovedujejo, v rokah enega samega gospodarja in delavcem se ni godilo slabo. Zdaj pa je v rokah delniške družbe, in kdor ima kako delnico, pričakuje kar se dá velikega dobička. Kako se doseže ta dobiček, zato se ne briga nihče nič in nobenega delničarja ne bo spekla vest, če pogine polovica delavcev od lakote. Človek ima dušo; družba dela kakor stroj, in kdor pride pod kolesa, je izgubljen. Meni se zdi, da bo še vse hujše na svetu. Če se zviša delavcu plača, se zviša takoj tudi cena živil in drugih potrebščin. Podjetnik hoče imeti svoj dobiček, in kar izda več za delavca, prevale na cene svojih izdelkov.“

„Samo kmet ne more prevaleti svojih bremen,“ se je jezil Janez; „samo kmet ne more postaviti sam cene svojim pridelkom in namesto kupca mora povpraševati kmet, kakšne da so cene, ker mu jih postavljajo drugi ljudje. Danes so višje, jutri nižje in nihče ne ve, zakaj, in celo ob slabih letinah so bile že nizke cene.“

„Ker so bile boljše letine po drugih krajih, trgovina pa zravna hitro ceno poljskih pridelkov.“

„Dvema delavcema,“ je dejal Janez, „sem jaz že povedal svoje mnenje, da jima je zaprlo sapo. Naj bi se kmetje vsi združili in zvezali, bi že postavili cene, kakor se spodobi. Toda kmete družiti pa kože pasti.“

„Če se pa upro delavci kmetu, ga pritisnejo tudi.“

„Dokler ima kmet svojih ljudi, se mu ni nič bati.“

„Kaj pa, če se mu upro domači?“ se je namuzal Jemec Janezu in Meti, ki sta se takoj spogledala.

„Prej pogine delavec nego kmet,“ se je ponesel Janez.

„Kaj pa če bi delavci ne hoteli mirno poginiti! S tem, da se obsodi in kaznuje delavec, ki noče vdano stradati, se ne reši delavsko vprašanje. Besedo ima pravica, ki jo mora uveljaviti država.“

„Država?“ se je muzal zdaj Janez, „ki ne pozna ne vere, ne vesti, ne srca?“

„Tisti, ki odločujejo v državi,“ je popravljaj v zadregi Jemec, „tisti so odgovorni za vse krivice, ki se store, in če nimajo ne vere, ne vesti, ne srca, tem slabše zanje. Srca jim pravzaprav še treba ni, ker nedolžen človek ne prosi milosti, ampak pravice. Pravica daje človeku prostost, milost in miloščina mu jo jemljeta.“

„Oh, morebiti pa vendar ne izbruhne stavka,“ je vzdihnila Dragica, ker je hotela preprečiti besedovanje med očetom in Janezom. Zagrizla sta se bila že vsak v svoje mnenje in najbrž bi se jima ne zdelo nobeno razsodišče zadosti pristojno.

„Kdo ve?“ je zmignil Jemec z rameni. „Jaz ne slutim nič dobrega, odkar je prišel ta Brnot iz Gradca.“

„Tega človeka, tega Brnota, jaz ne morem trpeti,“ je pritrdil Janez, ki je bil še hud od razgovora sem. „To vam govori oblastno, kakor da bi vsi drugi ne vedeli nič. Če je bil on v Gradcu, sem bil pa jaz na Tirolskem, dve leti, in sem mnogo izkusil; toda Bog me varuj takega bahaštva!“

Meta je zadržavala sapo v napeti pozornosti in tesnobnem pričakovanju, kaj da se bo povedalo o Brnotu. Janezovo mrzenje se ji je zdelo nezavedna slutnja, ki pogodi tolikrat pravo kljub izkušnji in razumu.

„Stavka je huda reč,“ je nadaljeval oče. „Koliko nesreča, če izpodleti, in koliko sovraštva, če se tudi posreči!“

„Ampak če hoče človek delati, kdo ga more siliti, da bi stavkal!“ je vprašal Janez in pogledal svetlo okrog sebe kakor pripravljen kljubovati vsemu svetu.

„Vidiš, Janez,“ je dejal Jemec, „če si bil tudi na Tirolskem, ljudi poznaš vendar malo. Kdo te bo silil? Družba sama. Kadar se razlegne klik: Vsi za enega, eden za vse! takrat potegne družba posameznika s seboj kakor vrtinec plavalca. Če vpije ves svet, da je to prav in le to prav, začne omahovati tudi tisti, ki je bil prepričan, da ni prav. Osamljenost je huda človeku in še hujša, če jo teži videz in sovraštvo sebičnosti. Ljudje odpuščajo radi, kar zagreši kdo zaradi drugih, drugim na korist; hudo pa zamerijo, če grešiš zaradi sebe samega. Grešiš pa v njih očeh, kadar storiš, kar njim ni prav; naj se zdi tebi še tako pravično ...“

„Ej, če jaz vem, da je pravica na moji strani, se ne umaknem nikomur in naj jih pride nadme, kolikor hoče,“ se je bahal Janez in oči so se mu bliskale, kakor da bi hotel kar udariti na nasprotnika. Ponosni sta zrla vanj Meta in Draga in srce jima je igralo, da so se kar utrinjale modre in rjave oči. Modri oči in previdni Jože nista prišla nič v poštev; tako nizko cenijo ponavadi ženske moško modrost.

Jemec in njegov sin sta se muzala Janezovi neizkušenosti. Kaj je poznal on silovitost delavcev, kadar jih ženeta zavisten glad in obupna zavest, da zanje ni pravice na svetu! Niti pojmiti ni mogel on čuvstva skupnosti pri onih, ki nimajo pod milim Bogom nič zasebnega.

„Če se ustavi delo,“ je kimal Jemec, „bodo poiskali delavci, ki živijo v tujih stanovanjih, novega dela v drugih krajih; nas bo zadrževala hišica kakor spona konja na paši. Kruha mi ne dá, s seboj vzeti je ne morem. Če bi jo prodal prisiljen, bi ne dobil polovice tega, kar sem zazidal. Kadar je stiska, se delajo dobički.“

„Človek se ne sme nobene stvari preveč veseliti,“ je pristavila mati. „Kakšno veselje je bilo, ko smo si bili postavili svoj dom! In zdaj nam postane lahko breme in zadrega.“

„Nikar se ne bojte! Saj ne bo nič hudega,“ je prigovarjal Janez. „Če poreče Brnot: Mi stavkamo, recimo: Mi pa ne. Ali menite, da ne pojde z nami nihče? Ampak srčnost velja! Kadar nas hoče kdo udariti, ga je treba prestreči, ne čakati.“

Jože je omenjal veliko nevarnost, ker se dobe ljudje, ki se ne ustrašijo zločina, kadar se bore za skupno korist, in skupna korist je edino vodilo vsake družbe. Kar je koristno, to je dobro, velja za družbo, in kdor ji koristi največ, ta je mož, naj bo sicer, kakršen hoče. „Zato ima Brnot takšno veljavo. Govoriti zna in delavci pričakujejo svoje koristi od njegove odločnosti; sicer ga pa ni dosti prida, kolikor jaz vem.“

„Kje pa stanuje ta človek?“ je vprašal Janez, ki se je ujemal z Jožetom v splošni sodbi o Brnotu. Nazori o družbi pa so se mu zdeli čudni in ga niso prepričevali. Čutil je, da ima nasprotne misli, ki jih ne more povedati; z neutemeljenim ugovarjanjem pa ni hotel kaziti družčine. Dozdevalo se mu je, da ni vselej dobro, kar se zdi koristno, in da je prvo važnejše; toda kaj bi se vlekel za besede! Kadar bo treba delati, bo vedel, kaj mu je storiti. Meta pa bi se bila kmalu zarekla in povedala, kje da stanuje Brnot. O pravem času je vprašal zopet Janez, ne da bi čakal odgovora na prvo vprašanje, če je Brnot oženjen.

„Napol,“ je dejal oče; „z neko Lojzo živi, ki pere delavcem.“

„Koruznik,“ je pristavil poluglasno Jože in sunil Janeza s komolcem.

Meta je prebledela in povescila oči, da se ne bi nehote spogledala z Janezom in zbudila v njenem srcu težke slutnje ali celo ovadila skrivnosti, ki jo bo izvedel siromak gotovo sam prezgodaj.

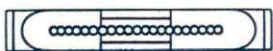
Janeza pa je pretreslo ime ljubljene sestre po vsem telesu in kar stemnilo se mu je pred očmi pod grozno slutnjo. Prisiljeno se je zasmel in pogledal po obrazih, če bi videl kje zapisano potrditev svoje sumnje. Samo na enem obrazu jo je bral, kakor se mu je zdelo, in z novo mrzkostjo mu je napolnila dušo misel, da si upa kdo sumničiti njegovo sestro ali le slutiti kaj podobnega. Niti samemu sebi ni odpustil takšnega natolcevanja, kakor hitro se je zavedel. Delal se je ravnodušnega; toda ni se mu spešilo in na glasu se je razodeval notranji nemir. Zavest razburjenja pa ga je razburjala še bolj, ker se mu je zdelo, da ovaja sam svoje slutnje.

Mati je sklenila roke in vzdihnila, da se godi tako, kjer je izginila vera.

Janez pa se je jezil na glas, da ga ne bi izdajalo molčanje, na hujskače, ki bi jih ugnal on hitro, ako bi imel deset odločnih tovarišev. Neljubo mu je bilo, da mu ni nihče ugovarjal; najrajši pa bi bil ostavil družbo; toda ni si upal. Kaj si bodo mislili, če odide! Morda bodo steknili glave skupaj in ugibali in Meta, ki gotovo sluti in sumi ali celo ve, ta bo namigovala in pripovedovala in obrekovala. O, same ne sme pustiti družbe.

Težko je pričakal Janez, da so se vendar že vzdignili spat. Za razburjeno glavo pa ni zrahljana nobena postelja. Janez je preobračal na ležišču trudno telo in se boril z mislimi, ki so silile vanj, kakor se oteplje in beži pred srditimi osami nepreviden deček, ki jim je razdril ponevedoma osišče. Oh, vedno nove težave in sitnosti brez konca in kraja! Komaj se je bil nekoliko privadil novemu delu in novemu življenju, komaj se mu je bila priljubila Jemčeva družina toliko, da se mu je zdela prijetnejša tesna delavska hišica od prazne domače, ki mu je bila kakor izumrla z materino smrtjo: že ga je vznemiril zopet in spomnil domačih nadlog prihod Kosove Mete. In komaj se je bil z njo pogovoril in jo prepričal, da se je z razmerami izpremenilo razmerje; komaj se je sprijaznila ona z mislijo, da ji ni dolžan on nobenih posebnih ozirov: že prihaja nova stiska nad ubogo, od vednega nemira utrujeno srce. In Bog ve, kaj vse ga še čaka. A naj pride nadenj, kar hoče, domov ga ne spravi, domov ne.

(Dalje.)

Drobljanci.

Zložil Anton Medved.

32.

Kakšno bodi gledališče,
pravo misel kdo ugame?
Svoje vsak ima stališče:
Eden v njem zabave išče,
drugi resne dušne hrane;
kaj igrajo, eden pazi,
drugi pazi bolj, kako,
tretji za kulise lazi,
da izve natihem — kdo.

33.

Kajne, gospice, saj je to naravno,
da le slovenski govorite javno?
Kajne, pa le hudo je: nemški znati
in tega ne pred svetom pokazati?

34.

Veleum se ne ravna po krojih,
ne boji se kritičnih jezikov.
Toliko je slogov samosvojih,
kolikor je pravih umetnikov.

35.

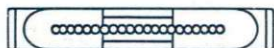
Dami narodni nekteri
v spominjak zapiši
in naglas potem preberi,
da te sliši
vse po hiši:
Mal položi dar
domu na oltar,
ne pa takega klobuka
na olišpano glavo,
da se skoraj zlomi kljuka,
če obesiš ga na njo.

36.

O pravem času pri ljudeh
soljen dovtip povej!
Če hočeš, da bo vzbujal smeh,
nikar se sam ne smej!

37.

Sodbe glas o veri:
Enim je udane volje akt,
drugim je razuma rezultat,
tretjim je s tradicijami pakt,
duši nekateri
vsega trojega konglomerat.

Smrti lek.

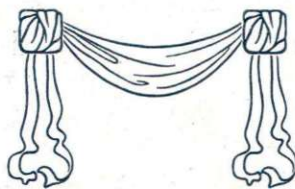
Zložil Anton Medved.

Od zibelke do groba
kako je kratka pot,
kako je dolga doba
skrbi, solza in zmot!

Doctores medicinae
uče se dan za dnem,
kako bi bolečine
olajšali ljudem.

A najti ni zdravnika
in ga ne bo navek,
da zoper smrt bolnika
izumel bi kak lek.

Med vsemi tolažili
najslajše nam stori
zavest, da smrtni sili
nihče ne ubeži.

Nad petelina.

Spisal Fr. S. Finžgar.

Jutro velikega tedna ...

Ob dveh čez polnoč ...

Krog ledij tesno stisnjeni pas z naboji, na rami dvocevka ... Tiho sem zapustil svoj stan.

Ko sem zaklepal vežna vrata, sem se ozrl na nebo in sem se razveselil. Toliko je bilo veselje, da sem občutil udarce srca. Nobenega oblaka, nobene lise po nebesu. Sama čista, nagosto v zvezdah trepetajoča božja dlan. Naprej! ... In sem se napotil.

Niso se oglasili psi na vasi. Zakaj skrivnosten je bil moj korak, namenjen skoz tesne vaške ulice v gorsko sotesko. Že je ostala zadnja hišica za menoj, skrita koncem vasi med drevjem, pa v nobenem oknu ni zakrvavela luč za rdečim zagrinjalom. Hiše so spale in sanjale ...

Iz soteske mi je dahnil v lice oster zrak. Pa ni valovil. Še toliko ne, da bi zdramil najtanši brst na mlademu bukovicu. Tiho je plul po dolini, kakor je bil tih potok pod njim, kakor moj korak po kolovozu. Kot rani popotniki smo šli svojo pot. Nismo se pozdravili, ne ogovorili in vprašali: kam. Za tajnimi cilji smo šli vstric in z nami je šlo nemo hrepenenje. Zato potok ni šumel, kakor šumi ob belem dnevu in štropotajoč polni korce mlinskih koles. Potajno je točil vodo čez skalce, da je cingljalo kakor s srebrnimi kraguljci. In pred zarjo porojeni vzduh bi ne ganil kodra na čelu, pa me je vendar poljubljal z žarkim poljubom, da je skelelo v lice. Celo zvezde na ozki progi neba se niso ganile in se niso utrinjale, in je vendar žarelo iz njih s čudovitim ognjem. Vse, vse — samo kipeče koprnjenje!

Edino sivoumazana pot je zdajpazdaj zaječala, kadar je v temnem mraku noga prodrila tenko ledeno skorjico na strjeni luži.

Ali vselej takrat je občutila moja duša, da se je dvignil božji prst in mi požugal: „Pssst!“ ...

Iz mračnega gozda ob levi in desni je dehtel skrivnosten vonj, duh Velike noči, duh vstajenja. Srce se mi je razburjalo ob tej skrivnostni tajni pomladnega jutra. Kakor otrok, kadar zagleda prvič svetonočno drevo: vztrepeti, vzklikne, nato razpre oči in pije in uživa. Tudi moja duša je pila in uživala ...

Noga ni občutila grudave poti, teža skrbi je drsela z ramen, čelo se je jasnilo, pleča so se dvigala sproščena in prsi so se širile. Začul sem jasno klic vstajenja, zahrepenelo se mi je po življenju. — Po življenju, kateremu ni križana vsaka minuta, po

življenju, ki ni kaljeno z grenkostjo, po življenju brez krvavih ran in umazanega blata ...

„Naprej!“ je vzklikalo v duši — naprej, to je pot do paradiža, pot v deviškem, pomladnem jutru.

Tedaj se je hipoma dvignil na ovinku iz gozda steber sivega dima in v motnih obrisih kipel kvišku, miren in resen, kakor v davnih dneh pred Izraelci v puščavi.

Iz sanj me je prebudil, da sem za hip obstal in premišljal.

„Lovčev signal!“ sem hitro uganil. „Boji se, da ne najdem kraja, domenjenega za sestanek!“

Opozorjen, sem naglo krenil na levo in kmalu zagledal skozi goščo rdeče plamene, ki so mirno, kakor na sliki, žareli in rodili oblačni steber.

Ob ognju sem zapazil svojega lovca. Na štoru je sedel, resnoben in zamišljen, kot človek, ki čaka velikega dogodka. Dolgi brki so bili praznično nasukani. Tako se spodobi za slovesnost.

„Dobro jutro in lovski blagor!“

Lovec me ni začutil, ker sem šel nalahko in previdno po stezi. Moj pozdrav ga je predramil. Oko je v bliskih ognja zažarelo v veliki radosti, brki so se vsled smehljaja krog ustnic upokončili, kakor v pozdrav.

„Dobro jutro in dober pogled! Tako ste prišli, kot pride divja mačka. Sem čakal včasih drugih strelcev na petelina. Pa je tainoni prisopihal in pri-lomastil, da sem mislil: Medved gre.“

„Če ste pa dremali?“

„Kaj? Dremal? Nisem zatisnil očesa vso noč!“

„Zakaj ne?“

„Od skrbi, pravijo, da človek ne spi. In od veselja tudi ne!“

„Ali Vas tako skrbi in veseli petelin?“

„Tako-le Vam povem: Če bi prišel k meni človek in bi me povabil: Ti, France, na svatovščino pojdeš jutri in starešina boš — in ob tistem bi prišel drugi in bi govoril: Nad petelina greva jutri: tedaj bi jaz starešinstvo odpovedal in šel nad petelina. Tak-le sem, gospod!“

„No, in kako sodite današnji dan? Bo?“

„Snoči sem šel še oprezovat. Pa se je pripeljal na ono bukev. Starec, Vam povem, da takih ni mnogo! Tako sodim, da ga dobite, kakor bi šli v kurnik ponj.“

„Bomo potlej videli.“

„Je tudi res. Zakaj pretkani so stari petelini. Po trebuhu ti zakruli, brrr — pa zleti. Vse sliši, hudir! Mladega naskakavati — igrača. Nori in brusi in poka tjavendan, da bi na volu prijezdil podenj. Prav zares.“

„Pa pojdi! Ne?“

Lovec se je ozrl na zvezde.

„Nič se še ne mudi. Lahko se pogrežete ob ognju. Je mrzlo, da bi se mi skoro zanohtalo!“

„Pa vendar! Rajši počakava jutra v hribu nego tu v dolini.“

Lovec je vzel iz torbe majhno svetilko, segel po ogorek v ogenj in prižgal.

„Z lučjo bova hodila?“

„Je hentano slaba pot in ledena po tem žlebu.“

Nato je poteptal ogenj, da ga je ugasil, pa sva šla.

Takoj za prvim robičem sva morala čez vodo.

„Pazite!“

Lovec je govoril skoro šepetaje, dasi je bil prej ob ognju zelo glasen. Prevzela ga je trenutna slovesnost.

Prekoračila sva potok — hudournik — po gugajočih se kamenih.

„Dajte mi puško! Rebár je zelo drsna!“

Tudi to je govoril čisto tiho, skrivnostno. Tako isto sem mu odgovoril jaz in se zahvalil za ponudbo. Nato sva krenila kvišku.

Korak za korakom sva se dvigala po strmini. Včasih so zahreščali žreblji na sklizki poti. Vselej je lovec hitro zaobrnil svetilko, da sva se ognila poledičnih plasti in kosov zmrzlega snega, ki se je svetil kakor bele zaplate na črni zemlji. Izpregovorila pa nisva besedice več.

Ob hoji se je razgrelo lice. Kri je zaplala z veselejšimi valovi. Noga ni čutila bremena in napa. Zdelo se mi je, da z vsakim hipom raste strast, da se razplamteva hrepenenje po cilju.

Kroginkrog je pa čudovito puhtelo iz zemlje. Pa to ni bil vonj, ob katerem se jeseni povesi glava na prsi in človeka objame modrost — smrti, ko brodiš skoz gozd po vlažnem listju.

Ne, to ni bila smrt, to je bilo rojstvo. Vse nakrog je dehtelo po svežem jutru, vse je v nemem molku čakalo, da zadoni po tokavah mogočni klic: Vstani! Vzbudi se, zrno, in poženi kal in obrodi cvetlico! Razmakni se, popje, in razvij list in cvet! Oživi se, grm, in zapoj, zapoj pesem vstajenja in življenja! In dvigni se tudi ti, kraljeva ptica naših gora, zapusti bivališče v robidi in smrečju in s krepkim zamahom poleti na visoko bukev in — zapoj, zapoj, ti molčeči skrivač — himno ljubezni — — —.

Čudo! Gora se odene v sočno zelenje, iz božjega perišča se nasuje krme na bogato po zemlji, v tihi

mesečini se poigravajo topli valovi poletja — on, kralj ptic — pa molči. Viharji tulijo, bliski udarjajo — on molči. Listje porumeni, senice nemirno ščebe-tajo, gladni lisjak zalaja — on molči. Zima zapoje requiem — on ne beži. Tisoči se selijo v strahu pred gladom — on ostane in molči in vztraja.

Ko pa iznad vztočnih gora mladi konjci z zlatom pretkanih griv pripeljejo v valovih prve vesne okó-pano zoro, tedaj se dvigne on, kralj, in izpregovori kraljevsko besedo s trona mogočne bukve. In on, ki je molčal ob polnopogrnjeni mizi, in on, ki ni vzdihal, ko so ječala debela v burji, ki ni bežal, ko so bežali tisoči — zatisne oko in zakrkne uho ter prekipi v edini pesmi, katero zna in pozna — v pesmi ljubezni, ki je edina močna in mogočna, začetek in konec dejanja in nehanja, ki se ne piše v jezersko gladino, ampak kleše v marmor...

* * *

Hudi strmec je bil zmagan, žleb preplezan. Po borovničevju in mahu je vila najina pot. Z vrha visokega bora je žvižgnila perot sove, bežeče pred dnem v skrivališče.

Pod borom sva obstala. Lovec je pihnil luč. Z roko je zamahnil proti južni strani. Izpregovoril pa ni več. Tudi šepetaje ne.

Nema sva stala pod drevesom. Zvezda za zvezdo je gasnila. Temni obrisi gozda so rastli od bregov v vedno razločnejših konturah. Vrh gore se je rodila iz teme siva cerkvica. Potok po dolini je šumel glasneje. Meglena tančica je puhtela iz njega. Na vzhodu je bledelo nebo, drobni kosmi meglic so bili razkropljeni po poti prihajajoče zarje. Kakor čreda ovčic.

Moj lovec pa ni imel trenutka, da bi ga privoščil vzhajajočemu jutru. Kamor je pokazal z roko, tja se je zamaknil z ostrim vidom in tankim sluhom. Zdaj-pazdaj je zaslonil uhelj z dlanjo in še oprezneje poslušal.

Pri daljni podružnici je zazvonilo dan.

Lovec je postal nemiren. Obe roki je zaslonil za uhlja in kretal z glavo na levo in jo kretal desno. Pogledal sem mu v lice in se potajil, da se nisem nasmehnil. Napeta skrb in strah sta mu zarezala mračne poteze nad očmi, košate obrvi so bile naščeperjene srdito, slovesnost brk se je izprevrgla v truden delavnik — ves obraz gost mrak, da se ni vedelo, jeli udari iz njega blisk ali posveti solnce.

In posvetilo je solnce. Bliskovito mu je zažarelo lice, stisnjene ustnice so se razširile, z desnico je krepko zamahnil proti jugovzhodu in jo obdržal napeto z iztegnjenim kazalcem, kot lesen kažipot ob cesti.

Petelin je zapel...

Komaj slišno je donelo z globokim, zamolklim tonom v hitrih presledkih daleč na pobočju gore. Razločilo se je mlaskanje in pokanje, brusiti ga še nisva čula. Petelin je bil daleč.

Brez obotavljanja sva se naravnala v smer, kamor je kazala še vedno iztegnjena lovčeva roka.

Prihuljeno, stopajoč po prstih, plazeč se po vseh štirih pod vejami, in plezajoč po kolenih čez strmec sva lezla, združena kakor lisjaka, proti petelinu. Včasih je kljub previdnosti počila trhla vejica pod okovanim črevljem. Tedaj sva vselej obstala kakor vkopana in prisluškala. Čezdalje razločnejši je bil glas, razdalja se je krčila, srce je donelo v hitrih, glasnih udarcih.

Treba je bilo počakati. Zakaj noga je stopila v odločilno okrožje.

Iz pasu sem potegnil naboj in ga vtaknil v dvocevko. Pod vratom sem odpel gumb pelerine, da mi je zdrsnila na tla. Še ozrl se nisem za njo. Lovec me je zapovedovalno pogledal in dvignil visoko kazalec. Razumel sem. Samo po en korak se smeja bližati petelinu-starcu ob naskakovanju.

Ko je zabrusil petelin vnovič, sem se prestopil prvič in prisluhnil. Lovec je imel čisto prav. Petelin je proizvajal tako kratke, hipno odrezane bruse, da bi le z največjo naglico na ugodnem prostoru utegnil korakniti dvakrat.

Začela se je tekma, ki staremu lovcu požene kri v lice in iztisne kaplje izpod klobuka. En korak, za košček sekunde prekasen, droben pok, če se ti utare pod nogo suhljad, če trči vejica ob puško — petelin te je začul — po vejah štropot — in tvoja pot je prazna.

Sprva je bil prostor zelo ugoden. Pripravne jase so se odpirale iz mraku in nama delale cesto. Toda prišli so jarki in kotanje. V njih snega nadebelo. Da bi se jih ogibala? Vsak hip je dragocen. Torej naprej, naravnost do cilja, kakor strelica, ki ne pozna ovinkov. Da bi vsaj držal sren! — Drži. — Samo ponekodi. — Drugod se vdira do kolena. Sneg grozno zahrešči, da zagomazi po živcih do mozga. Noga — leva — do kolena v snegu — desnica dvignjena. Petelin premolkne. — Pet minut nobe-nega petja več. — Midva visiva v kotanji. Z desno nogo se ne smeš upreti, da ne zaškripje sren. Leva noga omaguje. Če naju je zaslutil? Vendar... Krepko mlaskanje. — Bo. Je že zapel. Hitro nogo iz snega! — Na kolena! — Tri krepke sunke — iz kotanje sva, na robu čepiva, kakor okamenela, pogled v tla. In zopet: „plūk, plūk plūk!“ Na noge — pogled kvišku! Zagledala sva ga.

Mozes, ti očak in prerok, ali je bila večja tvoja radost, ko si zagledal z gore obljubljeno deželo?...

Na iztegnjeni roki stare bukve je stal — v tem hipu miren kot naslikana črna ptičja kontura na sivo platno gostega mraka. Kakor bi nekaj sumil. Toda midva nisva trenila z očmi in dihanje je bilo brez-slišno. Pa je dvignil nogo visoko in se izprehodil po veji s počasnim, tehtnim korakom. Tako stopa kralj. Nato je iztegnil vrat in prisluhnil na levo, na desno, upognil glavo nizko pod vejo in iskal po tleh, pa jo zopet dvignil ter pogledal kvišku in iskal po strmini. Molk. Kdo bi govoril, kadar ima besedo kralj? In vendar on želi govorice. Vznevoljen potrese bujno perje in se zamišljen izprehaja po veji.

„Kje ste kokoške — ljubice? Ali še počiva vaša glava pod kreljutjo na mehki pernici? Zori se, pa se ne ganete? Ne slišite, kako se razlega pesem o ljubezni? Ali pa — če vam je moja pesem prestroga, premoška? Ha, ve norice, mladcev čakate? Mladcev sladkogolkih?“

Petelin je obstal in z dvignjeno glavo poslušal.

„Če res golči mladec, dolgovezni pevec? Ne-oprezni sladkač?“

Jezen je zagrabil s kljunom brsteče popje nad seboj, in ga odlomil in vrgel na tla.

„Starem te in pohodim, da bo krvavelo po mahu, če se drzneš...“

In se je oprezoval z napetim vratom. Toda ljubosumje ni našlo temelja, kroginkrog grobni mir. Jeza je ugasnila, zopet je zaigralo srce, razprostrl je krasoto svoje obleke in zadonela je — pesem...

„Vsaj še dvajset korakov,“ sem tiho zaželel, ko sem se z velikansko stopinjo pognal naprej. Petelin je pel zdržema, kakor bi se bil zamislil v novo melodijo, nama so se pa odsedali naskoki.

Še krog tega grma! Samo pet korakov! Potem... Za grmom sva obstala zopet na snegu. Veje so petelina zastirale. Lovec me je vprašajoče pogledal. Okrenil je samo oči, z glavo ni ganil.

„Ne streljam v negotovost skoz gosto vejevje!“ Tako so mu povedale moje oči.

Takrat je petelin zopet premolknil, obstal — povetil perot, priklonil glavo, kakor bi mislil visoke misli... Morda misli o ljubezni, kateri je prepeval že peto pomlad himno s krone teiste bukve? O ljubezni, katera edina oslepi, da ne vidi smrti, ampak vidi samo cilj in življenje! O tisti ljubezni, ki daruje sebe, da nasiti druge; ki zida iz potnih srag lastne krvi otrokom hiše. Ki strada, pa ne čuti gladu, ki je psavana, pa ne sliši klevet, ki hodi preko grobov, pa se ne trese pred smrtjo! O tisti edini začetrnici vsega velikega, ki lije moči v dušo, da umetniku ne odpade kist, dasi je padlo od zle roke blato na njegovo platno, o tisti roži mogočni, ki sprejme kamen za kruh in kačo za ribo in vrne za kletev blagoslov.

SLIKE IZ BOSNE: SESTANEK MOSLEMSKIH DRUŠTEV POD AJVAZOVICO

Pozdravljena ptica kraljeva, ti simbol ljubezni, porodnice vseh velikih dejanj od konca do konca sveta! . . . — — —

Tedaj pa se je zgodilo nekaj, da sva oba ostrmela. Pod lovčevo nogo se je prodrl sneg: rěsk —. Na bukvi pa: štrof-štrof-štrof—. Petelin se je prepeljal. Videla sva samo črno črto, ki je izginila nad gozdom.

Moja napol dvignjena dvocevka se je povesila, in povesili so se še bolj lovčevi brki. Tako ga je bilo sram, da je potegnil klobuk na oči in mi ni pogledal v lice.

„Sedaj gledava kakor mačka, ki se ji je izpeljal vrabec pred nosom. Na svidenje, petelinče, april je še dolg!“ S klobukom sem zamahnil proti kraju, kamor je izginila črna črta za petelinom.

Tedaj se je šele opogumil lovec France, ker je izprevidel, da se ne jezim.

„Vse sliši hudir, sem rekel, in res je. Ta preklicani sneg.“

Z nogo je jezno cepetnil po srenu, ki se mu topot ni prodrl.

„Kaj sedaj, gospod? Tako pot, pa zastonj!“

„No, pač ni bila zastonj! Petelina sva slišala in videla. Saj ni, da bi morala moriti. Lovec, ki gre samo zato na lov, da bi ubijal, ni lovec, kvečjemu okruten morilec!“

„O gospod, to so besede!“

Lovec se je kljub žalosti veselo nasmehnil in sklenil roki na prsih, kakor za molitev.

„To so besede, pravim. Ampak drug strelec bi me bil ozmerjal.“

„Takih strelcev ne vodite nad petelina! — Ker nimate daleč domov odtod, lahko greste. Jaz pa grem vrh hriba in se vrnem po drugi strani.“

„Če je pa Vaš namen tak, potem prosim tako-le: Za vsako drevo vem, kjer navadno poje. Če se Vam ne smilijo stopinje, mahniva jo za njim. Utegnete še streljati danes.“

„Tudi prav!“

„Potem pa le kar!“

Lovec je naglo stopil po moj plašč in sva se obrnila navzgor. Vrh sedla mi je rekel, naj počakam. On da gre sam pogledat.

Razgrnil sem plašč na rdečo plahto cvetoče vrese in legel. Pravzaprav bi bil najrajši videl, ko bi ne bilo lovca več nazaj. Zakaj v gozdu mi je vsak človek odveč. Take govornice, kakor jo govori gozd, ne poznajo človeške ustnice. Misli, kakor jih diha pomladni log, ne misli človeška modrost. Zato mi je prazen, vsakdanji pogovor v gozdu krvavo žaleča disonanca veličastnega akorda naravne harmonije. In prav ta harmonija je zadonela v tem hipu, ko so šinili prvi prameni zarje na vzhodu in pokro-

pili s škrlatom — ovčke — oblačke. Daleč, ne vem kje, se je oglasil s tenkim, visokim tonom trikrat zapored žvižg ptička. Potem za hip odmor. Ko je zastavil četrtič in zapel melodijo, tedaj je udaril vesoljni zbor. Zapel je vsak grm, iz vsake drevesne krone se je drobila pesem. O, to ni bilo več petje ptička, to je bila veličastna himna gore, za katero si je loza ubrala strune ob dnevu vstajenja. Ob tej himni, proizvajani v dvorani svobodne in neoskrnjene narave, pod baldahinom, ožarjenim od solnčne ljubezni, ob vonjivih valovih vzduha, ki polje in lije v ude novega življenja, kakor bi potekal naravnost z božjih ustnic, ki so prve govorile mogočno besedo: Bodi! in je vzkliko življenje — ob tej himni omaga pamet in ugasne, kot se potopi kresnica v travo, in volja klone in duša strepeta — in ves človek je eno samo prekipevajoče srce — neizraznega in nikdar izraženega čuvstva prepolno . . .

Kdor ni užival te himne, kdor se ni napil njene blaženosti v polnih požirkih, ta ne pozna pomladi. Ko govori o njej, laže; ko sanja, da jo je občutil, nosi v prsih plehko omlednost, rožo iz papirja, ki si jo zatakne norec za trak in vriska z njo skozi dobrovo . . .

* * *

Pred mano je stal lovec.

„Na tej strani se nič ne oglasi. Greva za beguncem!“

Ročno je zdrsnil po bregu v dolino, jaz pa za njim.

Šlo je dalje v strastnih skokih, brez poti gor in dol. Kadar sva plezala pod vrhe razritih žlebov, je lovec vselej snel klobuk in plezal naprej, na vrhu legel in opazoval. Troje grebenov sva prekobacila, troje hudih strmin preplezala, opraskana od robide in trnja, mokra na kolenih — o petelinu nič sledu. Meni se je zdel ta indijanski pohod dokaj nespamet. Toda strast je menda nalezljiva. Zato sem vztrajal.

„Če ga s tega grebena ne ugledam, potem ne vem . . .“

Tako je modroval lovec, ko sva lezla skozi močvirno korito, tepena od vej in trgana od gloja, da se popneva zopet kvišku. Lovcu se niso povsili samo brki, celo krajci njegovega klobuka so se zavihnili obupano navzdol.

Pod vrhom se je ozrl in skoro zarežal vame: „Postojte!“

Sam je snel klobuk in plezal kakor kuna. Samo eno oko je dvignil po strani čez greben. Par trenutkov je motril prostranost.

Nakrat je pa odskočil kakor pičen in zdrsnil prav do mene.

„Na borovcu je! Daleč doli, sredi griča! Hitro navzdol, potem prek roba — o, streljali boste, stavim ...“

Tedaj se je že drsal po rebri — jaz za njim. Kakor blazna sva drvila.

„Dovolj!“ je velel zapovedovalno in se ustavil na kozji stezici.

„Odtod oprezno vprek na greben — pa ne boste več petdeset korakov od njega.“

Ne more lisjak tihotapiti previdneje, kakor sva midva. Niti ptiček na drevesu, pod katerim sva lezla, ni obmolnil. Ko sva brezslušno pripolzela do roba, sem, skrit za grmom, pogledal proti borovcu. Veja se je šibila in gugala, petelin je strigel poganke in jih metal objestno na tla. Ker je bil obrnjen od mene, sem lahko vstal, dočim je lovec obležal pri mojih nogah.

Prav v istem hipu se je pa dvignilo solnce izza obzorja. Bogati žarki so se razlili po lesketajočem perju. Petelin je razprostrl krila, našopiril rep v pah-ljačo in se z veličastno kretnjo obrnil proti solncu. Glavo je globoko priklonil, dnevu v pozdrav, nato pa je iztegnil vrat in zapel — odo vzhajajočemu solncu. Vzpričo krasnega prizora se mi je skoro ustavljala roka, ko sem dvigal puško. Toda nestrpni moj spremljevalec je že priganjal: „Prižgite!“

Dobrava je jeknila ...

Petelinu je klonila glava na prsi, kjer je začutil pekočo bolečino ... Zadnja pesem — solncu, zadnji pogled — na to vroče srce ...

Nato je omahnil ...

Tragedija življenja je bila odigrana ...

Moje srce pa je prevzelo čuvstvo, v katerem je bila velika gorjupa kaplja ...

Pesnikov pokop.

Ob pogrebu prijatelja Antona Medveda dne 15. marca 1910.

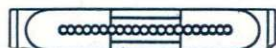
Zložil A. Kalan.

Prost spon ob križu pevca duh v radosti
nesmrtnosti neskončno srečo sanja. —
Telo se v krsti nemo smrti klanja;
za njo ihti zbor bojev ... zmag ... kreposti ...

Pojo njegovi mu, pomladi gosti:
Glasi se slavec, zvonček mu pozvanja,
ob poti vonja resa pomladanja,
na njej čebelic roj šumi po hosti ...

Luč solnca sprêvod čarobno obseva,
kropilec vetrič z roso poigrava —
oj zdaj svoj requiem si pevec peva ...

V grob cvetje pesmi boginja vsipava ...
od groba vzdihov, spevov glas vzkipeva:
Pri Bogu sprava mu! — na zemlji: Slava!

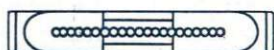
Domotožje ur večernih ...

Zložil G. Koritnik.

Domotožje ur večernih
diha mi v nemirne sanje,
spava svet — samotni vzdih
drami le pokojno spanje.

V srcu ni cvetov prešernih,
ni ljubezni v duši zveste,
tiha bol, skrivnostni cvet
raste kraj samotne ceste ...

Rasti roža, cvet samote,
pesem tiha, neizpeta,
čista kakor jok sirote,
kot molitev jasna, sveta!

Komisarjeva hči.

Zgodovinska povest. — Spisala Lea Fatur.

(Dalje.)

III.

Radodarna je natresla zima obilo belih kosmov iz svojega sivega plašča. V globokem snegu so se stiskala brda, so dremale hoje, ko je klical zvon sv. Helene na Premu farane, da si pridejo izprosit blagoslova za leto 1812. Barkini so se spuščali raz brda, se vzpenjali na breg, opiraje se na debele kravalje, in prihajali razgretih obrazov v sedež njihove gosposke, v davni, slavni Prem.

V graščinski krčmi pri Juriju so se poživili ob kapljici kuhanega vina. Odlagali so jančje kučme, si brisali potna čela in rdeče nosove ob rokave rjavega kožuha, si pogladili kitico, ki je štrlela še marsikateremu iz zatilnika v svet, in stepali sneg raz nenamazane škornje. Pa hitro so zapuščali krčmo. Par vojakov Francozov pije v njej, ne moreš govoriti po duši. Z žarečim ogljem so si prižigali možje pipe in odhajali na prostor pred cerkvijo, staro zborovališče kmetov, počivališče rajnih, ki spe tako sladko pod senco mogočne lipe.

Drugič je vabil zvon sv. Helene. Pisane gruče so se zbirale pred nizko cerkvijo. Zorna lica deklic žare iz belih peč, nagubani obrazi starih in polni mlajših žen se skrivajo v resah sive volnene rute, zvezane nad čelom. Deklice se košatijo z kočamajkami iz domačega sukna, pisanimi krili iz barvanega platna, žene z belimi kožuhi do kolen, z debelimi batirankami. Čevlje visokih peta nosijo ženske in moški; kako bi sicer mogli po visokem snegu do cerkve, in na tak svet dan, na Mali Božič, ne sme biti kristjan brez sv. maše in božje besede. Bog, da je tako vreme.

Fantje se postavljajo v kratkih suknjah, z gizdavo čopovko pod širokokrajnim zajčnikom, si popravljajo rdeče rutice za vratom, štejejo svetle gumbke na naprsnikih, otrkavajo svetle čevlje. O ta mladi svet! „Kaj pravite, boter, kaj bo iz tega? Prej so nosili kite na hrbtu in čista usta. Zdaj strižejo lase, pa jim raste kita pod nosom. Slabe navade, slabi časi, ni več starega; hvala Bogu, da ne bom dolgo.“ — Tako toži stara Lunjevka, pritegne ji strica njenega očeta boter, Tomažek iz Brc. Pa dolgo ne utegne tožiti s staro znanko; prihajajo z Ratačevega in Janeževega brda, iz Suhorij, iz Bitinj, iz Male pristave in iz Mulinov. Živogledi otroci, drsajoči starčki. Pozdravljajo se, kašljajo, krešejo ogenj,

ponujajo tobačne mehurje, tobačnice. „Ej Brcaj, ali si živ? Z batom te bo treba ubiti, krača stara.“ — „Mati Lunjeva, kaj tudi Vi ne mislite še umreti?“ — „Rediš se, Jera, rediš, vidi se, da je loja, korenja in repe.“ — „To je Vaš sinček? Hej, to bo vojak! Vesel ga bo Napoleon.“ — „Kaj vesel? Dokler doraste, ne bo več racal Francoz tod, ne bo nas zapustil Bog.“ — „Kranjca nikoli, boter. Ali veste, da je umrl Franič na Zemnu? Da je udril volk v Juriševo stajo in zaklal več ovac?“ — „Ej, zima pobira ljudi, volk ovce, smrti pa ne uideš. Kako pa je, boter Toniš? Bo kaj svatbe? Jerandova Urša in Slomačev Franc, slišim, da se bosta vzela.“ — „Kaj svatba? Saj nimamo za kolače! Vse požro prokleti Francozi. S čim boš ženil, kaj boš dal? Od vsake pravice moraš plačati — vsak teden prinese nove nadloge. Veste — ves teden so peli petelini. Na Učelah je znesla Paškova kokoš jajce popoldan! Jeza bo — prepir.“ — „Bo že razbobnan po maši spet kak nov arrete... Vidite, kako prihajata pooblačena Peterk in Moholič iz graščine? Slišimo — da bo nekaj grešnega... Pa to vendar ni mogoče — udarila bi strela iz jasnega.“

Možje udarjajo s palico ob tla, žene razširjajo roke, živo se gibljejo čopi rés na čelu, stara lica se pomlajajo v ognju besede, mlada se zresne. Niso posebno veliki, ne posebno lepi ti Barkini. Trpljenje viharne dobe, boji z burjo in pomanjkanjem, so zarisali pečat težke misli vanje. Pa so koščati, močni. Sveža je njih polt, svež njih duh, neomajana njih vera. Tajna bitja stanujejo ob Reki v dolu, prihajajo na brda, pravijo o minulih boljših časih, kličejo kmeta na polje, ga bodrijo v stiskah.

„Vse je slabše pod Francozom, samo loterija je boljša,“ razlaga stara Premščica. „Je tako urejena ta loterija, da dobiš več amb in tern. Gospa Podturnska je zadela, veste da. Potovka Žefka, tista, ki hodi v Ljubljano, ji je prinesla petsto frankov in blago na rožice in skodelice nove vrste.“ „Veste, da veste,“ se čudijo žene, možje pljunejo in grdogledi, jezljivi Žigman iz Nerina se ujezi: Hudič vzemi francosko loterijo! Sama sleparija! Stavil sem skupaj z Lenarčičem, trikrat, vam pravim. Od hudiča sem sanjal — na to zadene vsak krščen človek — midva pa nisva. Sleparija, vam pravim. Kot vse, kar je francosko. Pravim vam. Vidite to graščinsko kaščo?

Kako naročno je bilo, ko je spravljala gospoda našo desetino vanjo. Če ti je pošlo žito, si pa vzel klobuk v roko in si stopil v grad. Za denar in dobro besedo si kupil ali dobil na posodo do žetve. In kakšne sitnosti ljudje božji? Nobene! Saj veste, kako je bilo. Valpet je odštel snope, graščinski hlapec naložil — pa Bog! Kapune, piščeta, teličke si zredil pa nesel v grad. Zdaj pa taka reč!

„Da se Bogu usmili!“ tarna Anžina s Tabra. „Za toliko in toliko blaga toliko in toliko denarja. Da nima Francoz sitnosti s prodajo, jo naklada ubogemu kmetu. Zdaj letaj okoli, da prodaš blago, ženi v Trst, na Reko! Tu te opehari jud, tam kristjan.“

„In če dobiš tolar ali repar — ne moreš plačati ž njim. Frank mora biti, drugega denarja noče poznati naša gosposka. Frankar v gradu preračuni: toliko žita, toliko denarja. Pa imajo tam v svojem Babilonu semenj za žito in denar. Kaj vemo mi! Frankar dobiva vsakih štirinajst dni vesti, po čem je eno in drugo in nam odmeri davščino — kaj vemo mi kako.“

„Galjoti so,“ pljune Žigman, „brez dna, kot berača Jožine malha. In če pomislim, da so nam dejali, ko so prišli, da je vseh nadlog tlačanov konec, da bomo živeli pod velikim Napoleonom kakor gospoda, da bomo vsi enaki! Ko smo se ustavili s tlako, z desetino, so nam pa pokazali zobe.“

„In Bog ve, kaj še pride,“ sklepa Lunjevka. „Trpimo voljno šibo božjo, večno ne bo tako, pravijo gospod župnik. Pravijo, da je cesar kot pijanec, ki se zaleta v vsakega in skupi batine.“

„Bog ve, kaj nas še čaka,“ reče resno Baša iz Bitinj. Pa mi ostanemo Barkini, ne postanemo nikdar francoski šišmiši.“

„Saj vam pravim,“ vzdihne Žigman, „peli so petelini, peli... Nič dobrega nam ne pripajo, vam pravim in povem.“

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ zapoje nenadoma berač Jožina in stopi med govoreče. „Dajte revežu beraču, dajte! Jemljem tolarje, šmarnice, groše bakrene in srebrne — frankov ne maram. Dajte vsaj ščipec tobaka, svalčic. Ej Žigman,“ nadaljuje berač, „peli so petelini, pa ti bodo še peli kapuni, če boš kričal pred cerkvijo in zabavljal čez grande nation. Petindvajset jih dobiš po podplatih. Še je klop v stolpu, Žigman, bič, konopci, leskovka je še tam za jezičneže, nepokorneže.“

„Glej, glej čeljustnika, kako se čeljusti,“ se obregne Žigman. „Si se pa že nakoledoval, Jožina, večni malhar. Nos se ti sveti kot puranu.“

„Naletiš, Žigman, naletiš. Drži danes jezik za zobmi. Žandarji ne razumejo šale in nekaj šaserjev¹

je prišlo od Sv. Petra sem k maši. Z njihovim častnikom sva sklenila prijateljstvo. Navsezgodaj sem moral tolči pri Jerici po škantu, razgovarjal sem se po njihovo s temi zlomki. „Inpedeven?“¹ so me vprašali, jaz pa: „Ovi, ovi“... „Napoleon velikega cesarja“, so dejali „nubevon² na njegovega santé.“ Pil sem pa godel. Častnik me je vprašal, če ne bi šel na pomlad v Pariz, cesar da nima tam takega godca, povzdignil bi me v barona, me počastil kot ljubljansko žlahtno gospodo, ko je prišla v Pariz.“

„Na samo sveto Novo leto se lažeš, Jožina,“ ga okrega resno Lunjevka. „V peklu ti bodo ščipali pregrešni jezik.“

„Bog Vas ne usliši, botra,“ se reži berač, „redki zobje in Vaše škrbine... Častnik me je, Bog ve da! povabil. Povedal sem mu, veste, kako sem godel v Benetkah na Markovem trgu. Greh je praviti to na tako svet dan — res pa je — da so se zaljubile vse gospe v mene. Zato me je pregnal njihov cesar — njegova gospa, veste — hehehe...“

Berač se zavija v mastni kožuh, ki poka in se trga na vseh koncih in krajih, in se trese od smeha.

„Hoho, Jožina! Predebela je ta!“ mu odgovarjajo smeje se. „Vemo pač, da te je hotela postaviti Marija Terezija za generala vseh ušivcev. Vemo, da si bogat. Toliko živine kot ti ne preredi noben gospodar ob Reki.“

„Brigajte se za svojo živino,“ vrača berač besede. „Čič si je sezuval opanke in rekel: Bolha, to je vražja stvar. Lazica, to je dobra, blažena stvarca. Veste, v čem je berač cesarju enak? Nobeden ne plačuje desetine od svoje živine...“

„Moška je ta, Jožina,“ se postavi Anžina in vrže beraču bakren drobiž. „Viš!“ vzklikne: „Mihčevi so se pripeljali. Oba gospodarja, Rezika, dva hlapca in mala dekla. Ti presneta Rezika, ti! Taka je, kot bi jo zamesil! Pa kako se je naštimala! Zlato avbo, baržunasto kočamajko, svilen pripas.“

„Cela donda!“ kima Lunjevka, ki govori po starem. „Se je že oglasil kak fantalin v mlinu, Jožina? Saj si ti cela pratika, veš vse. Tudi Francozom v gradu se dopade povodni kos. Chapotin, beloglavec, je že tu. Zdravi, Mihčevi, zdravi! Rezičica, ptičica moja zlata, mar so te objedle in opi-kale čebele?“

Pozdravljajo, ustavljajo vaške veljake. Ti odzdravljajo resnega čela, stopajo v cerkev. Na pragu se ozre Rezika in zardi: Grajski pisar stopa tik za njo. Zunaj se jeze nad ošabnostjo Mihčevih. „Saj se še žlahtamo,“ toži Lunjevka; „vse prezira starega človeka;“ solze ji priigrajo.

¹ Un peu de vin? = (želite) malo vina?

² Nous bevons = mi pijemo (na njegovo zdravje).

¹ Chasseur = lovec.

„Ne bodite sitni, botra,“ jo tolaži Taborčan. „Mihčevi se niso hoteli ustaviti radi Francoza. Da bi vlekel beloglavec na ušesa. Veste, kako je Mihcu nerodno zaradi sinov, mora se izogibati vsake zamere pri komisarju.“ Vse pokima, se zresni. Saj vedo, kako je. Sila in moč sta vedno večji od pravice. Kar je storil Mihčev Grga, se maščuje lahko na Tonetu. Oni se je boril kot brambovec navdušeno zoper Francoze, je pomagal drznim napadom du Montea. Kjer je podila bela cesarska suknja modre Francoze, je bil on. Ko se je zvezal Napoleon s hčerko starega cesarja in raztegnil svoje komolce v Kranjski, jo je odkuril Grga na Španško, kjer ne more užugati Napoleon hudih Španjolcev, ki so korajžni kot Tirolci. Grga se tepe tam s Francozi, četudi je ukazal Napoleon, da se morajo Ilirci, ki služijo pod drugim cesarjem, vrniti k njemu, stopiti v njegovo vojsko. Takim se godi prav dobro. Toda Grga noče priti. In ker je to približno tako, kakor če se odtegne fant, kadar lovijo v žolnirje, pošiljajo Mihčevi kapune in jarce, sveže maslo in smetano v grad. Saj veste, da je postava taka, da morajo biti roditelji poroki za begunca, da je odgovorna vsa občina zanj, da je predpisana kazen do 500 gld. in še več... Zdaj pa bo Tone goden za žolnirstvo. Saj se odkupijo Mihčevi; pa če bi hotel nagajati komisar... Zato ima tudi botra Mihčeva večkrat rdeče oči. Reši Bog Kranjsko nadlog. Lovili bodo kmalu... Saj ga ni več božjega miru. Delaj poleti in pozimi, ko je vendar zima čas počitka za ljudi in živino. Včasih je bilo drugače. Podelal si, pa si se grel pri ognjišču, tesal, skubil volno. Če si šel v gozd po potrebi ali v graščino na tlako, si bil v zavetju in dobil si še kupico vina. Komisar pa se boji, da se polenimo. Cesta v Postojno, v Bistrico mora biti hodna! zapoveduje. Volkovi delajo škodo. Ubijaj volkove! Dobiš nagrado. Dan za dnem trebijo moške ceste, da morejo guvernerjevi ukazi nemudoma do komisarja, njegova poročila do intendanta v Postojno, da dobiva komisar ribe in zelenjavo iz Trsta in Reke, da koračijo šenpeterski vojaki po Kilovski cesti. Ceste in ceste! naroča guverner. Od Reke do Trsta je zdaj živo po njih, dosti zaslužijo oštirji in vozniki, ker vozijo blago iz turških dežel. In kadar se zljubi komisarju, skliče rog kmete na lov. Več tlake kot prej! Toda tiho zdaj... Komisarjevi gredo. Uh, kako rešeto ima dekle na glavi, kak lonec si je poveznila gospa na nasvedrane lase! Gospa — ta ne bo dolgo tlačila trave. Posušila se je, ujeda se. Glejte, kak kožuh ima komisar! Poslali so mu ga Bistričani. Oj, ta ima sukno in škarje, lahko hodi pokonci.

„Če te bo srbel jezik, Žigman, ugrizni se vanj,“ pošepeta berač Žigmanu in se zmuzne v kot pri cerkvenih vratih, ker prihajajo njegovi prijatelji —

oddelek vojakov s svojim seržantom. V majhni cerkvi so stale klopi po stari navadi samo na moški strani; ženski svet je klečal. Klopi so bile častni prostori za starost; samo sive glave so se svetile po njih. Otroci so se zbirali pred oltarjem, ženske na levo, fantje posred cerkve. Toda magnati iz mlinov so si znali priboriti sedeže tudi za svoje ženske. Ob zidu pri desnem stranskem oltarju so imeli klop Mihčevi. Lepo porzljani klopi pred velikim oltarjem sta bili graščinski.

Sivolasi župnik stopi na prižnico nenavadno resnega, trudnega izraza. Kot bi hotel reči: Gospod, kako dolgo še? Bere evangelij in glas se mu trese. Pridiga in se ustavlja v govoru. Opominja farane, da hodi antikrist po svetu in si išče pristašev. Trdni naj ostanejo v veri očetov, naj spoštujejo, kar je svetega, ne pozabijo češčenja svetnikov, zdrževanja hlapčevskega dela o praznikih. Poudarja, kako velik je praznik Vstajenja Gospodovega, katerega slavi celo narava. Spoštujejo naj svetost zakona. Samo sveta Cerkev more blagosloviti zakonsko vez.

Končana je pridiga, župnik odpira knjigo z naznanili, roke se mu tresejo, pogled hiti po očeh, vanj uprtih. In težko, težko mu pride beseda iz ust: „Cesarjevemu Veličanstvu se je dopadlo ukazati, da... Zapovedano je, da se ravna po francoskem koledarju, ki pozna samo štiri praznike v letu: Vnebohod, Veliki Šmaren, Vse svetnike in Božič. Zapovedano je, da se sklene vsak zakon pred županom in potem šele sme blagosloviti zakon duhovnik. Pred državo je veljaven zakon, če je le sklenjen pred županom. Duhovniki, ki se ne bi ozirali na te določbe, bodo kaznovani z globo, z zaporom do pet let, z izgnanstvom...“

Smrtna tihota — nato pa glasen šum. „Strela božja!“ udari žuljava roka sivega kmeta po klopi. „Jezus, Marija!“ sklepajo roke žene. „V pregrešno življenje nas zavajajo, zasramujejo Gospodove praznike, groze duhovnikom. Trdili so, da pride — dočakali smo ga: antikrist! antikrist!“

Vsi pogledajo na komisarja, na Mihčeve. Komisarjev jekleni pogled meri kmete, Mihčeva stojita blede kot zid, stiskata pesti. Rezika rdi, oko je povsila na molitvenik — ravno, ponosno stoje vojaki.

Rosnih oči zapuša župnik prižnico. S tresočim glasom poje od Napoleona po maši ukazano molitev za cesarja. „Ubila ga strela!“ šepečejo Barkini. Bleda komisarjeva gospa se prikloni globoko Najsvetejšemu, pogleda plaho po cerkvi. Ponosno stopa komisar za njo. Temnih lic, glasno godrnjaje zapuščajo farani cerkev. — Stara Lunjevka kleči še pred oltarjem, razširja roki, giblje vele ustnice: „Zapodil je škofa iz škofije, oropal papeža dežele, pognal nune in menihe po svetu, pogreznil dežele v žalost. Naj pogine on in njegov rod, naj nima blagoslova božjega!“

IV.

Ko je stopila Armande iz cerkve, je objel njen žalni pogled krog zasneženih brd, dremajočo reko v dolu. Kako trudno in zaspano je vse. Ne slišiš lajanja psa, poskrile so se ptice, dim v dolu se plazi leno po strehah. Sivo, zamišljeno je nebo, preteče kot čela mož, ki se ustavljajo pred cerkvijo, da slišijo še enkrat nezaslišano oznanilo, da dajo odduška svoji jezi. — Birič Jaka se je razkoračil, udaril po bobnu. Njegov nizki glas prevpijejo klici, ki hite v burnem toku iz ust v svojih najsvetejših čuvstvih užaljenega naroda. Bleda komisarjeva žena ne razume strastnih besed, toda umevni so pogledi, geste, dvignjene pesti: Narod kliče božjo jezo nad prekucevalca starih šeg, prisega, da bo branil, kar je bilo svetega očetom.

Martin de Moussage umeje besede in poglede. Pomilovalno premeri hribovske vaščane, ki se upajo groziti vladarju Evrope. Presmešni se mu zde, usmiljenja vredni v svoji neumnosti. Zato ne vrača grožnje z grožnjo. V zavesti, da je predstavitelj velikega naroda, ki nosi plamen napredka v te zapuščene kraje, stopa Napoleonov komisar oblastno ob Armandini strani. Kar se oglasi v dolu, se priplazi okrog cerkve, zajoče kot dete, zatuli kot v obupni boli. Z nevoljno kretnjo si popravi komisar kosmati klobuk na tri ogle, Armande postane še bledejša. „Burja vstaja,“ reko domačini in si zapenjajo kožuhe. Burja, kako rada se oglašča opoldan, opolnoči. Poigra se ž njimi stara znanka, izčisti zrak, pomete brda — da bi zmela tudi tujo, hudo oblast!

„Burja,“ vzdihne Mabelle in se stisne sočutno k materi. Uboga mama! Kako hropejo revici pljuča; zaman so Callotova zdravila. Kadar piha in joče nemili gost teh krajev, ne spi mama po cele noči in mraz je, mraz! Ne pomaga kurjava. Po pustih sobah veje leden duh, iz kotov vstajajo otožne slike, vzdih hite v solnčno domovino, kjer je imela mama vendar družbo, kjer je pozabljala v naklepih prihodnosti bol, ki ji teži srce. Kaj je poslal grof Bertrand papana sem? Še kaminov ni v tem pustem gradu, da bi si grela mamica noge ob žerjavici, da bi sanjala ob plamenu. Uboga mama! Da je dolgo tu, morala bi umreti, pa to mesto je dobil papa le začasno, da uredi tukaj vse po želji cesarjevi, ker je papa znan po svoji energični delavnosti. Potem pride v Ljubljano — potem nazaj, nazaj... Oj, to bo veselje! Saj mama ni marala iti iz Pariza... A papa ni hotel pustiti mame in Mabelle ni hotela ostati brez papana. Kaj je pravzaprav mami? Manon ve... Pa molči, nobena prošnja ne spravi besede iz nje. Matere, papana pa ne sme vprašati, da ju ne žali. Zakaj sta roditelja taka med seboj? Doma se ni

zdelo Mabelli vse to tako čudno, tukaj ima več prilike, da opazuje, premišljuje. Zakaj ne mara mama papana? Enkrat ga je vendar morala rada imeti — to, da je bil on sin kmeta, vendar ne more biti vzrok njene hladnosti. In če je, je to smešno, žalostno, ker je papa najblažji človek. Vendar se ga je bala mama, še ko je bila Mabelle majhna, še tedaj, ko se spomni, da je videla prvič papana. V neki veliki sobi je bilo to. Živo še vidi Mabelle sliko svoje mame; takrat je bila še tako lepa, toda silno žalostna, in zaman jo je tolažil otrok z objemi in poljubi. Okrog mame so se zbirali gospodje in dame, v lepih toaletah, namokanih glav. Kretali so se fino, čitali, deklamirali, se smejali. Pa tisti smeh je bil čuden, kot da bi ne prihajal iz srca, in mama se je solzila ob njem. In solzila se je, kadar je odhajal kdo iz družbe. Prihajal je gospod s papirjem v roki in klical imena. Kogar je poklical, tisti se ni vrnil več. Kam je šel?

Tam se je začelo za Mabelle znanje s papanom. Z listom v roki je stopil v sobo. Razgrnil je polo in pogledal vse po vrsti s tistim pogledom, ki predero zidove in duše. Oko se mu je ustavilo ob mami. Ona se je prestrašila, se stisnila v kot, hotela skriti otroka v svojem krilu. On se je napotil k njej. Tako lep in ljubezniv se je zdel Mabelli, da je stekla k njemu, se oklenila njegovih kolen. In tedaj se je sklonil naglo, jo vzel na roke, jo poljuboval. Tako se je začelo za Mabelle znanje s papanom. Nekoč je vprašala mamo, kdo so bili tisti ljudje — mama se je silno prestrašila in rekla hčerki, da se ji je pač sanjalo in da so se ji pritaknile stvari, katere je čitala ali slišala. Vprašala je papana — bilo je edino takrat, da ga je ujezila. O, da bi vedela Mabelle, kaj ji skriva mama, da bi vendar nastala pomlad in nastalo prijateljstvo med roditelji! Uboga mama!

Ko je zazvonil zvon sv. Helene poldan, je zapiskala burja tako močno, da je skoraj preglasila zvon. Bleda žena v gradu se je zgenila, si zatisnila ušesa. Da bi ne slišala tuljenja, ki jo spominja najstrašnejšega hipa njenega življenja: Tako je tulila sodrga na sivem trgu, ko je stopil na oder giljotine mož v zlatoobšiti obleki... Med sodrgo je trepetala plaha potnica, ki je prišla v spremstvu zveste duše, da poizkusi rešiti življenje svojega moža, moža ki je načeloval svojim kmetom v borbi za stari red. Vrgla se bo pred noge rabljev, prosila bo, izprosila, nemogoče je, da ne... Rabelj pripravlja grozni stroj, nož se dvigne. Za hip samo je zazrla Armande znani ljubi obraz — že je odletela glava njenega soproga, viharo tuljenje spremlja aristokratovo smrt... „Zverine,“ je klicala Armande, „pustite me do odra, pustite me do mojega moža. Villeneuve!

Villeneuve! Oklali so te psi, umorili! Oh, pravila sem ti, te prosila! Dajte mi, zverine, vsaj njegovo truplo, pustite me k njemu" ... Tuljenje, divji obrazi dvignjene pesti so nad njo ... Z zadnjo močjo stiska otroka k sebi, omedli pod udarcem in ko se zave, je v konciergeriji ...

Take groze spominja Armando tuljenje burje; kako bi se je ne bala, kako bi spala, kadar stoje pred dušo vse strahote njene mladosti ... To joče, to stoče, podira in ruši, hoče odnesti na ledenih perutih grad, to jo spominja, da je sama na svetu, da nima podpore, nima moža. Saj tisti, čigar ime nosi markiza de Villeneuve, ji ni nič, še manj kot nič. In ona je še mlada. Ljubezen do hčerke ji razplamteva dušo, pa je ne napolnuje. Zraven te ljubezni klije v srcu želja po drugi, in ta želja jo ubija, mori. Ni samo domotožje, nedolžna hčerka moja, ni samo prehlajenje, skrbni Martin. Moža si želim, ki bi bil duša moje duše, del mojega bitja. Visokega rodu, pristaš kraljev bi moral biti -- ti pa,

Martin, si sluga svojega gospodarja. Ti se boriš in umrješ za Napoleona, jaz kličem: Živel kralj! Vrne se Bourbon, z lilijami si ovenčava čeli, Mabelle, najina sreča je v kraljevi pravičnosti. Vse dobiš, moj otrok, deda, grofa d'Auxerrja posestva in očetova. Izveš, da ni Martin tvoj oče. Tlačan je bil komtesi le za šalo, za konjiča. Vendar je bilo lepo, Armande, ko se je zibalo klasje, ko je frlel po polju trak širokega slamnika komtese, ko se je pojavila pod drevjem bujnolasa glava tlačanovega sina, ko je hitelo iz tvojih ust: Lovi mi ribe, Martin, nabiraj mi cvetja, delaj mi piščali, zasviraj, zapoj!

Minilo! minilo! Poteptan je venec rož, izrvan grm. Zgorel je grad slavnih dedov, pod roko drhali sta poginila roditelja, plemeniti soprog ... In Martin je bil član revolucionarnega kluba, krvave so njegove roke ... In ni mostu, ki bi peljal nazaj v deželo mladosti, nikdar ne pade stena med tlačanom in markizo ...

(Dalje.)

Ob grobu Antona Medveda.

Zložil Silvin Sardenko.

Ne, ne, Anton!
Ne bom se v žali pesmi vnel
ob tvojem grobu.
O, bridko verz bi moj zvenel,
če nam bi — in ne tebi pel
ob tvojem grobu.

O ne, Anton!
Grešil bi zoper tvojo smrt
z otožnim verzom;
zaslužil tvoj in božji srd,
če bi na grob tvoj šel potr
z otožnim verzom.

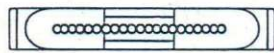
Nebroj resnic,
ki sanja naš jih nepokoj,
v obličju božjem,
kot v polnem dnevu jasni soj,
odkrit sedaj je pred teboj
v obličju božjem.

Kar svet je vzel
in česar ni nikoli dal
z odkrito dušo:
Vse tvoje onkraj grobnih tal!
Tam si se prvič zasmel
z odkrito dušo.

Ljubezni žar,
ki tostran groba medlo tli
in vse toplote
nikoli nam ne izžari —
nad holmi večnimi gori
iz vse krasote.

In ko si šel
korakov naglih v lepši kraj,
en sam trenutek
pogledal morda si nazaj:
„Ne živel z vami bi sedaj
en sam trenutek!“

Tvoj verni duh
naj v pesmih hrani nam spomin
resnice ene:
ni srečen prej Adamov sin,
dokler ne gleda vrh višin. —
Resnice Ene.

Olimpske igre nekdanj in sedaj.

Spisal dr. Vinko Šarabon.

(Dalje.)

II. Moderne olimpske igre.

Zanimanje za atletiko in sploh za vzgojo telesa je v srednjem veku zaspalo. Sicer slišimo o turnirjih, o bojnih igrah vitezov, a te so bile le sredstvo v gotov namen, na sistematično pomnoženje in plemenitenje svojih moči se ni toliko mislilo. Šele devetnajstemu stoletju je bilo določeno storiti v tem velikanski korak naprej, Angleži, Francozi in Amerikanci so začeli gojiti gimnastiko in atletiko po zgledu in načinu starih Grkov. V zadnjih dvajsetih letih se je oprijela tega kulturnega dela tudi ostala Evropa. Moderna atletika ne potrebuje veliko orodja, kakor n. pr. telovadba v našem zmislu, njeno vežbališče je večinoma prosta narava. Prištašev ima že na milijone, zlasti vso Angleško in Ameriko. Borba za kruh nam izčrpa dandanes vse moči in sama narava nas sili zopet priboriti si jih, utrditi naše telo v lahki tekmi na zeleni trati ali snežni zimski odeji. Poglejmo le na tisoče in tisoče zimskih „športlerjev“! Kako to vpliva na zdravje, nam ni treba posebej poudarjati, v tem so si vsi edini.

Profesor Nußbaum iz Monakovega je v svojem predavanju izvajal sledeče: „Ako zberem svoje izkušnje iz tridesetletne zdravniške prakse, moram priznati, da sem imel le malo bolnikov, katerih bolezen bi obstajala v prevelikem naporu mišic; imel sem pa priliko opazovati na stotine revežev, ki so oboleli vsled mučnega duševnega dela, večkrat jim ni bilo več pomagati. Dobil sem popolnoma določeni vtis, da človeško telo ni baš ustvarjeno za duševne napore. Najbolj zdravi in najbolj veseli so bili oni, ki so preživeli ves dan na prostem, dišala jim je najnavadnejša jed, nikdar niso tožili zaradi prebavljanja, bolečin v glavi ali celo nervoznosti. Kako drugače je pa to pri uradnikih, učenjakih in umetnikih: glava je vroča, noge mrzle, prebavljanje je težko, malo jih je, ki ne bi neprenehoma tožili o nervoznosti, le redko nam kdo odgovori, da mu gre dobro. Dokazano je, da imajo delujoče mišice mnogo več krvi kakor one, ki počivajo. To velja seveda tudi o možganih. Če pa sili kri zlasti k možganom, trpijo pri tem drugi udje, ker imajo premalo krvi. Bolj kakor pa je obtežen centralni organ — možgani — in manj kakor je krvi v drugih udih, tem slabši je naš počutek. Če se to godi že pri otroku, je škoda

seveda veliko večja in bolj občutna pri odraslih. Trdno sem prepričan, da se bode menjavalo v prihodnosti po cele ure duševno delo s telesnim.“

Le nikar se v tem ne dajmo strahovati po nevedni kritiki, saj je znano, da kritizirajo le slabiči in propali. Vso zgodovino imamo za seboj: telesno krepki narodi so bili tudi duševno na vrhuncu, z mehkužnostjo je bilo združeno nazadovanje kulture. Le nevedneži vidijo v športu in v atletiki „oškodovanje duha“ in ne marajo videti v njem najcenejšega in najuspešnejšega sredstva za izboljšanje človeštva.

Človek je pravzaprav moralično prisiljen tako glede sebe, kakor glede potomcev in vsega človeštva, krepiti svoje telo in mu podeliti ono zdravje, ljubkost in lepoto, ki vzklije le iz dovršene moči. Poslušajmo še enega strokovnjaka. Dr. Sceger pravi: „Da si ohranimo gibčnost, krepost in svežost mladosti, ni zadosti da samo v mladih letih vežbamo svoje telo, češ to velja za vse življenje, ne, sistematično se moramo urediti do poznih let, da ne izgubimo prezgodaj najdragocenejših svojih darov, da ne čutimo pred časom slabosti in hib starosti.“ Isto pravi profesor Roßbach v knjigi „Lehrbuch der physikalischen Heilmethoden“: „Vedno pogosteje opazamo posledice zanemarjene telesne vzgoje, ki se ne kažejo samo na telesu, ampak tudi na duhu: pomanjkanje krvi, bledica, blaziranost, kratkovidnost, nervozna prenapetost in različni izgredi proti zdravju; bolnišnice in norišnice se polnijo. Sveta dolžnost zdravnikov je, posvetiti se temu predmetu in pomagati tudi v tem oziru trpečemu človeštvu. V zvezi s pametnimi učitelji naj gledajo na to, da se združi telesna gimnastika z duševno gimnastiko v harmonično celoto.“

Nazori so torej danes popolnoma drugačni nego prej, tok časa je čisto drugi, napredni narodi so se posvetili neumornemu delu na polju telesne izobrazbe in tisti, ki so v tem prvi, Angleži in Amerikanci, imajo tudi drugje prvo besedo; saj pravijo, da so si Angleži priborili večino svojih zmag doma na angleških tleh, na prostorih za tenis, golf, rokoborbo itd. Zlata resnica je v tem.

Dasi so v zadnjih časih najmodernejši narodi vsak zase izkušali doseči svoj ideal, idealno lepoto Grkov in njih uspehe, je bilo to stremljenje navezano vendar le na dotično deželo in težko je bilo

določiti, kateremu se mora dati prvenstvo v nalogi, ki so si jo bili stavili. Tu je prišel francoski grof Pierre de Coubertin l. 1894. na misel, kaj ko bi po zgledu starih Grkov zopet začeli prirejati skupne igre, oziroma tekme vsega kulturnega človeštva, ko bi se začeli učiti drug od drugega, prilastiti si to in ono dobro in tako polagoma približati se že večkrat omenjenemu cilju, popolni harmoniji duše in telesa. Njegov predlog je dobil glasen odmev, vse se je odzvalo.

Kje naj priredijo igre? Ker so bili Grki v starem veku najbolj športni narod in so kot tak imeli v tem prvo besedo, bi človek mislil, da bodo prve moderne igre obhajali na Angleškem, in res so nekateri mislili na to. A Grki, ponosni na svojo zgodovino, na svoje pradede, si tega niso dali izviti iz rok in so priredili prve igre leta 1896. s takim bliščem in sijajem, ki nikakor ni odgovarjal sedanji njihovi politični moči. Povabili so zastopnike vseh narodov, ki so trumoma prihiteli na Grško, a ne na stara sveta tla olimpska, temveč v okolico modernega mesta Atene. Ker sta se pa gimnastika in šport v zadnjih časih razvijala tudi na poljih, ki so bila Grkom neznana, je umevno, da so vzeli v program tudi popolnoma nove tekme.

Rezultati so bili sicer dobri, vendar se niti oddaleč ne dajo primerjati onim, ki so jih dosegli pri zadnjih olimpskih igrah v Londonu l. 1908. Radi primerjanja nekatere priobčimo: Amerikanec Burke je porabil dvanajst sekund, da je pretekel razdaljo 100 m; v triskoku je dosegel Amerikanec Connelly 12.7 m; Avstralec Flack je pretekel 800 m v dveh minutah in enajstih sekundah; Amerikanec Garrett je vrgel diskos — 2 kg — 29 m daleč, jako malo, če mislimo na danes; v teku na 400 m je zopet zmagal Burke, in sicer v 54 sekundah; v skoku na daljavo je dosegel Amerikanec Clark 6.35 m; v dirki na kolesu na razdaljo 100 km je bil prvi Francoz Flamand v treh urah in osmih minutah; v streljanju so prisodili prvo darilo Grku Karaserdu; na bradlji in drogu so se odlikovali zlasti Nemci, v plezanju po vrvi Grki; v skoku na višavo je dosegel Amerikanec Clark 1.81 m, seveda brez deske; 100 m v eni minuti in 22 sekundah je preplaval Oger Hajos, 500 m v 8 minutah in 12 sekundah Avstrijec Neumann, v plavanju na 1200 m je bil zopet Hajos prvi, in sicer v 18 minutah in 22 sekundah. Veliko je bilo tudi drugih tekem; kot najpopularnejšo, a žal zdravju jako škodljivo moramo označiti takozvani maratonski tek. Po bitki pri Maratonu (l. 490. pr. Kr. r.) je baje neki Atenec tekel v svoje mesto oznanit zmago; Maraton je oddaljen od Aten približno 40 km in zato imenujemo tek na to razdaljo maratonski tek. Venec zmage si je pridobil Grk Louis v 2 urah in 59 minutah.

One redke zmage, ki so jih priborili Grki, so proslavljali domačini na vse načine. Spomnimo se le Louisa zmagalca v maratonskem teku. Dan pred tekmo so se podali tekači v Maraton, bilo jih je 25. Drugi dan popoldan ob dveh je dal polkovnik Papadimantopovlos znamenje za odhod. Tekmecem so sledili kolesarji, častniki in vojaki na konjih, tudi zdravniki na vozeh. Začetkoma je bil najhitrejši Francoz Lermusiaux, pri mestecu Pikerni je bil za cele tri kilometre pred Amerikancem Bleckom, temu je sledil Oger Kellner in šele potem se je pričela vrsta grških tekačev. Še v Charvati je bil Francoz prvi in Amerikanec drugi, a Lermusiaux je jel kmalu pešati in pri 32. kilometru — pot je bila dolga 42 km — je bil tako truden, da ni mogel več naprej. Tudi Amerikanec je prišel kmalu v zadnjo vrsto, pri 33. kilometru je bil prvi Avstralec Flack, a takoj za njim Grk Louis. Tu se je Flack spoteknil in moral Grku prepustiti zmago. Ko je bil ta še en kilometer oddaljen od stadija, je že strel iz topa naznanil njegov prihod.

Nestrpno so medtem pričakovali v stadiju prvega olimpionika, izračunali so, da mora priti okoli pol petih. Naenkrat se je raznesel glas, da prihaja Avstralec Flack. Vse je bilo potrto, nobenega glasu, razočaranje si čital na vseh obrazih. A zmoti ni trajala dolgo. V stadij pridirja na konju polkovnik Papadimantopovlos, ves prašen, se obrne naravnost proti kraljevemu sedežu in glasno naznani, da je Grk Louis prvi. Bliskoma se raznese to poročilo po stadiju, južni temperament si da duška v neprestanih klicih, začuje se tudi strel iz topa, zmagalec je blizu. Vsi vstanejo in se ozrejo proti vhodu v stadij.

Par minut preteče, a nemirnim Grkom se zdi to večnost; sedaj opazijo neko gibanje pri vhodu; slednjič se prikaže visokorasla postava Louisova, belo je oblečen, ožgan od solnca, ves v potu. Pozna se mu utrujenost, vendar ni izmučen. Prestolonaslednik Konstantin in princ Jurij se mu v svojem navdušenju pridružita in letita z njim po stadiju, ljudstvo v nepopisnem vznemirjenju gromovito ploska, kralj se vzdigne, ko gre Louis mimo njega, in maha vidno ginjen dolgo časa s svojo čepico, častniki hitijo k zmagalcu in ga poljubljajo, princa ga nazadnje vzdigneta na rame in ga nosita po stadiju. Ko zagleda ljudstvo grško zastavo, ki se počasi dviga v zrak v znamenje domačinove zmage, prikipi navdušenje do viška, samo glas „zmaga“ se razlega po areni, vse vihti klobuke, robce in male grške zastavice — zmaga Louisa je zmaga vsega naroda.

Par minut pozneje pride Grk Vasilakos, njegov prihod vzbudi nove viharje navdušenja; tretji je tudi Grk, mladi Atenec Velokas, in šele četrti je tujec, Oger Kellner.

Vsi grški časopisi so izšli v posebni izdaji, v vsakem je bila slika Louisova; več tovaren se je imenovalo odslej po njem; med različnimi darovi, ki jih je dobil, je bila tudi velikanska njiva, ki so mu jo kupili v Londonu stanujoči Grki in ki se je imenovala „maratonska njiva“; država mu je izkazala različne časti, z eno besedo: slavili so ga kot narodnega junaka, ravnotako kakor v stari Greciji. Star je bil tedaj 25 let, sin revnih kmetiških staršev iz sela Amarussi. Ko je bil pri vojakih, se je odlikoval po posebni hitrosti in polkovnik ga je pregovoril, da se je udeležil tekme.

Štiri leta pozneje so priredili igre v Parizu, l. 1904. v Ameriki in l. 1908. na Angleškem. A Grkom ni bilo všeč, da so Francozi in Amerikanci vzeli stvar v roke in zato so izvun reda razpisali igre za leto 1906. Pripravili so se veliko skrbneje nego prvič, saj so imeli sedaj že izkušnje. Tudi tako dragi niso bili kakor prvič, vstopnina h koncertom in predstavam v stadiju, k igram na svečanostnem prostoru, k strelišču, k prostoru za veslanje in dirkanje v Faleru je bila samo 75 frankov, vrh tega je pa imel s to karto vsakdo vstop k takozvani beneški noči v Pireju, k trem slavnostnim sprejemom in je smel poslušati arheološka predavanja na Akropoli. Stadij so popolnoma prenovili, ves je bil iz penteliškega marmorja kakor v starih časih; posuli so ga s peskom, zidovje okoli dirkališča so napravili v isti višini kakor je bilo včasih; določili so natančen program, kar leta 1896. ni bilo. Kot glavne skupine so imenovali: atletične tekme, telovadbo v našem zmislu, borbo na meče, šport v ožjem pomenu, vodni šport, streljanje in dirkanje na kolesu. Tekmovati so smeli samo amaterji. Amater je bil oni, ki se ni nikdar boril za denar ali tekmoval z atletom po poklicu, nikdar sprejel denarja za kako telesno vajo ali vzel plačilo za vežbanje in pripravljane drugih in tudi nikdar delal reklame z atletskim orodjem. Stroške za potovanje in za bivanje v Atenah so jim povrnili, seveda ne kot odškodnino, ker to bi bilo proti odboru samemu, temveč zaradi izrednih okoliščin, v katerih so se morali nekateri iger udeležiti. Odboru je dovolila vlada za vse potrebne priprave 400.000 K.

Ljudstva iz vseh krajev Grške, iz ostale Evrope in Amerike se je nabralo na stotisoče, celo Avstralci so prišli. Vročina je bila večkrat neiznosna, saj so se vršile igre od 22. aprila do 2. maja. Grki so se potrudili, kar so mogli, da so zadovoljili goste, vendar se je njihovo razsodišče, v katerem je bil tudi grški prestolonaslednik, večkrat pokazalo jako pristransko in nekonziliantno, popolnoma v nasprotju s starimi Grki. Veliko prijaznejši so bili z Amerikanci in Angleži kakor n. pr. z Avstrijci in Švedi. To se je videlo zlasti pri dviganju težkih uteži. Odbor je na-

ročil iz Kolina uteži za 900 frankov, s temi so vabili atleti par dni pred tekmo; ko je pa prišel dan nastopa, je odbor naenkrat rekel, da morajo vsi dvigati uteži grškega atleta Tofala, ki jih je bil že navajen, ki so bile pa sicer jako nerodne. Vse pritožbe so bile zaman. Oglasilo se je 24 tekmecev, nastopilo jih je petnajst. Več kot 129 kg so dvignili samo Steinbach z Dunaja, Maspoli iz Lyona in Tofalos iz Patra na Grškem, 136.5 kg samo še Steinbach in Tofalos. Avstrijec bi bil rad dvigal naprej, a ker je bil Grk utrujen, so se izgovorili z nočjo in so določili nadaljevanje na drugi dan. Navsezgodaj so izšli časopisi in prinesli cele odlomke o Steinbachu na veliko začudenje Avstrijcev: Steinbach je postal čez noč „profesional“, atlet po poklicu, kot tak ne bi imel tekmovati, in zmaga bi bila Tofalova. Neki časopis n. pr. je pisal: „Naš urednik da vsakomur 100 frankov, ki more dokazati, da Steinbach l. 1901. ni v nekem cirkusu na Dunaju tekmoval za denar.“ Kakor bi bilo to mogoče dokazati! Nasprotno, list bi bil moral dokazati, da je tekmoval. Drugi listi so to laž ponatisnili. Posledice niso izostale. Komaj je prišel drugi dan Steinbach v stadij, že se je začel vrišč in ropot, ljudstva je bilo zbranega okoli 50.000. In ko se je Dunajčan pripravil k vzdigovanju, je nastalo neznansko kričanje: „Proč s profesionalcem, proč z goljufom!“ Stiskali so pesti, vihteli palice, metali različne predmete v stadij: odbor se ni ganil. Kdaj bi se bilo moglo pripetiti kaj podobnega v stari Olimpiji? Ni čuda, da je bil Steinbach ves drugačen kakor sicer in da se mu poskus ni posrečil. Tofal je bil proglašen zmagalcem. Ko so se pa Grki dositega nakričali in vsled hripavosti niso mogli več vpiti, je pristopil Steinbach k uteži in jo dvignil šestkrat, kar se je preje Tofalu s trdom samo enkrat posrečilo. Bilo je 142 kg. Pozneje so Grki spoznali svojo zmoto in marsikomu je bilo žal, da je žalil poštenega moža. Časopis „Hellas“ je pisal: „Žalostno je, da so izvrstnemu Dunajčanu po zvijači in goljufiji izvili zmago. Bolje bi bilo izobesiti mesto zmagoslavne grške zastave, ki je oznanjala zmago Grka, zastavo žalosti.“ Da so ravno proti Steinbachu uprizorili tako gonjo, je umljivo iz tega, ker so razen v metanju kamna edinole v dviganju imeli moža, ki je imel priliko izkazati se, povsod drugod so si tujci priborili zmago.

V rokoborbi se zmaga dolgo ni odločila na nobeno stran, slednjič je Danec Jensen pritisnil Finca Weckmana, inženirja iz Nemčije, na tla. Amerikanec Sheridan je v prostem metanju diska — zalet je poljuben — dosegel izredno daljavo 41.5 m, v grškem metanju — zalet se mora izvršiti v malem kvadratu, ki je širok 2.5 m — ga je prekosil Finec Jaervinen s 35 m. Grk Georgitas je vrgel 6.4 kg težak kamen

20 m daleč, Šved Leming pa švedski ger, neko kopje, 54 m, kar je izredna daljava. Tudi v peteroborbi je dobil prvo nagrado neki Šved, Mellander, in sicer je moral tekmovati v skoku na daljavo brez zaleta, v metanju diska na grški način, v metanju gera, v teku na 192 m in v rimsko-grški rokoborbi. Hahn iz Amerike je rabil $11\frac{1}{5}$ sekunde za tek na 100 m, Pilgrim iz Amerike pa 53 sekund za 400 m in 2 minuti za 800 m; pri teku na 1500 m se je kot najboljši izkazal Amerikanec Lightbody v 4 minutah in 12 sekundah, na 5 milj (milja = 1609 m) pa Anglež Hawtree v 26 minutah in 12 sekundah. Na Angle-

večje število tudi v skoku na daljavo brez zaleta, namreč 3·3 m. Z zaletom je najdalje skočil Amerikanec Prinstein, 7·2 m; kaj to pomeni, je vsakemu telovadcu jasno, pri nas je 5 m že dosti dober skok. V troskoku je dosegel Irec O'Connor 14·07 m, v skoku s palico na višavo pa Francoz Gonder 3·5 m. To zadnjo vajo so začeli gojiti v zadnjem času tudi pri nas, kar je jako hvalevredno, vaja zahteva hitrost, hladnokrvnost, gibčnost. Sploh moramo gledati na to, da se bomo sčasoma navadili moderne amerikanske, angleške in švedske telovadbe, ki je vse kaj drugega in veliko bolj zdrava kakor pa večina tega,

SLIKE IZ BOSNE: PROGLAŠENJE ANEKSIJE NA SELU

škem in v Ameriki, v najnovejšem času tudi drugod, gojijo neko posebno vrsto teka, tek čez staje (Hürdenlaufen); v razdaljah po 9 m postavijo 10 staj, visokih 110 cm, zaleta je 10 m in končno ostane tudi še 10 m, vsa razdalja je 110 m; atlet mora v največji hitrici letati in skakati, po skoku seveda ne sme nič obstati, ampak skočiti brzo čez drugo stajo itd., za vso razdaljo 110 m je rabil Amerikanec Leavitt samo $16\frac{1}{5}$ sekunde. Hoja je pri nekaterih tudi v veliki časti, na Angleškem je nekaj navadnega prehoditi v eni uri 9—11 km; v Atenah je prišel Amerikanec Bonhag čez razdaljo 1·5 km v 7 minutah in 13 sekundah. V skoku na višavo pa niso dosegli l. 1896., Leahy z Angleškega je skočil $1\cdot77\frac{1}{2}$ m, brez zaleta pa Amerikanec Ewry Ray 1·56 m; ta je dosegel naj-

kar smatrajo nekateri dandanes za potrebno.

Maratonski tek je povzročil vročo borbo med Kanadcem Sherringom in Švedom Svanbergom. Šlo je na daljavo 42 km, Sherring, prvi zmagalec, jih je pretekel v 2 urah, 51 minutah in 21 sekundah. Za ta znameniti tek so se izvršile kar najobširneje priprave, nepretrgoma so stali vojaki ob cesti iz Maratona v Atene, vsak tekmeč je imel poleg sebe nekoliko častnikov na konjih, bilo je pripravljenih veliko rešilnih postaj. Ob treh popoldan so zapustili tekači Maraton, bilo jih je 51. V stadiju v Atenah so jih nestrpnost pričakovali. Okoli šestih se začujejo različni klici, se ojačijo, se razlegajo po stadiju, vseh oči se obrnejo proti vhodu. Mala, neznatna postava,

vsu v prahu, klobuk sivkaste barve, potisnjen globoko na čelo, z ameriansko zastavico v roki, se prikaže pri vhodu, spremlja jo princ Juri, ustavi se pred kraljem in se mu pokloni. Sherring, junak zadnjega dne, se smehljaje ozira na vse strani in ne vidi se mu, da je moral v neznosni vročini v največji hitrosti dirjati tri ure. Izročijo mu šopek cvetlic in princ Juri ga spremi iz arene. Zopet pričakovanje, morebiti bo vsaj drugi zmagalec Grk! Zopet razočaranje, za šest minut pozneje se prikaže Šved Svanberg, potem Amerikanec Frank in Šved Törnros, šele peti je Grk. 200.000 ljudi je zasledovalo to tekmovanje.

V časopisu „Bund“, izhajajočem v Bernu, nam neki Švicar, ki pa biva v Atenah, jako prijetno pripoveduje, zakaj se je Grkom pri tej tekmi tako slaba godila. Prvo nagrado je podaril princ Konstantin, veliko srebrno posodo z ročajem. Neki atenski slaščičar je obljubil postreči zmagalcu vsak dan njegovega življenja s skodelico šokolade in neki brivec se je zavezal, obriti ga vsak teden enkrat zastonj in mu vsakokrat podariti stekleničico kolinske vode. Celo neki kmet se je tako navdušil, da je prinesel malo jagnje zmagalcu v dar. Popoldan je bil stadij natlačeno poln, vse je govorilo samo o Kutalakiju, o Grku, kateremu je šlo po mnenju domačinov prvenstvo. Strel iz topa se je začul in častnik na straži je naznanil, da prvi že prihaja. Vse je vstalo in začelo vpiti: „Slava Grški! slava Grški!“ mahali so s klobuki in z modro-belimi zastavicami. Princi, sodniki, sploh vsi, ki so bili v areni, so leteli k vhodu, sprejeti so hoteli Kutalakija, grškega zmagalca. In kdo je prišel? Ne Kutalaki, ampak Kanadec Sherring. Ni možno popisati potrtosti in pobitosti ogromne množice, modro-bele zastavice so romale mirno in tiho zopet nazaj v žepe. Noben moški ni črnil, ženske so jokale. Drugi je bil Šved, tretji Amerikanec, četrti zopet Šved. „Kutalaki je mrtev, Kutalaki si je kaj naredil; sramote ne bo mogel preživeti, sam je tako rekel,“ so zdihovali in tarnali gledalci. Zakaj ga ni bilo? Prejšnji večer se je odpeljalo onih 51 tekmecev v Maraton, tam naj bi se naspali, da bi bili drugo jutro sveži in izpočiti. Vzradošeni grški kmetje so pa svoje rojake pogostili, da je bilo veselje, jedli in pili so, kar se je dalo. Amerikanci pa, ki so vedno zmerni in ne pijo in ne kadijo, so jedli samo jajčjo jed in pili vodo. Kutalaki je pa še zgodaj zjutraj pojedel celo kokoš in jo tudi primerno zalil. Ob treh popoldan se je tek začel; medpotoma je postalo grškemu junaku slabo, celo kri je baje bljuval in prepeljali so ga v bolnišnico. Sherring pa je bil v kljub temu, da vso noč ni zatisnil očesa, pri vstopu v areno še tako čil in čvrst, da bi bil lahko letel še 10 km. Ko je drugi dan pri razdelitvi nagrad prišel

v areno, ga je sprejelo gromovito ploskanje; jagnjeta ni prinesel seboj, rekel pa je, da ga bo vzel seboj in v Kanadi vzredil. Pravijo tudi, da je rekel kralju: „Rad bi bil drugi in bi bil prvo nagrado prepustil Grku, če bi bil vedel, da je Grkom toliko na maratonskem darilu, v Ameriki sem dobil že tako dosti daril . . .“

V Ameriki so čakale Sherringa velike časti, zdi se nam, kakor bi prišli nazaj v staro Grecijo. Mestni svet v Hamiltonu (Kanada) mu je podaril v priznanje njegove zmage 2500 frankov in ravnotoliko vlada provincije Ontario. Drugi občudovalci so mu darovali tudi po več tisoč frankov, prijatelji pa veliko posestvo s hišo; to je bila v njegovem življenju velika izpremema, kajti preje je bil zavirač pri grand-trunk-železnici. Največje priznanje mu je pa izkazala vlada kanadska, nastavila ga je za nadzornika z letno plačo 3200 frankov. Vidimo torej, da je v Ameriki jako prijetno biti izvrsten atlet; nasprotje je posebno veliko, če se spomnimo na najstarejšega Sherringovega prednika, onega grškega vojaka, ki je prvi letel iz Maratona v Atene in ki ga ni čakalo drugo plačilo kakor smrt, ker se je na trgu mrtev zgrudil na tla.

Ne sicer z denarjem, pač pa sicer odlikovani so bili tudi avstrijski zmagalci: Predsednik avstrijskega osrednjega odbora za olimpske igre, grof Wilczek, jih je predstavil nadvojvodu Rainerju, ki se je jako laskavo izrazil o njih in o športu sploh, kateremu je on poseben pokrovitelj. Zmagalci so bili: Steinbach v dviganju z eno roko, ki se je vršilo drugi dan po že opisanem dviganju z obema rokama, Watzl v rokoborbi lahkih tekmecev in gimnazijec Oton Scheff v plavanju na 400 m. Scheff nam opisuje svojo zmago jako zanimivo v dunajski „Allgemeine Sportzeitung“: Malo imam povedati o plavanju na razdaljo ene milje.¹ Valovi so bili tako visoki in močni, da sem komaj zmagoval, zlasti še, ker nisem navajen plavati v morju. Prišel sem zato tretji do cilja. Do pol milje, kjer smo se obrnili, sem bil vedno tik za Angležem Jarvisom; ko smo plavali nazaj, sem zašel v stran, sicer bi bil najbrže drugi, ker sem že prej čutil, da bi lahko plaval mimo Jarvisa in ga pustil za seboj. Prvi je bil Anglež Taylor. Akoravno sem bil samo tretji, mi to ni popolnoma nič vzelo poguma, saj sem bil videl, da so slavni Angleži z Amerikanci in Avstralci vred komaj boljši nego jaz in da se mi morebiti posreči doseči pri plavanju na 400 m drug rezultat, zlasti če bo morje le malo bolj mirno. Znameniti dan je prišel. Morje ni bilo tako razburkano kakor zadnjič, to mi je dalo novega po-

¹ To je morska milja, 1852 m, ne zamenjati s prej omenjeno angleško miljo na suhem, 1609 m.

guma. Da sem bil nekaj razburjen, ni čudno, saj to ni bila navadna avstrijska tekma, to je bila tekma za mojstrstvo sveta v navzočnosti tisoč in tisoč domačinov in tujcev. Bil sem edini Dunajčan, vsi drugi so jo popihali, imel sem svetovnoznane imenitne plavače za nasprotnike, Taylora, Jarvisa, Healyja in Radmilovića. Začeli smo plavati ob nekem drogu, vsled pomote sem bil predzadnji v vodi. Koncem prvih 50 m je bila vrsta sledeča: Taylor, Healy, Jarvis, Radmilović, jaz. Potem sem pričel polagoma s hitrejšimi udarci, splaval sem mimo Radmilovića, Healyja in tudi mimo Jarvisa, pri 150 m sem bil že drugi in samo kakih 10 m za Taylorom. Sedaj je bilo treba napeti vse moči, moral sem na vsak način dohiteti Taylora, nisem smel dalje čakati. A le počasi se je zmanjševala razdalja med nama, včasih sem že skoro obupal, a vendar sem mu bil pri 250 m že vstric. 50—70 m se je vzdržal Taylor še na moji strani, a naenkrat sem ga prehitel in plaval dalje, kar se je dalo; naenkrat mi zagluši mokra moja ušesa gromovito ploskanje, ploskali so meni, ki sem priplaval prvi skozi cilj, Taylor komaj dober meter za menoj. Pozneje je baje rekel: „Vedel sem že naprej, da bo tako prišlo.“

Z maratonskim tekom so se končale olimpske igre v Atenah, svet se ni mogel načuditi, uspele so nad vse imenitno, prisostvovalo je vedno 50.000—200.000 gledalcev; kaj bodo nudile šele igre v Londonu!

Že koncem leta 1906. se je sestavil v Londonu odbor za olimpske igre, ki so se imele vršiti l. 1908.! Pokrovitelj odbora je bil kralj Edvard, predsednik pa lord Desborough. Že takrat so določili, kakšen naj bo londonski stadij; seveda ni mogel biti iz penteliškega marmorja kakor stari panatenejski amfi-

teater, ki ga je dal postaviti Herod Atik, a odmerili so mu mnogo večji prostor, 40 akrov, oziroma 162.000 kvadratnih metrov, gledalcev je bilo naenkrat lahko v njem 367.000, sedemkrat več nego v stari Olimpiji. Vse naj bi stalo na železnih stebrih in bilo izredno močno, ker morebitna katastrofa bi bila nepopisna. Za zunanje dirkališče naj bi služila 536 m dolga arena, notranji prostor je bil namenjen atletičnim igram, torej metanja diska, kopja, skakanju itd. Poleg tega je obsegal ta del tudi obširno plavalništvo, dolgo 110 jardov¹, globoko 3·6 m, široko 15·2 m. Pozneje so izvršili nekatere izpremembe v prvotnem načrtu, število sedežev so znižali na 32 vrst, za 100.000 gledalcev, okoli navadne arene so napravili še kolesarsko dirkališče, dolgo 574 m in široko 11 m; okoli inokoli so postavili več vrst stebrov in jih okrasili s stolpiči; vsa naprava je bila tako okusna in obenem tako ogromna, da so se pred Angleži lahko skrili vsi, ki so dotedaj te igre priredili, Grki, Francozi in Amerikanci.

Kakšno zanimanje je bilo povsod po svetu za londonske tekme, vidimo iz par podatkov. Francoska zbornica je dovolila udeležencem podporo 50.000 frankov, medtem 8000 za streljanje, 8000 za gimnastiko, 15.000 za atletiko itd., Amerika je poslala 176 najboljših atletov, Avstralija 17, Belgija 69, Češka 32, Kanada 58, mala Danska 72, Nemčija samo 94, a Angleška 513, celo Finska 30, Francoska 219, Grška 20, Holandija 120, Avstrija 32 — jako malo število —, a Švedska 169, Južna Afrika 19, Ogrji jako veliko, 154, vseh skupaj jih je bilo okoli 2500.

(Dalje.)

¹ Jard = 0·914 m.

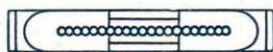
Potnik.

Zložil G. Koritnik.

Sam blodim po temni cesti,
zunaj je tema in mraz —
kam bi stopil, kje ogrel bi
roke mrzle in obraz?

Doma nimam, pečke tople,
dobrih, vsmiljenih ljudi,
več nobene na tem svetu
ne poznajo me oči ...

Škriplje sneg in jaz potujem,
nem k neznanim ciljem spem —
ali se zgubim v samoti,
ali rešim — sam ne vem ...

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

VIII. spev.

Nadaljuje se pripovedovanje o grešnikih petega kroga: o jezljivcih. — Filip Argenti. — Prihod pred železno obzidje šestega kroga.

Že sredi VII. speva (v. 97) smo vstopili v peti krog pekla, kjer trpe togotneži, jezljivci. Po nekem skalovju namreč, sredi katerega izvira vroč vrelec, dospeta pesnika do obrežja vročega jezera, ki se napolnjuje iz vrelca. Idoč dalje po obrežju gledata v vreli vodi trpeče grešnike. Slednjič dospeta do nekega stolpa, nekakšnega minareta; a že preden sta pri njem, zapazita, da sta zažarela dva plamena vrh minareta. Dante se čudi, odkod tidve luči? V tem pogleda proti sredini vročega jezera, in glej! Ondi zagleda v veliki daljavi neko zidovje, kakor turške mošeje, in tudi odondod miga luč. Vergilij ga pouči, da si besi dajó na ta način znamenja o prihodu dveh tujcev in da vsak čas pride prevozač od onega zidovja tam v sredi, da ju prepelje. In res, že zagledata vozača Flegija, ki vesla sam v lahki ladjici po nju. Vozač misli, da bo vozil kakšno pogubljeno dušo čez jezero, zato zarohni nad Dantejem: „Ha, tu duša si propala!“ Toda Vergilij ga zavrne, naj se nikar ne ustavlja višjemu povelju, nakar ju poparjen naloži v lahko barko. Odrinejo (v. 1—30.) Nekako sredi vrelega jezera se jima pripeti to-le: Kar naenkrat se dvigne iz kropa Florentinec Filip Argenti (izg. Ardženti), znan togotnež. In dočim smo videli, da je naš pesnik (Dante) zgoraj v drugem krogu imel veliko sočutje s hotniki, zlasti s Frančiško Riminsko, in v tretjem krogu s požrešnežem Ciacco, ga tukaj nima čisto nič več, nasprotno, privošči Filipu kazen, češ le jokaj, le žaluj, saj zaslužiš! Vergilij pa pohvali Dantejevo ravnanje kot znak velikega duha, imenuje ga alma sdegnosa; v tem planejo sodrugi v divjem lovu nad Filipa, ki se brani in v svoji onemoglosti grize samega sebe (v. 31—61). Ko se v ladji peljeta dalje, sliši Dante neko zamolklo tuljenje iz globočin; Vergilij mu pojasni, da je zatulil bes Di s, gospodar doljnega pekla. Kmalu zagledata kot ogenj žareče železno obzidje nekega žalostnega mesta in nekakšne minarete, in mošeje z rdečimi kupolami se jima svetijo nasproti. Vodnik pove, da je to Ditovo mesto. Njega železno obzidje obdaja kroginkrog ves naslednji (šesti) kolobar in s tem seveda tudi še naslednje tri, ki leže še niže. S tem železnim zidovjem je Dantejev pekel pregrajen v gorenji (prvih pet krogov) in dolnji (6.—9. krog); dolnji pekel oklepa seveda hujše grešnike nego gorenji. Prevozač Flegija obstane nekje, ko so napravili precejšen ovinek okrog zidovja, ter veli, da naj izstopita, češ da so pred vhodom v Ditov

grad¹ (v. 65—81.) Kakor v zgorenjih krogih, tako tudi tukaj besi ne puste dalje; a sedaj je upor resen. Ne straži namreč samo en bes vhoda, temveč nad tisoč jih je, ki brani vstop. Vergilija puste sicer za hip noter, medtem ko ostane Dante ves pobit sam zunaj; toda tudi Vergilij ne opravi nič — vun mora in besi mu zaloputnejo vrata pred nosom. Dante je v silnih skrbah, kaj bo; dobri vodnik ga tolaži, češ da prav gotovo pride pomoč odzgoraj, rekoč: „Že... prihaja On niz brdo; s silo bo odprl to mesto trdo“ (v. 81—130).

- Že mnogo prej — naj pesem vam omeni —
kot sva pod vitki minaret dospela,
oči so naju bile na slemeni,
4 odkjer sta dva plamenčka zažarela
in tretji je iz dalje odgovoril;
ta luč mi komaj je oko zadela.
7 Na to njega modrost sem opozoril,
rekoč: „Kaj hoče to? kaj odgovarja
tam oni ogenj? kdo le-to je storil?“
10 In on: „Na temni vodi že brodarja
opaziš lahko, ki mu sèm je priti,
če ni pogled zastrt ti z dimom barja.“
13 Nikdar tetiva pšice v zrak ne híti,
da bi z brzino tako v dalj frčala,
kot jaz sem videl tisti hip voziti
16 naproti nama ladjico prek vala
pod vodstvom enega samo veslača,
ki vpil je: „Ha, tu duša si propala!“
19 „Oj Flegija, vpitjè se ne izplača,
topot vsaj ne,“ mu moj vodnik povdari,
„gospod boš nama v službi le vozača.“

¹ Ditovo mesto stoji sredi vrelega jezera Stiksa, ki tvori peti krog; zdi se mi nekako tako kakor na Blejskem jezeru (če ni greh, raj slovenske zemlje primerjati z Dantejevim peklom!). Mislimo si vse jezero obdano s tako visokimi stenami, kakor je na Bledu severna z gradom na vrhu; iz ene stene izvira vrelec, ki tvori vrelo močvarjo; mesto lepozelenene vode si mislimo škrlatnotemno, ki se v njej kuhajo togotneži in jezljivci. Vse obrežje si seveda moramo misliti pusto in prazno. Po skalovju (recimo, kjer je Blejski grad) priplezata pesnika dol do obale jezera, ves čas gledaje v vodo na srdite obraze; do nekakšnega minareta dospeta, idoč po obrežju. Tu vidita prvi signal, ki mu odgovori drugi z obzidja, sredi Stiksa. To bi bil peti krog. — Okrog otoka — seve v širjem obsegu — si predstavljajmo železno obzidje; v sredi se ne dviga cerkvena, temveč se pogreza peklenski kotel s še štirimi krogi.

- 22 Kot njega, ki o hudi zve prevari,
storjeni mu, zagradi jeza žarka:
tako se v srcu Flegija razjari.
- 25 Vodnika najprej je sprejela barka,
nato je meni del se v njo podati;
ji teža moja da šele povdarka.
- 28 Ko sem z vodnikom v ladji bil trhljati,
hrbtica je vodene brazde sekla
dokaj globočje nego drugekrati.
- 31 Ko ladja je prek mrtve mlake tekla,
iz vode vstane blatnata postava.
„Kdo si, prezgodnji prišléc?“ — mi je rekla.
- 34 „Ostati,“ dem, „prišléc ne namerava;
a ti? kdo si? kaj blato tak te pači?“
Odvrne: „Eden, glej, ki v solzah plava.“
- 37 In njemu jaz: „Le v žalosti in plači,
prokleti duh ti, sam s seboj ostani!
Poznam te, naj si v blatu ves drugači.“
- 40 Obéroč zgrabi čoln zdaj duh spoznani,
a mojstra roka ga je proč odbila,
rekoč: „Poberi k drugim psom se strani!“
- 43 Potem me mojstra roka je privila;
poljubi me: „Mož zlahtnega ti duha,
blagoslovljena, ki te je nosila!“
- 46 Le-ta je bil na svetu poln napuha,
dobrotljivost spomina mu ne diči;
zato še senco njega jeza kuha.
- 49 Kaj svet kot kralje gori jih veliči,
ki grozne za seboj puste spomine
in v blatu tu tičijo kot prašiči.“
- 52 Dem: „Hude, mojster, jaz imam skomine,
da videl potopljenega bi v kropi,
prejko spred naju luža ta izgine.“
- 55 „Prejko obrežje pred oči ti stopi,“
de on, „ti želja bode obveljala:
raduj se — prav je — ob njega potopi.“
- 58 In kmalu res je muka završala:
sodrugov blatnih trop je nanj udaril —
Bogu zato še danes čast in hvala!
- 61 „Nad Filipa Argenti!“ — je klicaril
ves trop; a Florentinca duh zdaj besni
sam sebe divje je z zobmi mrcvaril.
- 64 Tam je ostal — dovolj o njem je pesmi!
Ta hip zatulil je nekdo od jada —
uprl sem v ono smer pogled očesni.
- 67 De dobri mojster: „Že sva blizu grada,
moj sin, ki se tu Ditov grad mu deje,
grajanov zlih v njem cela je armada.“
- 70 In jaz: „Že, mojster, jaz gradu mošeje
razločno vidim notri tam v dolini,
rdeče tak, ko da so bile preje
- 73 v žerjavici.“ In on mi de: „V sredini
gori v vek ogenj, ki rdi to jamo,
kot vidiš, v doljnji tej pekla globini.“
- 76 V globoke slednjič jarke priveslamo,
ki gradu so brezupnemu zaščita;
zid meni se je zdel železo samo.
- 79 V ovinku daleč grad obšli smo Dita,
dokler vozač ni jel nekje kričati
nad nama: „Vun! Tu vhod je, tu vstopita!“
- 82 Več ko tisóč sem videl jih nad vrati,
ki jih kot dež bilò nebo pomelo.
„Kdo sme,“ so hruli jezno, „potovati,

- 85 ki mrtev ni, skoz mrtvecev deželo?“
Moj modri učenik pa jim je mignil,
da tajne mu besede bi se htelo.
- 88 Skrijó zdaj srd, ki je iz njih bil švignil,
rekoč: „Ti vstopi sam, ta naj se vrne,
ki drzno se na pot v ta svet je dvignil.
- 91 Le sam bedak nazaj naj pot obrne,
naj skusi, kaj da zna; a ti ostani,
ki si mu kazal sled v te kraje črne.“
- 94 Obup si, bralec, misli moj neznani,
ko slišal sem proklete te besede;
sem mislil: več ne bo na svet me plani.
- 97 „Vodnik moj dragi, ki si me iz bede
več nego sedemkrat otel, izbavil
iz velike nevarnosti, zasede —
- 100 v tej stiski me ne boš,“ sem del, „ostavil!
Če že ne smeva potovati dalje,
nazaj s teboj rad brž bi pot napravil.“
- 103 In mojster, ki me je privel, dejal je:
„Ne boj se! Ni ga, ki to pot ovreti
bi mogel, ktero nama Takšen dal je!
- 106 Tu čakaj me; nuj trudni duh podpreti,
z jedjo mu dobre nade moč popravi;
ne bom te pustil v tem globokem sveti.“
- 109 Zdaj otec blagi gre, a tam ostavi
me samega in v misli negotovi:
med *da* in *ne* se boj vrši mi v glavi.
- 112 Predlogi kakšni so bili njegov, *da*
čul nisem; hipi minejo nekteri —
kar s tekmo noter prhnejo vragovi,
- 115 pa zaloputne tik pred mojstrom dveri,
da sam ostane, besov teh krdelo;
on pa počasi k meni se nameri.
- 118 Gledaje v tla je nagrbančil čelo,
brezupno vzdihujoč: „Vstop mi zapreti
v dom žalosti? čigavo je to delo?“
- 121 In k meni de: „Če srd se v meni neti,
ne boj se! Naj kdorkoli notri zbira
odpor, tej skušnji hočem odoleti.
- 124 Nič novega ni drzna njih zadira:
pred manj so skritimi se vprli vrati,
ki ključ zato jih nič več na zapira:
- 127 saj si nadpis njih mrtvi videl brati!
Že tostran vrat prihaja On niz brdo,
in skozi kroge nihče ga ne prati.
- 130 On s silo bo odprl to mesto trdo.“

Opombe: V. 2: minareti so stolpi ob turških mošejah (cerkvah). Dante v vrstici 70. omenja tudi mošeje. Kako pridejo te reči tja dol? Najbrže zato, ker se bližamo šestemu krogu, kjer trpe krivoverci; in mohamedanstvo je pesniku zgled krive vere. — V. 7. bi se morala po izvirniku glasiti: „Na to vseh ved sem morje opozoril“ — morje ali brezдно vse modrosti namreč zove Dante svojega ljubljence Vergilija. — V. 13: ne hiti (transit), t. j. ne vrže. (Prim. Pleteršnik, Slovar p. b.) — V. 19: O j Flegija — Flegija se je bil razsrdil na Apolona, ki mu je bil onečastil hčerko (Koronido), in je v svoji togoti zapalil Apolonovo svetišče v Delfih; zbog tega zločina ga je Apolon obsodil v pekel, kjer mu Dante daje službo vozača preko vrele močvare petega kroga do obzidja Ditovega gradu. — V. 21: Gospod boš nama — t. j. samo dokler naju voziš, sva pod tvojo oblastjo. — V. 27: ji teža moja da šele povdarka — druga dva oba, Fle-

gija in Vergilij, sta bila le senci brez teže; šele ko je vstopil Dante, edini živi stvor med mrtvimi, je barka začutila težo in udarec. — V. 29: hrbtica, t. j. spodnji ostri rob čolna. — V. 46: Le-ta je bil na svetu poln napuha — že od v. 32. dalje se suče govor o Filipu Argenti iz Florence, ki je bil potomec rodbine Cavicciuli, bogat in silno močan, a divje jeze, ki se je za najmanjšo stvar raztogotil in zverinsko pretepal ljudi in živali. (Prim. Boccaccio, povesti IX. dneva, 8. nov.) Nekega dne ga je prišla muha, da je dal svojega konja podkovati s srebrnimi podkvami; odtod je dobil nadevek Argenti (Srebrnič). — V. 57: raduj se — kajti grešniki tega kroga in vseh nadaljnjih krogov ne zaslužijo nobenega sočutja več. — V. 65: Ta hip zatulil je nekdo od jada — iz globine je zatulil bes Dis (Dit), grški Pluto, ki je bil Rimljanom podzemeljski bog bogastva; Dante ga istoveti z Luciferjem. Potemtakem se tu prične dolenji pekel, Luciferjevo mesto, ki obsega in oklepa vse podzemlje odtod niže dol. Na to mesto meri tudi zlasti oni napis nad vrati (III. 3.): „Ta vrata vodijo ... v trpljenja večno mesto.“ — Hudo je jetniku, če se zapro za njim ena železna vrata; a stokrat huje mu mora biti, če se po dolgi hoji skozi razne rove zapro še druga! Kako bo revež prišel vun? Nikdar več! — V. 81: Tu vhod je — namreč v Ditovo mesto. — V. 83: Ki jih kot dež bilo nebo pomelo — t. j. zavrženih angelov. — V. 91: bedak — tako govore zavrženci. — V. 98: sedemkrat, t. j. neštevilnokrat. — V. 99: iz zasede, t. j. pred risom, levom in volkuljo. — V. 105: Takšen, t. j. Bog. — V. 111: se bo li vrnil ali ne? — V. 123: odoleti, t. j. premagati. — V. 125 nsl.: pred vrati predpekla, ki jih je Kristus odprl. — Sv. Cerkev poje o Veliki noči: *Hodie portas mortis et seras pariter Salvator noster dirupit*. V. 128: On, t. j. angel; tostran vrat, t. j. prvih vrat. — V. 129: prati, t. j. spremlja.

IX. spev.

Peti krog. (Dalje.) — Ditovo mesto. — Vstop v doljnji pekél. — Šesti krog. — Poslanec z nebes. — Žareče rakve. — Krivoverci.

Pesniku kar nočejo iz glave Vergilijeve besede, ker se mu zdi, da mu nekaj prikrivajo; zato vpraša, če se je že kdaj zgodilo, da bi bil kak duh prvega kroga prehodil vse nižje kroge in se zopet vrnil? Vergilij mu potrди to vprašanje, rekoč, da je on sam že enkrat prehodil to pot, ko ga je bila čarovnica Erihtona naprosila. [Umestna se mi zdi tu opazka, da je bil v srednjem veku Vergilij preprostim ljudem, ki niso poznali klasikov, kot nekakšen čarovnik, črnošolec.] S temi besedami se pesnik nekoliko umiri, toda na zobcih Ditovega obzidja se medtem pojavi nekaj sumljivega, nevarnega (v. 1—31). Prikažejo se namreč tri furije Megera, Alekto in Tizifona, ki kličejo Meduzo iz globine, da naj v kamen spremeni živeči stvor, ki se je drznil stopiti v kraljestvo mrtvecev. Brž ukaže Vergilij svojemu varovancu, naj zaklopi oči: in da bi tem trdneje mižal, mu položi še svoje roke čez obraz (v. 34—63). V tem se sliši vršanje valov, kar naznanja, da se bliža poslanec božji, angel, ki gre suhih nog preko Stiksa. S čudodelno šibico v hipu odpre železna vrata ter ozmerja neposlušne vrage, ki takoj izginejo; pesnika pa vstopita (v. 64—103.) — Znotraj obzidja Ditovega mesta se pričinja šesti krog, kjer trpe krivoverci. Ta krog spada že k doljnemu peklu; vendar pa je le nekoliko nižji od petega, ki ju loči mestno obzidje. Molče

zavijeta na desno od vhoda ter stopata ves čas prav za krajem, imajoč na eni strani zid, na drugi žareče rakve, ki so pa odprte in njih zaklopki dvignjeni.

- Bojazen mi obraz je pobledila,
ko videl sem: vodnik ni nič opravil!
I njemu brž je barvo spremenila.
- 4 Poslušal pazno je, uho nastavil;
ker na pogled kako naj se zanaša,
ki ga megleni mrak mu je zastavil?
- 7 „In vendar mora zmaga biti naša,“
prične, „če ne ... Pa saj se je ponudil!
Kako da svoj prihod tako odlaša?“
- 10 Spoznal sem, kak zakriti se je trudil
besedo prvo z njo, ki je sledila;
razliki te in one sem se čudil.
- 13 Vendar sem zbal se tega govorila,
ker sem v besed odlomkih najti hotel
zle misli morda več, kot je v njih bila.
- 16 „Je li prišel v to dnò, v ta žalni kotel
že kdo od njih na prvi tam stopnjici,
kjer je edina kazen up jim votel?“
- 19 Tako sem vprašal jaz, a on: „V resnici,“
odvrne, „redko se zgodi našincu,
da hodi, kakor jaz, po tej krnici.
- 22 Res je, enkrat sem bil že v tem vrtincu:
prosila me je Erihtona huda,
ki v trupla sence zvala je; novincu
- 25 zakrila mi telo je komaj gruda,
ko me poslala je med te zidove
po dušo, ki je bila v krogu Juda.
- 28 S temò, z globino vse presega rove;
med njim in nebom silna dalja zeva. —
A brez skrbi! mi poti niso nove.
- 31 To barje, ki smradljivo izhlapeva,
ob vsem okrog se vleče žalnem mesti;
ne pride nikdar noter se brez gneva.“
- 34 Kaj še povedal je, mi ni v zavesti;
le tja, kjer stolpa streha je žarela,
so moje dale se oči zanesti.
- 37 Tam furij troje iz pekla kot strela
krvavopestrih strmo kvišku vzrase;
njih vsaka žensko čud je, stas imela.
- 40 Zelene so jim hidre vile pase;
namesto las pa čelo njih zverinje
si gade je ovilo in modrase.
- 43 In on, ki dobro je poznal služkinje
kraljice, ki je večni jok ne gane,
„Glej to,“ mi reče, „divje so Erinje.
- 46 Megera zove ta se z leve strane;
Alekto joče desno, Tizifona
je v sredi.“ To izrekši, nem obstane.
- 49 Z nohtmi si drla grod je ta in ona;
tleskaje v dlan so vpile proti meni,
da me je tesno k pevcu gnala zona.
- 52 „Meduza, hajd! pa v kamen ga spremeni,“
so vpile vse, gledaje dol v kraj niži,
„osveta za Tezejev rop storjeni!“ —
- 55 „Obrni se, zakrij oči, zamiži!
En sam pogled Gorgone, kot bi trenil,
pa se ne vrneš več na svet.“ — In bliži
- 58 mi stopil mojster je, me sam okrenil;
in ker ni mojih rok zaupal sili,
še svoje brž mi nad očmi je sklenil.

- 61 Oj vi, ki zdrav razum ste ohranili,
pazite, kaj za tajnimi se slovi,
kateri nauk se skriva v verzov krili!
- 64 V tem kalni zašumeli so valovi,
po njih pa šum prihajal je strahoten,
da so se tresli vseokrog bregovi.
- 67 Bilò je, kot če veter je togoten,
kadàr nasproti solnce mu pripeka,
pa vrže se na gozd in neukroten
- 70 vejevje lomi, klesti, vlačí, seka —
v oblak prahu zavít, nadut drvi se,
da čeda in pastir, vse bega, teka.
- 73 In de, odkrivši mi oči: „Upri se
z očesa mišico čez pene stare,
odkoder najgostejši dim kadi se.“
- 76 Kot žabe vstrašijo se kače jare,
da v hipu jih ne vidiš — razkropljenih,
ker stisnjene čepe na dnu močvare:
- 79 tàk duš sem zrl nad tisoč nebogljenih —
zbežale so, ker nekdo pot ubiral,
čez Stiks do njih je, nog neoškropljenih.
- 82 Spređ lica si je gosti zrak odstiral,
kazalo to levíce je mahanje,
samo ta trud mu hojo je oviral.
- 85 Spoznal sem koj, da iz neba poslan je;
v očeh se mojemu je mojstru bralo,
da naj molče mu skažem spoštovanje.
- 88 Kàk v jezi se oko mu je bliskalo!
Dospe do vrat, odpre jih brez ovira,
ko s šibico se jih dotakne malo.
- 91 „Neba izgnanci, ki vas vse prezira,“
tako prične, stoječ na strašnem pragi,
„odkod se taka trma vam nabira?“
- 94 Kaj proti Njemu brcate vi, vragi,
ki vselej cilj doseže in povsodi,
in vam le bol množi po vsaki zmagi?
- 97 Kaj hasne vam odpor proti usodi?
Vaš Cerber — če nanj hranite spomine —
po vratu, bradi je še gol odtodi.“
- 100 Vrnìl se je prek blatnate gladine,
ne rekši nama nič, izginil proč je
kot človek, ki se za vse drugo brine,
- 103 le zanjga ne, ki tik pred njim navzoč je. —
Brezskrbno v grad nameriva korake,
ker svetih naju slov branila moč je.
- 106 Vstopila brez zapreke sva nikake;
in ker me videti je gnalo toli
v trdnjavi tej zaprte siromake,
- 109 sem koj, vstopivši, se ozrl okoli.
In videl sem povsod široko pólje,
prepolno muk in najstrašnejših boli.
- 112 Kot v Arlu — Rodan tam okrog podolje
poplavlja — in kot v Pulju je, v Kvarneri,
ki ob Italije mejnike polje,
- 115 kot tamkaj so grobovi mnogoteri:
tàk tu so bili vseokrog kamneni;
bridkost le tu je bila v višji meri.
- 118 Med rakvami namreč iz tal plameni
so švigali, da rakve so žarele;
železo v ješi ne tako ognjeni.
- 121 Pokrovi so nad rakvami visele,
iz teh pa šlo je bridko vzdihovanje;
spoznal sem koj, da tu se bedni cvele.
- 124 In dem: „Kdo, mojster, so pa ti občanje,

ki, položeni noter v te-le skrinje,
bolesti z vzdihí dajejo na znanje?“

- 127 On: „Glave, verskih kar bilò ločin je,
so notri in privrženci; a večí,
kot misliš, broj pokril jih grob dolbin je.
- 130 Enak k enakemu je moral leči;
bolj ali menj pa vroči so grobovi.“ —
Sledil njega sem desni, me vodeči,
- 133 in šla sva med bolestmi in zidovi.

Opombe: V. 11: najprej mu je ušla beseda: če ne, ki izraža bojazen, a brž se je popravil z drugo, ki izraža pogum: Pa saj se je ponudil (namreč angel!). — V. 23 nsl.: Erihtona (*Ἐριχθὼν*) je bila, kakor pripoveduje Luk an (bellum Phars. VI, 508. nsl.), tesalska čarovnica, ki je oživila nekega mrliča, da je naznanil Sekstu Pompeju izid bitve pri Farzalu (l. 48. pred Kr. r.). — V. 27: v krogu Juda — krog, ki se imenuje po Judu Iškarjotu (ital. Giudecca, v Benetkah se imenuje en kanal tako!) je najnižji oddelek najnižjega kroga peklenskega, kjer trpe izdajalske duše. — V. 44: t. j. Prozerpina (*Περσεφόνη*), soproga podzemskega boga Pluta. — V. 45: Kadar so hoteli stari Grki reči, da koga vest peče, so rekli, da ga preganjajo hude boginje Erinije. — V. 49: grod, t. j. prsi (prim. ogródje). — V. 52: Gorgo Meduza je bila po mnenju starih Grkov podzemeljska boginja, ki je s samim svojim pogledom izpremenila vsako živo bitje v kamen. Gorje torej človeku, ki bi ne bil o pravem času zamižal! — V. 54: Po starogrškem bajeslovju se je bil atenski kraljevič Tezej napotil v podzemlje po Prozerpino; furije so ga vrgle v ječo, iz katere ga je rešil njegov prijatelj Herkul. Ker jim je bil Tezej ušel, zato kličejo zdaj: Maščujmo se! Tega primimo, da nam ne uide! — V. 61–63: Oj vi, ki zdrav razum ste ohranili itd. — s temi besedami hoče pesnik najbrže svariti pred krivoverstvom; precej za zidovjem namreč že leže krivoverci. Furije, ki se same mrcvarijo, pomenijo najbrže razpore, ki nastanejo med ljudmi vsled krivoverstva; Meduza, ki okamni vsakega, — pomeni zakrknjenost krivovercev; in če naposled pravi Danteju, naj zamiži, hoče s tem alegorično povedati, da se pameten človek ne pečaj s krivoverci in ne prebiraj njih spisov! — V. 99: Volja bogov je bila, da je nekoč Herkul šel v podzemlje; a ker se mu je pes Cerber v peklú ustavljal, ga je Herkul z verigo otvezel okoli vratu; oguljeni vrat (in brada) je torej spomin kazni za upor proti volji božji. Tu vidimo, kako Dante s klasično svobodo meša staropogansko bajeslovje s krščanskimi pojmi (angel—hudiči—Cerber). Prim. Iv. Kršnjavi, n. d. 74. — V. 112 nsl.: Vstopivši v šesti krog zagleda pesnik takoj veliko pokopališče, grob pri grobu, ali bolje rakev pri rakvi. Podobno se mu zdi to mrtvaško polje okolici mesta Arla (Arles) na južnem Francoskem na levem bregu reke Rodana, kjer je bila v 7. st. po Kr. velika bitka med Saraceni in kristjani; podobno pa se mu zdi tudi starorimskemu grobišču v Pulju ob Kvarnerskem zalivu, kjer pa v naših časih ni več sledu o nekdanjih sarkofagih, ki jih je Dante še videl. Zanimivo je, da Dante prišteva še vso Istro (po tedanjih nazorih) k Italiji, in zaradi tega verza v „Divini C.“ (v. 114.) so Italijani dali svojemu bojnemu društvu za iredentistično propagando ime Dante Alighieri (primerjaj nemški Gustav-Adolf-Verein). Iv. Kršnjavi, n. d. 74. nsl. — V. 118: Med rakvami iz tal plameni so švigali itd. — ker so v srednjem veku krivoverce sežigali, zato jim Dante tudi v peklú prisoja enako kazen; in po več jih leži v eni rakvi, ker so se tudi na svetu tajno shajali. Vendar pa niso vsi grobovi enako razbeljeni, ker niso vse verske ločine enako škodljive in sovražne resnici.

X. spev.

Med žarečimi rakvami krivovercev, bogotajcev in Epikurejcev.

Počasi in zamišljeno korakata pesnika med zidovjem Ditovega mesta in žarečimi, razbeljenimi rakvami. Dante vpraša, zakaj rakve niso pokrite, in izve od svojega veččega vodnika, da se bodo zaprle šele sodnji dan. Nato izrazi Dante željo, da bi videl katerega izmed grešnikov in z njim govoril; Vergilij mu razodene, da se tu nahaja Epikur in vsi, ki so tajili neumrljivost človeške duše (v. 1—21.) Kar se dvigne iz svoje rakve Farinata degli Uberti, ki je čul človeško govorico in spoznal po izgovoru, da govori Florentinec. Sledi pogovor med njim in Dantejem (v. 22—51.) Pogovor čuje blizu tam ležeča senca, Cavalcante Cavalcanti, ki se klečeč dvigne iz rakve in vpraša, če mu sin Guido še živi. Ker ne dobi takoj odgovora, léže žalosten nazaj v grob. (V. 52.—72.) Prejšnja pa nadaljujeta pogovor in Farinata imenuje nekatere duše, ki ž njim vred trpe (cesar Friderik II. in kardinal Ubaldini); tudi pojasni Danteju neko težkočo: da namreč pogubljeni o rečeh sedanjosti ne vedo nič, pač pa vidijo v prihodnost; in pri tej priliki prerokuje Danteju pregnanstvo, ki bo trajalo do smrti (v. 73—121). Vsled te sovražne napovedi je Dante nekaj hipov ves potrft in zmešan; toda Vergilij ga potolaži, da naj sicer le ohrani v spominu zloveščo prerokbo, a da mu bo v raju Beatrice povedala resnico o njegovem bodočem življenju (v. 122—136.) Ves čas smo seveda še v šestem krogu. Krivoverstvo in bogotajstvo je greh, ki izvira iz napuha. In tako smo videli doslej že kazni vseh poglavitnih grehov: lenoba, ki je ne mara ne nebo in ne pekel, se kaznuje v veži ali predjami pekla (spev III.: ose in komarji jih pikajo, da morajo nesrečneži venomer bezljati); pravtam je kraj kazni tudi za nevoščljivost (spev III. v. 48. che invidiosi son d'ogni altra sorte); v prvem krogu (gornjega) pekla bivajo pogani, ki so bili odičeni z naravnimi krepostmi, in pa duše otrok, umrlih brez sv. krsta; brez trpljenja so, a Boga ne gledajo; nečistost trpi v drugem (spev V.); požrešnost v tretjem (spev VI.); lakomnost (in zapravljivost) v četrtem (spev VII., v. 1—96); jeza v petem (spev VII., v. 97—130, spev VIII.) gornjega pekla; napuh v šestem krogu (spev IX. in X.), ki pa je že ločen od prejšnjih z obzidjem Ditovega (Luciferjevega) mesta in spada že k doljnemu peklu, ki vsebuje še sedmi, osmi in deveti krog; kateri grešniki trpe v najnižjih treh krogih pekla, pregledno pove XI. spev (ki je kot nekakov odmor na težavni poti).

Po ozki poti mojster moj izginja.
Med bolečinami, zidovjem šel je,
za njim takoj je moja šla stopinja.

4 „Kreposti cvet, ki tvoj me duh privel je
v brezbožnih kroge, ako ti ugaja,
govori mi, izpolni moje želje:

7 Bi mogel ljud, ki v rakvah se nahaja,
jaz videti? Zaklopce so odkrili
že vse, in ni nobenega čuvaja.“

10 In on mi de: „Vse bodo zaklenili,
ko vrnejo se iz Jozafat-doline
s telesi, ki so gori jih pustili.

13 V grobišču svojem sredi te ravnine
so z Epikuirom vsi učenci zbrani,
ki déli so: s telesom duša mine.

- 16 Odgovor tvojemu vprašanju hrani
grob sam, ko v njem pogled bo tvoj počival,
odgovor tudi želji zamolčani.“
- 19 In jaz: „Vodnik moj, nikdar nisem skrival
srca ti; a na kratkoizrečeni
moj govor sam si, ne enkrat le, vplival.“
- 22 „Toskanec, ki skoz grad naš razžarjeni
živ hodiš, kaj lepo si to povedal!
Pomudi, prosim, malo se pri meni.
- 25 Iz tvojih besedi sem izpregledal,
da domovine sin si ti sloveče,
ki sem ji jaz morda precej presedal.“
- 28 Tako zasliši votlo se doneče
iz ene onih rakev; jaz pa v zmedi
pomaknem malo k mojstru se boječe.
- 31 A ta: „Kaj to? Obrni se in vedi,
da Farinata tu se kvišku vpira;
vsegà boš videl od glavé do ledij.“
- 34 Ko moj pogled v obličje mu prodira,
počasi on dviguje čelo, grodi,
kakor da ves pekel hudo prezira.
- 37 Vodnik pa srčno, urno odondodi
me zrine k njemu čez grobov ogredje,
rekoč: „V besedah svojih točen bodi!“
- 40 Ko stopil k njega rakvi sem v ospredje,
pogleda me in kakor od nevolje
me vpraša: „Kdo so bili tvoji dedje?“
- 43 Želeč mu ugoditi kar najbolje,
moj jezik vse odkrito mu razgali.
Nato obrvi dvignil on napol je
- 46 in del: „Že dedom, meni so kazali
in stranki moji mržnjo prebahavo;
zato pred mano dvakrat so bežali.“
- 49 „Če so bežali, od vseh koncev s slavo“ —
sem rekel — „vselej so se spet vrnili;
a vašim ta umetnost ni šla v glavo.“
- 52 Glasovi senco poleg so vzbudili;
iz rakve se obraz je javil, brada;
koleni, menim, sta klečeči bili.
- 55 Okrog je gledala, kot da bi rada
uzrla, če imam koga pri sebi;
ko pa ji vsa ugasnila je nada,
- 58 je v joku dela: „Mar povedal ne bi,
— če um visok te v tej temnici vodi —
kje sin je moj? zakaj ga ni pri tebi?“
- 61 In jaz: „Ni samovolje mi v prihodi;
vodnik me sem privedel je prijazen,
ta tam, ki Gvidu ni bil brž pogodi.“
- 64 Ko čul besede sem in videl kazen,
takoj se njega mi ime odkrije;
zato pa moj odgovor ni bil prazen.
- 67 A on se v hipu vzpne: „Kaj deš?“ zavpije,
„ni bil? kaj se med žive več ne šteje?
očem njega več sladka luč ne sije?“
- 70 Ko je dobil odgovor moj kasneje,
ker nekaj sem pomišljal se pred jamo,
je padel vznak, neviden spet kot preje.
- 73 A plemenitnik, ki na željo samo
sem mu obstal bil, ni spremenil lica,
vratu ni krenil, ne skomizgnil z ramo.
- 76 „In če“ — začel je spet — „je to resnica,
če res jim ta umetnost ni šla v glavo,
me bolj ko postlja ta boli novica.

PO ANEKSIJI BOSNE: AVSTROOGRSKE ČETE ZAPUŠČAJO SANDŽAK
NOVI PAZAR — SLOVO OD POKOJNIKOV

79 A preden petdesetič nje temavo
vzžari obličje, ki je nam kneginja,
boš skusil te umetnosti težavo.
82 Naj v sladki svet se vrne ti stopinja!
Le to povej: sovraštvo kaj brezdanje
vse ljudske sklepe zoper nas prešinja?"
85 In jaz nato: „Poraz, mesarsko klanje,
ki Arbijo je barvalo krvavo,
na naših vpliva mož posvetovanje.“
88 Zavzdihnil je in tožno zmajal z glavo:
„Saj nisem sam bil, ki nad vas sem planil;
in če smo, — je to bilo naše pravo.
91 Ni bilo ga, ki bi se bil okanil
Florenco spremeniti v razvaline;
edini jaz sem jo odkrito branil.“
94 „Naj vaš se rod vendar že odpočine!
A dvom,“ sem del, „mi, prosim, razženite,
ki mi razum zagrnili je v temine.
97 Če slišim prav, vi vidci se mi zdite
reči, ki jih prihodnost v dalji zida;
a za reči v sedanjosti mežite.“
100 „Kot on“ — dé — „ki mu vid je malo prida,
tak zremo daljnih mi reči obrise;
Vsevišnji nam le toliko da vida.
103 Če blizu so reči, nam vid zmegli se;
ko ne bi oddrugod k nam vest prodrla,
ne znali bi, kak vam ljudem godi se.
106 Lahko umeješ torej, da umrla
vsa naša vednost bode pri tej priči,
ko dver prihodnosti se bo zaprla.“
109 Zavem se krivde, kes kot gad me piči,
pa dem: „Povejte onemu, ki legel
je v grob, da sin mu ni še med mrlič.

112 In če vprašanju nisem koj ustregel,
bila le-ta je blodna misel kriva,
ki jasnost v njej sem ravnokar dosegel.“
115 Že mojster me je klical, naj hitiva;
zato sem prosil, preden idem mimo,
naj duh pove, kdo še ž njim v rakvi biva.
118 „Nas tisoč je in več, ki tu ležimo,“
je del, „nam Fridrik Drugi družbo dela
in kardinal; o drugih pa — molčimo!“
121 Pa se je skril; ko moja pot je spela
do pevca spet, sem mislil o besedi,
ki zame se mi je zlovešča zdela.
124 Šel je naprej; idočemu po sledi
je meni del: „Kaj glave si tak zmotne?“
Pa sem zadostil njega radovedi.
127 „Ohrani si spomin vesti nasprotne,“
de mojster mi, „ki še v uho ti bije!“
Pa stegne prst: „Zdaj v kraje glej ondotne!“
130 Ko žarkov mili soj ti nje zasiže,
ki v lepem ji očesu vse odseva,
življenja poti ona ti odkrije.“
133 Vodnica spet bila je roka leva;
od zida proč in proti sredi kraja
po stezi, ki se v glôbel spušča, greva;
136 udarila iz dna na vrh je smraja.

Opombe: V. 11: V dolini Jozafat bo poslednja sodba. (Prerok Joel, pogl. III., 2. 12.) — V. 14: Epikur, grški modrijan, je živel od l. 341. do 270. pr. Kr.; tajil je neumrljivost človeške duše. — V. 16: Odgovor tvojemu vprašanju... t. j. ko boš pogledal v rakvo, boš pa videl, kdo je notri, in s tem dobiš odgovor na svoje vprašanje. — V. 18: Odgovor tudi želji zamolčani, t. j. zamolčal je, da bi rad videl tudi

slovečega Farinato; in Vergilij meni: tudi ta tiha želja se ti izpolni. — V. 20, 21: t. j. da malo govorim ali pa celo molčim, si vzrok ti sam, ki si mi o neki priliki dal znamenje, naj kar molče pozdravim božjega sla (IX., 86, 87), o drugi priliki pa me zavrnil, češ da naj nikar prezgodaj ne vprašujem stvari, ki jih bom itak kmalu videl (III., 76 nsl.) — V. 22: Toskanec-Florentinec; kajti Toskansko je pokrajina Italije z glavnim mestom Florenco. — V. 32: da Farinata... Farinata degli Uberti, florentinski plemenitaš (Ubertijevci so trdili, da izvirajo prav od starega Katiline!) je bil glava gibelincev ter je dvakrat potolkel gvelfe (katerih pristaši so bili tudi Dantejevi dedje), prvič l. 1248., drugič l. 1260. pri rečici Arbij; a dočim so drugi gibelinci po tej bitki svetovali, naj bi vdrli v Florenco in jo do tal podrli, se je plemeniti Farinata edini uprl. Umrl je l. 1264. Neki letopisec ga tako-le slika: „Bil je velike rasti, junaških potez v obrazu, koščen, resnega vedenja, vojaško-dostojanstven, v pogovoru vljuden, zelo bistroumen pri posvetovanjih, drzovit, neumoren v vojski.“ Kakor Ciacco je bil vdan uživanju in ni veroval, kakor se sporoča, v posmrtno življenje. — V. 41: Kakor od nevolje (quasi sdegnoso) v peklu so vsi slabe volje, dočim bomo videli že v vicah in seve tembolj v raju največjo prijaznost do prišleca. — V. 42: Kdo so bili tvoji dedje?... Dva politična nasprotnika si stojita tako blizu! Dasi Dante ve, da bo Farinata vznevoljen, če mu imenuje svoje dede (gvelfovece), mu vendar pove vse po pravici in resnici. — V. 45: kot tak, ki se hoče nečesa spomniti. — V. 50: gvelfovcji so si priborili vrnitev v Florenco dvakrat, l. 1250. in l. 1266.; gibelinci pa so, izgnani l. 1266., ostali v prognanstvu. — V. 52: Senca, ki se med tem pogovorom dvigne iz iste rakve, je Cavalcante Cavalcanti, bogat florentinski plemenitaš gvelfovске stranke, ki so mu pa tudi očitali, da je tajil neumrljivost duše. Njegov velenadarjeni sin Gvido, sloveč kot pesnik in učenjak, je bil Farinатов zet in Dan-

tejev najboljši prijatelj. — V. 61: t. j. ne prihajam samovoljno kot vsiljivec; privedel me je pesnik Vergilij, ki pa vašemu Gvidu najbrže ni ugajal (kot pesnik!); brž mesto najbrž, brzkone, bržčas. — V. 79, 80: ki je nam kneginja, t. j. Prozerpina, soproga Plutona, podzemskega boga; zamenjavali so jo pogosto z Diano (= Luno). Pomen teh vrstic je: preden bo minulo 50 mesecev (= preden se bo luna 50 krat izpremenila), boš tudi ti pregnan iz domovine in potem boš videl, kako težka je ta umetnost, t. j. kako težko je vrniti se iz pregnanstva. Res so Danteja pregnali politični nasprotniki čez štiri leta in dva meseca; vrnili se ni več. — V. 83, 84: t. j. zakaj so vsi zakoni gvelfovcev nam gibelincem tako sovražni? — V. 91: ki bi se bil okanil, t. j. ki bi se bil vzdržal. — V. 109: Dante se kesa, zakaj ni drugi senci, Cavalcantiju, takoj odgovoril; krivo je bilo njegovo premissljevanje, kako mrtveci vedo prihodnje reči, sedanjih pa ne. — V. 119: Friderik II., nemški cesar Hohenstavfovec, umrl l. 1250. Vsestransko nadarjen in za tisti čas izredno izobražen mož; a ker je preveč občeval z Židi in Saraceni (Arabci, mohamedanci), so ga sumili krivoverstva; v verskem oziru je bil indiferentist in materialist, kot vladar in človek bolj sultan kot cesar zapadni (harem). Cerkvi je bil ves čas nasproten. — V. 120: Kardinal Ottaviano degli Ubaldini. Cerkvi nasproten in gibelinsko (liberalno!) misleč duhovnik, ki je rekel o neki priliki: Če sem imel dušo, sem jo že davno pogubil za gibelince (nasprotnike papeštva). Bil je škof v mestu Bologna in kar splošno nazivan „il cardinale“; zato tudi Dante ne pristavlja drugega imena. — V. 122: o b e s e d i, t. j. o napovedi pregnanstva. — V. 126: t. j. povedal sem mu, da me boli prerokba pregnanstva. — V. 129 nsl.: t. j. zazdaj glej predse v globino in premišluj trpljenje pogubljenih; a kmalu boš gledal v obličje svoji Beatriči, ki te bo peljala v raj, kjer boš iz ust svojega deda Cacciaguida izvedel svojo prihodnost. (Dalje.)

Solnčno jutro.

Zložil G. Koritnik.

Jutro je... Solnce se zлива z višav,
plamen krvavi žari na iztoku,
valčki šumljajo v srebrnem potoku
novemu jutru veseli pozdrav —
v solncu kot v kroni blesteči rubini
rdé sivi vrhunci v nebeški višini.

Jutro je, solnce... Kako nam žare
mlade oči, kri v licih nam polje,
čili, spočiti hitimo na polje,
v ognju hotenja nam grudi kipe —
hočemo, hočemo kakor vihar,
ki smo pogumni in židane volje!

Zemlja se stresa pod temi koraki,
megle prše se, jasne se oblaki,
sije nam solnce, naš ljubljeni car,
zemlja domača, ne boš več sirota,
v tebe iztekajo naša se pota,
duše trpeče odpor in vihar...

Bodi pozdravljeno, jutro prostosti,
oganj krvavi iztočnih gora —
znamenje boja, kipenje mladosti,
volja jeklena in plamen srca,
v jutranjem solncu izkalimo meče —
misli pogumne in cilje blesteče!

SÖRFJORDEN HARDANGER (NORVEŠKA)

V deželi polnočnega solnca.

Potopisni spomini. — Napisal dr. Ivan Knific.

(Dalje.)

XII.

Jutro na morju.

V jutro me zbudi močno trkanje. Vzdrmam se iz trdnega spanja in v polsnu preiščujem, kje da sem. Počasi se domislím, da se nahajam v kabini morskega parnika in da plovemo proti severu. Kdo neki trka? Primem za ključ električne žarnice in ga zavrtim. „Še ponoči človek nima miru!“ godrnja pod menoj tovariš, ki je prejšnji večer še kesneje legel k počitku nego jaz. „Kdo je?“ Vrata se odpro in prikaže se kuštrava glava — kopalšćnega stewarda. „Gospod Kühne, kopelj je pripravljena; v četrt ure ste na vrsti Vi, g. doktor.“ Po teh besedah izgine. Tovariš skoči iz postelje, se ogrne v širok plašč, kakor Rimljan v svojo toga, in odide. „Tako zgodaj se bomo kopali?“ si mislim ter sežem po uri. Skoraj ne bi verjel: sedem je že odbila. Pozneje sem izvedel, da se je gospoda pričela kopati že ob petih. Nekaj potnikov se je kopalo vsako jutro. Večinoma si je vsakdo po kopelji privošćil še eno ali dve urici počitka.

Po lestvi zlezem na tla in se pripravim za kopelj. To vam je prijetno, navsezgodaj brozgati po gorki vodi! Ko se umijem, spustim še nase mrzel poliv. Kako poživi in okrepi taka kopelj ude, ki so na dolgi poti v železnićnih vozovih že skoraj odreveneli! Kakor se je poživilo telo, tako si je odpoćil

pa tudi duh, ki se veseli, da bo zopet zbiral nove vtise in užival lepoto dosedaj še nepoznanih krajev. Opravim se, želim tovarišu, ki je še enkrat legel k počitku, dobro jutro in se podam na krov.

Pot me vodi skozi obednico. Stewardi so ravno kar pogrnili mize za zajtrk, ki se prićne ob osmih, neha pa ob desetih, to se pravi: kdor pride v tem času v obednico, mu prinese zajtrk. Sosed Manning je že sedel na svojem sedežu in stewardu nekaj naroćal. Ta dan je bil že dokaj zgovoren; tudi razumel sem ga laglje kot prejšnji dan.

„Belo kavo, prosim,“ naroćim po malomestni navadi. „In potem?“ vpraša steward; „blagovolite izbrati po jedilnem listu.“ Vzamem ga v roke. Natiskali so celo stran, kaj vse morem dobiti za zajtrk. Naštel sem 40 jedil, in da ne bo kdo mislil, da pretiravam, prepisem ta jedilni list cenjenim ćitateljem v pouk in zabavo, obljubljam pa zaeno, da jih ne bom več toliko nadlegoval z gastronomićnimi razpravami. Glasil se je tako-le: „Sadje. Kava, ćaj, kakao, ćokolada. Rižev moćnik, koruzni žganci, ajdov ponevnjak, cvrtje z marmelado ali brusnicami, jabolćni ali krompirjev ponevnjak z rdećimi borovnicami. Jajca, vsakovrstno prirejena. Gnjat, slanina z jajci. Navadna omeleta; omeleta, nadelana s sadjem, tomati, šparglji, zelenjavo, gnjatjo ali slanino. Mrzle ribe, slaniki. Pećen morski jezik. Telećja jetrca, beefsteak, rumpsteak, filetsteak, zrezek, kotelet iz jag-

njetine. Mrzla pečenka, narezano meso, klobase. Sir.“ Nekaj izrazov ne morem prestaviti, ker dotične jedi v naših krajih niso v navadi. Izmed jedil si izbereš, karkoli hočeš, kolikor hočeš in kolikorkrat hočeš. Na mizi se ti seveda (po nemški navadi) ponuja velik krožnik sirovega masla, skleda medu, razne pomake in kompoti. — Kdor potuje na sever, mora prinesiti s seboj zdrav želodec.

Ko se pošteno odtešcam, odidem na plano.

Jutranje ure na morju so nekaj posebnega. Sveži, čisti morski zrak krepi telo in razveseljuje duha. Dasi je bilo nebo še zastrto z oblaki, dasi se morje še ni pomirilo docela, smo vendar vreli na krov, kakor vro čebele iz uljnjaka ob jasnem solnčnem dnevu. Po izprehajalnem krovu je šetalo že nekaj Amerikancev, na solnčnem krovu je stalo par radovednežev z daljnogledi. Zastonj so napenjali oči, zastonj se ozirali na vse strani, suhe zemlje ni videti nikoder. Nepregledna morska gladina se širi pred nami. V daljavi zagledamo par jadrnic, od skandinavskega obrežja pa nam hiti naproti večji parnik. Solnce se sramežljivo skriva za oblake. Mrzel veter nam piše v obraz. Pričelo me je zebsti; zato sem stopil v kabino in oblekel toplejšo, zimsko obleko, ki je vso pot nisem več slekel.

Okrog vogla prišeta visokorasla, sloka postava, zavita v dolg zimski plašč: dr. Schönfeld. „Ste dobro spali, g. sodni svetnik?“ ga nagovorim. „Nocoj še prav slabo,“ mi odvrne; „upam, da bo kmalu boljše.“ Pripovedoval mi je, da je preobložen z delom, da boleha na živcih, da že več tednov ne more spati. „Prav zato grem tudi na sever, da na morju ozdravim.“ Razlagal mi je, kako blagodejno vpliva morski zrak na živce; pomiri jih in utrdi. Pozneje sem izvedel tudi od drugih turistov, da so šli na morje, ne samo da se zabavajo in uče, ampak posebno še zato, da ozdravijo. V morskem zraku ni prahu, ne nalezljivih bacilov, pač pa mnogo ozona in bromovih soli, kar menda zelo koristno vpliva na človeško telo. Morje se imenuje največje zdravilišče. Mnogi zdravniki pošiljajo svoje bolnike na morsko obrežje, ali pa jim kar naravnost ukazujejo, da se vozijo dalj časa po širnem morju. Zato n. pr. cesar Viljem II. vsako leto par tednov preživi na morju. Ta način zdravljenja se v medicini imenuje: talasoterapija.

V ladjini knjižnici sem našel razpravo: „Zdravilna moč morja.“ Pisatelj najbrže pretirava; dokazuje namreč, da morski zrak ozdravlja živčne bolezni, srčno hibo, trganje po udih, debelušnost, sladkorno bolezen, brezkrvnost, bledico, želodčne bolezni in bogve, kaj še. Sam na sebi sem izkusil tole: Ves čas, kar smo bili na morju, sem bil izredno dobrega zdravja. Nahod, ki sem ga prinesel s seboj

na ladjo, je izginil takoj prvi dan. Vsi organi so izvrševali svojo službo brez pogrška. Isto so mi zatrjevali sopotniki.

Vedno več gospode prihaja na krov. Vsem sije radost z obraza. Nekateri dirjajo po krovu, ker so od doma vajeni obilne hoje; drugi si izbirajo stole naslonjače in jih prenašajo na mesto, ki se jim zdi za počitek najprikladnejše. Nič kaj lepi in moderni niso ti naslonjači; zbiti so iz lesa, postavijo se bolj ali manj pošev in se dajo raztegniti tako, da niso prekratki niti najdaljšemu dolginu. Dasi so navidez silno nerodni, so vendar zelo uporabni. Zlasti ob času, ko razposajeno morje zahteva neizprosni žrtev, se bolnik vleže na stol skoraj vodoravno, da tem laglje kljubuje razjarjenemu Neptunu; želodec, kakor pravijo, v vodoravni legi najmanj nagaja. Ob lepem vremenu pa tudi ni prijetnejšega kot sedeti v naslonjaču in čitati zanimivo knjigo in brbljati s prijateljem o vsakdanjih stvareh. V sreči in v nesreči se zatekamo k naslonjaču, kot zvestemu prijatelju. Zato si pa tisti, ki so morja že vajeni, takoj ko pridejo na ladjo, izbero najpripravnejše mesto in najpripravnejši naslonjač, ga okrase s svojo vizitko in ga še posebej zavarujejo pri „krovnem stewardu“, da jim ga kdo ne prevzame. Iz obednice se takoj zateko v svoj Tuskulum, se ogrnejo s toplim plaščem, čez noge si raztegnejo ogrinjačo, krovni steward jih zavije vanjo kot otročička v zibelko, v roke vzamejo kak roman ali pa dremljejo. Nekaj divnega je tak „dolce far niente“.

Ob desetih, ko smo bili menda že vsi Blücherjevci na krovu, prikorakajo ladjini godci, razpostavijo stojala in prično gosti, trobiti, pihati in udarjati na godala, da je šlo skozi ušesa. Rahločutnim glasbenikom, ki so bili vajeni najfinejših akordov, tako muziciranje ni bilo ravno povolji; nam pa, ki še nismo sodelovali na umetniških odrih, se je zdela godba rajskolepa. Obe stranki sta se slednjič zedinili in izrekli končno sodbo: „Dobro so se izvežbali, četudi niso še svetovni umetniki.“ Nemcem iz „cesarstva“ je izredno ugajalo, da so pri tem prvem javnem nastopu najprej zagodli njihovo pesem: „Heil Dir im Siegeskranz“.

Eno uro je trajal vsak dan jutranji koncert. Ko so godci odšli, so prinesli stewardi na krov preproste mize. Turisti se gnetejo krog njih. Kaj neki pomeni ta naval? Pristopim bliže in vidim, da kuharji dele toplo juho. Tudi jaz si privoščim čašo čiste juhe, da ne omagam do kosila. Postrežljivi steward mi vsili še svežega peciva.

Amerikanec se mora vedno in povsod zabavati. S kredo so narisali na tla štirivoglata polja, vanje so napisali številke in pričeli igrati neko angleško igro (shuffleboard). Dve vrsti krožnikov so imeli:

rdeče in zelene; s palicami so jih porivali na zarisana polja. To se vam je škodoželjno zasmejala ena stranka, če se je njenemu članu posrečilo, nasprotniku izbiti krožnik iz dobre pozicije, na drugi strani pa je nastal vik in krik, dvigali so pesti in žugali, da se strahovito maščujejo. — Zgled starejših je izpodbudil mladino. Iz nekega kota so izvlekli močan drog, ga postavili pokonci in iz daljave metali nanj obroče. Kdor je nabral na palici največ obročev, ta je zmagal. Ker je igra zanimiva, so jo včasih igrali tudi odrasli.

Eno uro je še manjkalo do kosila. Da izrabim vsako minuto, nakupim pri poštarju nekaj razglednic — sliko parnikovo — ter se podam v godbeni salon. Tam stoje mizice s pisalnimi potrebščinami. Neka dama je sicer razbijala po klavirju; imam pa tako utrjene živce, da me niti to ni spravilo iz ravnotežja. Poleg črnila najdem škatlo s pisemskim papirjem in ovitki; na obeh so naslikali parnik in tiskali napis: „Na krovu brzoparnika Blücherja.“ Ker smejo potniki te pisemske potrebščine prosto uporabljati, napišem svojim dragim v domovini drobno pisemce ter jim sporočim, da sem živ, zdrav in najboljšje volje prispel na Norveško. Pismo namreč oddam, kakor hitro stopimo na suho.

Trobentač kliče h kosilu. V istem hipu se raznese novica, da so na severovzhodu opazili suho zemljo. Napnem svoj vid in res zagledam prav tenko temno črto: Skandinavijo.

XIII.

Norveški otoki in fjordi. — Hardanger.

Ko se po kosilu vrnem na krov, je temna lisa že narasla. Zemljepisci so pravili, da leži v tej smeri norveško mesto Stavanger, ki ga ne posetimo. Da nismo daleč od suhe zemlje, nam izpričujejo galebi, prijazne in ljubke živalce, podobne golobom. Glasno kričeč letajo krog ladje. Iz kuhinje so izmetali cel jerbas jedilnih ostankov, ki plavajo vrh vode; galebi se zaganjajo vanje in jih slastno požirajo.

Ležem v naslonjač, se dobro zavijem in ogrnem ter pričnem čitati Baedekerja, odstavek o fjordu Hardanger, v katerega zavozimo v par urah. Rahel vetrič pihlja krog mene, nebo se je deloma že zvedrilo, solnce nas ogreva s svojimi ne preveč toplimi žarki. Nisem še prečital prve strani, že se mi izgube misli v daljavi, roke klonejo, glava se nagne nazaj in Baedeker si poišče prostora na tleh. Ko se zbudim, z radostjo opazujem, kako kimajo sopotniki.

Uro pozneje smo dospeli do obrežja. Strme pečine se dvigajo iz morja, valovi butajo obnje, da prše pene naokrog. Obala je čudovito izprana in razjedena; nobenega drevja in rastlinstva ne opa-

zimo; o mestih in vaseh ni govora. Toda obupati nikar; uro kesneje smo sodili o Norveški že drugače.

Ob štirih popoldne so stewardi zopet postavljali mize po krovu, nanje pa polagali velike, svetle kovinske posode. Na sosednji mizici so nagromadili čaše in posode s sladkorjem, poleg teh pa je ležal kup žličic. Zopet nastane gneča krog mizic. Vsakdo si vzame čašo in dene vanjo sladkorja, steward pa mu jo napolni s kavo ali čajem, kar je komu dovolji, enkrat, dvakrat ali pa še večkrat. Nasloniš se na ograjo, sreblješ sladko tekočino in prigrizuješ testenine. Pa reci še kdo, da življenje na ladji ni prijetno!

Če pogledaš na zemljevid, se prepričaš, da je Skandinavija na zahodnem obrežju zelo členovita. Ima premnogo dolgih, ozkih in ukrivljenih zalivov. Ti zalivi so norveška posebnost, to so svetovnoznani fjordi. Če se voziš po fjordu, dvomiš, se-li voziš po reki, po gorskem jezeru ali po morju. Fjord nas spominja na reko, ker je zelo dolg, ukrivljen in ponekod ožji kot struga večje reke; tudi ima stranske zalive, nekake veje, ki so podobni dotokom. Gorskem jezeru je sličen, ker ima strme bregove in ga od vseh strani obdajajo nebotični vrhovi, ki so vrhutega pokriti s snegom in ledniki; tudi je voda temnozelená kot pri alpskih jezerih. Da je pa fjord zares samo morski zaliv, se prepričamo, če pokusimo vodo: slana je kot morje sploh; na obrežju se voda dviga in pada vsled plime in oseke ravnotako kot na obalah Atlantiškega oceana.

Pred vsakim fjordom se je v morju utaborilo nebroj otokov in otočičev. Zemljevid nam kaže, da je sploh na zahodni strani Skandinavije silno veliko tega drobiža. 1100 jih je baje obljudenih, trikrat, štirikrat toliko pa nenaseljenih, ker so premajhni in nerodovitni ali pa imajo prestrmo obrežje. Najnevarnejši so tisti, ki se skrivajo pod vodo; ladja se razbije, če zavozí nanje. Zato so zelo natančno preiskali, kako globoko je morje na zahodni norveški obali, da vedo pomorščaki, kod smejo voziti in kod ne. Iz daljave se nam zdi večja skupina otokov kot en sam otok. Šele, ko pridemo bliže, zapazimo ozke prelive med posameznimi otoki. Ob takih prelivih so na obrežju sezidali belo pobarvan stolp, svetilnik, da vedo ladje, kateri preliv so varni in kateri pogubni. Včasih smo vozili daleč od celine; sredi morja je stal na strmi pečini svetilnik in ponoči je žarela v njem barvasta luč. Ni dvoma, da so ti otoki samo podaljšek celine, ker so iz iste tvarine kot le-ta, iz granita.

Dasi ti otoki mornarjem niso všeč, ker morajo mimo njih voziti zelo previdno, so pa vendar močna bramba in zaščita celini in fjordom. Morski valovi se ne morejo s toliko silo zaganjati ob celinsko

obrežje, v fjordih pa sploh nimajo več nikake moči. Vožnja po teh zalivih je torej zelo prijetna; če valovi na širnem morju še tako divjajo, fjordi o viharju ne vedo ničesar.

Bral sem ljubko pravljico, kako so nastali ti otoki. Ko je Gospod Bog stvarjal Skandinavijo, je najprej iz velikih jerbasov pobral gore in jih posadil na zemljo; nato pa je obrnil jerbas in iztresel iz njega drobtine, kakor skrbna gospodinja obrne košarico in strese zadnje rozine na potico; iz teh drobtin so nastali otoki. — Druga, sorodna pravljica pripoveduje: Ko je Bog ustvaril svet, je njegova lepota tako razkačila satana, da je pograbil velikansko skalo in jo treščil na zemljo, da bi jo razrušil. Skala pa je padla v morje; tisoč in tisoč drobcev je odletelo od nje. Gospod Bog je vzel zadnjo peščico prsti ter jo prav na rahlo potresel po skali in drobcih. Skala je Skandinavija, drobci so njeni otoki.

V polnem številu smo se zbrali na krovu, ko je Blücher zavozil v preliv med prvim, dokaj velikim otokom in celino. Da mi ne uide kaka znamenitost, sem zlezal na gornji solnčni krov in gledal na obe plati. Bregovi so obrasli z zelenjem, celo z drevjem. Prikažejo se prve hišice. Kako so mične in ljubke! Zde se nam kot gosposke vile, nasejane po brdu. Čedno so jih pobelili ali pa pobarvali s sivkasto in zelenkasto barvo. Živina se pase po travnikih, domačini kopljejo v bregu. Ko nas ugledajo, prenehajo z delom in nam mahajo v pozdrav. Deca kriči, govedo pa žvenklja s pločnatimi zvonci.

Hišic je vedno več, dokler se ne prikaže mestce Kopervik. Tu pa se Blücher naenkrat ustavi. Kaj mu je neki? Uganko smo kmalu razvozlali. Iz mesteca odrine čoln naravnost proti Blücherju. Ko se ustavi, spuste naši mornarji do njega vrvčasto lestvo. Kakor veverici priplezata po njej dva moža, oblečena v nepremočno obleko, kakor jo nosijo ribiči. „Pilota, pilota!“ se raznese med potniki. Predpiši vелеvajo, da morata vsako tujo ladjo voditi po norveških vodah dva izurjena mornarja domačina. Pilota jamčita, da bosta vodila ladjo po varnih zalivih in prelivih; seveda morata vse otoke in plitvine natančno poznati. Pilotnine sta dobila, če se ne motim, 1200 norveških kron ali 1600 K našega denarja.

Mnogo posla so imeli med tem časom naši salonski fotografi. Mestce, posamezne hiše, ribiški čolni in male jadrnice, vse je romalo v njihove aparate.

„Kaj menite, iz česa so zidane te hišice, iz opeke ali iz kamna?“ je izkušen turist izpraševal svoje tovariše. Večina je glasovala za kamen, češ da je v teh krajih prav poceni. „Kaj še?“ se oglasi modrijan. „Hiše so — lesene; nazunaj so jih

skrbno pobarvali; zato se nam zdi, da so zidane.“ Imel je popolnoma prav. Vsa poslopja na Norveškem so lesena, tudi najboljši turistovski hoteli, menda zato, ker so take hiše pozimi gorkejšje. Le v največjih mestih, kakor v Kristijaniji in Bergenu, je večina hiš zidanih.

Blücher vozi med otoki dalje in dalje, mi pa občudujemo kraje, kakršnih še nismo videli. Ti otoki so spomladi zelo imenitni. Semkaj prihajajo iz južne Norveške ribiči, da love slanike; nalove jih menda silno veliko.

LAATEFOS ODDA, HARDANGER

V dveh urah prijadramo do pravega fjorda. „Čarobnokrasni Hardanger“ (det underdejlige H.) mu pravijo. Kako tiho in mirno je v tem zatišju! Tod ne divjajo mrzli vetrovi, prebivalcev ne razburja bobnenje in grmenje morskih valov. Kakor z nožem reže Blücher vodo pred seboj, za seboj pa pušča dolgo sled, valove, ki se širijo kakor kraka ostrega kota na obe strani, ki pa splahnejo, preden dospo do suhe zemlje. Ob kraju temnozelenega fjorda se dvigajo mogočne gore, 1000—2000 m visoke. Na vznožju gora se razprostirajo travniki, par njivic, sadni vrtovi, čedne vasice. Nad njimi zagledamo široke gozdove, v katerih rastejo po največ breze in

bori. Toda drevesa kmalu omagajo, zmanjkuje jim tal in toplote. Prilezli smo komaj 500 *m* visoko in že ne vidimo nikakega drevesa več. Grmičevje in mahovje tudi kmalu izgine; gole in puste pečine kipe proti nebu. Vrhovi so pokriti z večnim snegom in ledom; nanje še ni stopila človeška noga in ne bo stopila nikoli. Izpod snega in ledu pa izvirajo studenci, ki drve raz strmo pobočje proti fjordu, ali pa se v velikem loku zaganjajo čez pečine, da se njih srebropena voda razprši na tisoč in tisoč drobcev. Vodopade jih imenujejo smrtniki. Tako visokih in mogočnih vodopadov nima nobena dežela, kot jih ima Norveška.

Prizori se menjavajo. Ponekod je fjord ozek, nato se razširi in razcepi; ponekod so bregovi zelo strmi, drugod so gore nekoliko odstopile. Marljivi Norvežan je skrbno obdelal vsako ped zemlje, ki mu jo prepušča narava. Občudovali smo podjetnost domačinov. Po naših srednjeevropskih nazorih je skoraj nemogoče, da bi tako majhen kosček rodovitne zemlje redil večjo družino; in glej, cela vasica je zrasla na borni grudi. Še cerkvico so si napravili, da jih zvon vabi na delo in kliče k počitku. Gotovo so zelo skromni ti ljudje, malenkostne njih potrebe. Čolni, privezani ob bregu, nam svedočijo, da se pečajo z ribištvom, meketajoče koze, bleketajoče ovce in mukajoče govedo nam dokazuje, da je Norvežan tudi umen živinorejec.

Marsikdo bi rad vedel, kako dolgi so fjordi. Največji trije so: Hardanger, Sogne in trondjemski. Prvi je dolg nekako 140 *km*, trondjemski 200 *km*, Sogne, ki je najdaljši, pa do 220 *km*.

Trobenta se oglasi, kliče nas k večerji. Ta dan urno pospravimo, kar nam prineso, potem pa hajdi zopet na krov. Blücher ne plove prehitro, zato si mirno ogledujemo slike, ki nam jih ponuja Hardanger.

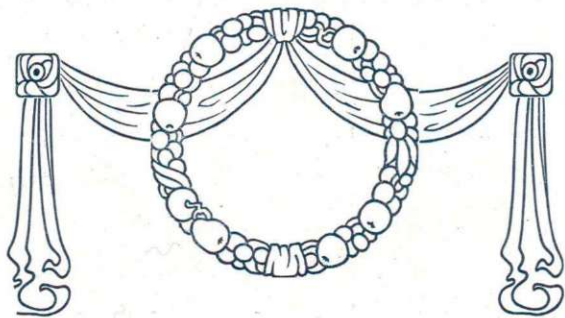
Ob devetih nastopi ladjina godba; prične se večerni koncert, ki traja do desetih. Vse utihne, ko igrajo godci otožno norveško narodno himno, od brega sem pa se začuje radosten plosk in krik.

Čudno se nam je zdelo, da je ob tej pozni ur še tako svetlo. Ob devetih nam je še sijalo solnce, četrť ure kesneje se nam je sicer skrilo za gorami, vedeli smo pa, da ob desetih še ne zatone v morju. Toda kaj bi se čudili! Saj smo dosegli že 60 stopinj severne širine. Na Norveškem, ki se ponosno imenuje „dežela polnočnega solnca“, imajo poleti na jugu zelo kratke noči, na severu pa ob tem letnem času noči sploh ne poznajo.

Godba je igrala zadnje komade, ko se pri večji vasi Uttne fjord razcepi v dva manjša zaliva. Tisti, ki meri na jug, se imenuje Sörfjord (= Južni fjord) in je mnogo romantičnejši kot oni, ki meri na vzhod. Dasi je ura kazala že deset, sem vendar še prav razločno ob dnevni svetlobi čital v Baedekerju drobno tiskane besede: „Sörfjord je dolg 40 *km*, pri vasi Uttne širok 2 *km*, se zožuje bolj in bolj, dokler na južnem koncu ni širok več kot par 100 *m*... Milo podnebje blagodejno vpliva na rastlinstvo. Črešenj in jablan je vse polno... Razmerno veliko je človeških naselbin.“ Ko smo zavili vanj, je solnce z zadnjimi žarki poljubljalo gorske vrhove pred nami. Čaroben pogled! Spodaj ob vodi sadno drevje v najlepšem cvetju, visoko nad njim pa večni sneg in led, ki ga zlati zahajajoče solnce.

Vozili smo se še poldrugo uro. Mračilo se je čezdalje bolj. V fjordu je popolnoma tiho in mirno. Semtertja zapljuska valček ob rilcu ladje, ki plove po vodi kot črna nočna pošast. Vsi smo utihnili, tako nas je prevzela krasota jasne norveške noči. Na desni in levi se svetlikajo luči; marljivi domačini se spravljajo k počitku. Preden se parnik ustavi, izprožijo ladjin top; zamolklo odmeva od gorskih pečin. To je Blücherjev pozdrav Norvegiji. Slednjič se ustavimo. Debela veriga zarožlja, spuščajo mačka. Vse je tiho naokrog. Deset minut od nas, na koncu fjorda, gori še nekaj luči; vasica Odde je to, naša prva postaja na norveški zemlji. V zvoniku vaške cerkve bije ura; dvanajst udarcev naštejemo; čas je, da gremo k počitku, prvič — v deželi polnočnega solnca.

(Dalje.)

Anton Medved.

Pesniku ob grobu — dr. E. Lampe.

Ni ga več med nami ... Ob odprtem grobu smo stali njegovi znanci in prijatelji. Bil je lep pomladen dan, eden tistih dni, ki nam tako radi vzbujajo vesele nade, mlada природа je vstajala k novemu življenju, s Kamniških planin je še zrla zima, a se je umikala že vedno više, trobentice so pa že cvetele v dolini. Takrat smo stali okoli odprtega groba na Žalah. Srce nam je krvavelo za dragim rajnikom, s solzami v očeh smo mislili nanj, ki je stal pred nekaj dnevi se med nami, poln novih nad in načrtov, zapujoč v svojo pomlajeno duševno moč. Ko smo upali, da nam vzplamti v novem žaru, nam je ugasnil.

Anton Medved je umrl, a ni umiral. Nenadoma je prišlo, nepričakovano. Zadnji čas se je celo čutil krepkejšega, zdravejšega, in njegova delavnost je rasla. Snoval je nova dela in pilil prejšnja. Bil je ves zamišljen in zatopljen v svoje poetične osnutke. Njegove misli niso bivale na zemlji, ampak v kraljestvu duha, — zato mu nagla selitev v večnost ni bila daljna pot v neznano deželo. —

Medved je bil pesnik. Poezija je bila njegovo življenje. Vse njegove misli so se snovale v pesniški obliki. Če se more reči o kom, da je kot pesnik rojen, velja to o Medvedu. Že njegov navadni govor je bil poln duhovitih, frapantnih misli, kakor blisk se mu je zasvetil hipoma sarkastičen dovtip in takoj mu je zazvenela beseda s tako jasno odločnostjo,

da si ostrmel nad močjo te hipne pesniške inspiracije. Pesem mu je bila življenje, tolažba in edina radost.

Pa Medved ni bil le rojen pesnik. Svoj prirodni dar je vzgojil in obogatil v neprestanem študiju.

Njegova izobrazba je bila obširna in obliko je negoval z največjo skrbnostjo. Predvsem občudujemo pri njem globokost in duhovitost pesniške snovi, ki izvira iz bogate duše in iz neprestane refleksije. Življenja prevare so mu zasekale globoke rane. A on ni le tožil, ampak je svoje lastne bolečine premišljeval, se vglobil v skrivnosti krivde, milosti in odpuščanja in odkril tako nov svet, v katerem se življenja modrost objema s poezijo.

Zato je vse, kar imamo od njega, tako dozorelo in popolno. Njegova pesem je kakor bronast kip in tudi zveni kakor glas brona. Ta pesniška krepost mu je bila tako prirojena, da v dobi impresionizma in dekadentizma niti najmanj ni krenil s svoje poti. Z uprav klasičnim mirom je ohranil ves čas

svoje estetično prepričanje, in to je neprecenljivo znamenje njegove pesniške velikosti.

Medved je pesnik globoke refleksije. Bridka izkušnja mu je napolnila dušo in on premišljuje svoje bolesti „sub specie aeternitatis“. Prešern je bil lirik srca, Medved je lirik razuma, pesnik-filozof. Kar je grešil in trpel v življenju, mu je vse očiščeno v ognju kesanja in spoznanja.

† ANTON MEDVED

Njegov svetovni nazor je plod trdih izkušenj in notranjih bojov. Morda ga ni pesnika, ki bi bil prestal toliko notranjih viharjev, in v največjo čast mu štejemo, da je v teh borbah zmagal kot mož.

Ti sam si moj tovariš, duh misleči,
in jaz sem stokrat srečnejši s teboj,
kot bil sem nekoč v družini hrumeči . . .

— — — — —
Kar vliva v moje prsi čut sladak,
to moč je govorečega spomina:
kaj duša strastna vse trpela je,
na svetu zroč tirana in trpina,
kako po zdravju hrepenela je,
zaprta sama s sabo, brez zdravila
čakala smrti grenke vsa vesela je.

Kar Medved opeva, ni le pesniška fikcija. Bo-
lesti kupo, ki jo tolikokrat opeva, je izpil res do dna,
in bila je polna grenkega pelina . . . Obup v njegovih
verzih ni le poetičen simbol; često je šel mimo njega
v temni noči v vsej svoji grozi. Žgoča, strastna bo-
lest se je le polagoma umirila, da je zapel:

Jaz ljubim svojo dušno bol
kot delež svoj od vekov dan,
kot tihi mrak, ki les in dol
ovija v mehek pajčolan.

Tak bo Medved živel v zgodovini našega slov-
stva. V satiri je dosegel prvenstvo. Kar biča in kar
graja, stori vse z nobleso pravega umetnika in z logiko
filozofa. Bil je pa tudi epik in dramatik, in sicer izmed
prvih na tem polju v Slovencih. A glavni znak
njegov je refleksivna lirika, ki prešinja vse njegove
umotvore.

Anton Medved je bil naš pesnik, pesnik „Dom
in Svetov“. Ko je pokojni dr. Frančišek Lampe usta-
novil „Dom in Svet“ in stopil pred mlade književnike
z vabilom, da se naj oklenejo novega glasila, je
vstopil mladi Medved v krog pisateljev in pesnikov,
ki so ostali zvesti sotrudniki našemu listu. Več kot
dvajset let je Medved mesec za mesecem pošiljal
„Dom in Svetu“ svoje pesmi; tako vesten je bil
Medved, da je vsekdar držal dano obljubo. „Dom
in Svet“ je bil del njegova bitja, nanj je vedno mislil,
z njim je rasel in zmagoval. Medved je bil naš naj-

zvestejši prijatelj, za vse čase bo naš ponos in naša
dika. Pa tudi ljubili smo ga in častili vsi: Od vladike,
ki mu je odprl vrata svojega dvorca in ga poklical
k sebi v njegovih težkih dneh, vsi njegovi tovariši
po stanu in po duhu, da, ves slovenski literarni svet
brez izjeme je spoštoval tega pesniškega genija.

Zato nas pa ta izguba tem bridkeje zadene.
Nekaj dni pred smrtjo nam je zatrjeval, da se čuti
svežega in krepkega za nova dela. Prestal je ope-
racijo črev in zdelo se je, da bo nanovo oživel.
Nenadoma pa nas je pretresla vest, da je umrl. Za-
vratno, nenapovedana je prišla smrt in ga urno od-
nesla. Komaj je imel časa, da je uredil svoje stvari
— živel in umrl je brez premoženja — in zbral
svojega duha, da stopi pred večnega Sodnika.

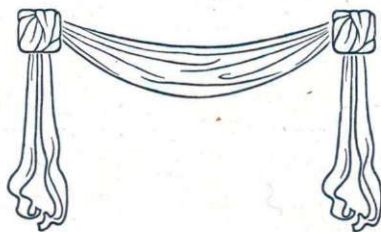
Ločitev je bila bolesta. Kako težko umrje mlad
mož, ki želi še delati in zoreti! Medved je umrl v
najlepši dobi, dobro dokončavši štirideseto leto, ko
je duh umirjen in roka izkušena, ko stoji mož na
višku svoje moči. Zadnje pesmi, ki nam jih je poslal,
so pričale, da raste njegova poetična sila, in veselili
smo se svojega Toneta.

Tako nas je zapustil v najlepši dobi, v svojem
cvetu. Ko je došel do viška svoje delavnosti, oči-
ščen in preizkušen, da smo pričakovali od njega samo
najboljšega, mu je klonila glava in omahnila roka.

Blagi Tone, počivaj v miru! Ko so Te peljali
s Turjaškega gradu, koder si izdihnil, skozi Ljubljano
v Tvoj rojstni kraj v divni Kamnik, je vsa slovenska
domovina z bridkostjo spremljala mrtvaški voz, ki
nam je odpeljal nenadomestni zaklad. In tam na
Žalah smo Te položili v hladni grob poleg Tvoje
matere, kateri si posvetil toliko pesmi, da ga ni
groba na Slovenskem, ki bi bil posut s tako krasnim
cvetjem.

Tam počivaj, snivaj v miru! Tvoj genij pa ostani
pri nas! Slovenska poezija se je dvignila na krilih
Tvojega duha, obogatil si naš pesniški jezik, izklesal
si nam vzore, ki bodo trajali na veke. Tvoj duh nas
ni zapustil, naj živi v poetičnem stvarjanju sloven-
skega naroda do konca dni!

V bridkih solzah se radujemo Tvoje slave!

Književnost.

Slovenska.

Mladeničem. Prvi zvezek: Obramba vere. Spisal + Anton Bonaventura, škof ljubljanski. V Ljubljani 1910. Tisk „Katoliške tiskarne“. — Na 137 straneh v osmerki je visoki pisatelj obrazložil najvažnejša apologetična vprašanja: o razlogih vere, o začetniku in začetku krščanstva, o katoliški Cerkvi, o evangeljskih knjigah, o začetku sveta in življenja na njem, o razlogih odpada od Cerkve. Knjižica se odlikuje po jasnosti in poljudnosti. Preveva jo ljubezen pisateljeva do vere in do moške mladine, ki je današnje dni tolikokrat v nevarnosti za svojo vero. Nekatera poglavja terjajo pač že nekoliko apologetične izobrazbe in jih bodo globlje umevali n. pr. srednješolski dijaki višjih razredov; a tudi preprostim mladeničem bodo koristila, zlasti če se morda po mladeniških društvih (izobraževalnih) tupatam naširje predava o tvarinah, ki so v njih obravnane. Posebno lep, tolažbe poln in bodrilen je odstavek: Cerkev v naših dneh. Non praevallebunt! grmi iz njega sovražnikom Cerkve na uho. — Slovenski mladeniči naj bodo svojemu škofu, ki želi vsem postati vse in vse prenoviti v Kristusu — za to knjižico hvaležni s tem, da prav pridno posežejo po njej. — Dobe jo v „Katoliški bukvarni“ za 1 K.

Dr. M. O.

Turški križ. — Tri sestre. Spisal dr. Ivan Krek. Založilo „Katoliško slovensko izobraževalno društvo v Selcih“. — V Ljubljani 1910. — Tisk „Katoliške tiskarne“. Cena 1 K, 10 komadov 8 K.

Dve pripravi igrici za ljudske odre. Glavna junakinja prve je nekaka davška Jean d'Arc. Igra je zgodovinska, a ima po našem mnenju premalo zgodovinskega kolorita. Sicer bo pa blažilno vplivala. — „Trem sestram“ se bo pa vsakdo prav od srca smejal. Zakonski možje in žene bodo našli notri tudi lepih nauk za mirno in sporazumno življenje.

Dr. M. O.

0960

Hrvaška.

Gradja za povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas. Pribral i uredio Antun Cuvaj. Knjiga druga od god. 1835. do 1869. str. XXXII + 1156. — Knjiga treća od god. 1869. do 1888. str. XXXII + 1108. — V razmerno kratkem času je izdal pisatelj dve knjigi tega svojega ogromnega in za hrvaško kulturno zgodovino preznamenitega dela. Bal sem se, da bo delo zastajalo, ker je za novejšo dobo material preogromen, da bi se dal tako hitro in pregledno razvrstiti, kakor recimo v prvi knjigi „Gradje“, o kateri sem l. 1908. obširneje izpregovoril. Vendar je pisatelj tudi te ovire premagal, ker je, ko se je pred blizu dvajsetimi leti lotil tega težavnega dela, delal hkrati na celem delu in je ena knjiga za drugo mogla v tisk. S tem bi bilo delo dovršeno, vendar pa misli pisatelj izdati še gradivo za zgodovino hrvaškega šolstva zadnjih dvajset let. Jaz bi mu vsekakor priporočil, da to stori, ker je

le edino on kos tej nalogi, ne le kot deželni šolski nadzornik, nego ker je z dosedanjimi knjigami izkusil, kako se dá nabrano gradivo najbolje razvrstiti in bi drugi še tako vešč urednik izgubil mnogo časa, dokler bi našel pot v tem labirintu.

Druga knjiga govori najprej o šolah za cesarja Ferdinanda V. Madžari so postajali vedno bolj siloviti ter so zahtevali, da se v hrvaških gimnazijah vsi predmeti predavajo v madžarskem jeziku razen rimskih klasikov; zahtevali so tudi od uradnikov znanje madžarskega jezika. Pisatelj je največ pozornosti posvetil ljudskim šolam in opisal, kake so bile pred in po l. 1845., ko je kralj Ferdinand potrdil: „Systema scholarum elementarium“, s katerim je ogrsko-hrvaška vlada deloma uredila ljudsko šolstvo. Seveda govori tudi o drugih šolah in zavodih v tem času in o delovanju cerkvenih redov. Posebej govori o šolstvu v vojni Krajini in pa o srbskih narodnih osnovnih in srednjih šolah. Pisatelj ni pozabil niti raznih društev, tiskarstva, pedagoških člankov v časopisih in deželnih zaklad. Od str. 229. do konca govori knjiga o šolstvu za kralja Franca Jožefa I. od l. 1848. do l. 1869. V prvem oddelku je priobčena dosti zanimiva osnova temeljnih pravila javnoga obučavanja, ki jo je izdal v pretresevanje tedanji banski svet, a šolski nadzorniki so postali za ljudske šole znani pesniki dr. Stjepan Ilijašević, in za srednje šole naš rojak Anton Jarc. Že za absolutizma se javlja Ivan Filipović, oče hrvaškega šolstva. Ko je minula Bachova doba in so ljudje zopet prosteje zadihali, se je videlo, da ni šolstvo tako urejeno, kakor bi moralo biti, in začenja se delo za preureditev ljudskih šol.

Tretja knjiga začenja z l. 1869., ko so Hrvati dobili svojo avtonomno vlado, ki ima po nagodbi od l. 1868. samostojno odločevati o svojih šolah. Učiteljstvo se začenja združevati in posvetovati o povzdigi šole in stanovskih koristi, in v Zagrebu se sestane že l. 1871. na mnogoštevilno obiskanem prvem učiteljskem shodu. Na tem shodu je učiteljstvo označilo ovire, ki nasprotujejo razvitku šolstva, in pokazalo način, kako bi se moralo urediti. Drugi tak shod je bil l. 1874. v Petrinji. Tudi vlada je posvetila šolstvu več zanimanja, v saboru so pretresali osnovo za novi šolski zakon, ki je bil potrjen dne 14. oktobra 1874. Ta zakon je mnoge zadovoljil, a mnogi duhovniki so se proti njemu izraževali, češ da izpreminja konfesionalno šolo v brezversko. Konferencija, ki jo je sklical l. 1875. nadškof Mihalović v Zagreb, je napotila duhovščino, kako se naj drži v šolskem vprašanju. Dne 31. oktobra l. 1888. je potrjen novi šolski zakon, s katerim se završuje tretja knjiga „Gradje“.

Pri vsakem oddelku posebej so opisane šole v vojni Krajini, srbske šole in drugi prosvetni zavodi. Zelo dobro je ukrenil pisatelj, da je v svojo knjigo sprejel tudi srednje in druge šole in je tako njegovo delo odraz vsega kulturnega stremljenja Hrvatov v teku stoletij. Veselo znamenje je, da je bilo delo povsod ugodno sprejeto in priznано; prvi dve knjigi sta že razpečani in prireja se drugi, pomnoženi natis. „Gradja“ je bogata zakladnica, iz katere bomo morali

večkrat zajemati in to in ono v njej poiskati, kakor v kakem leksikonu. Pisatelj bi napravil jako hvaležno delo, ko bi na temelju „Gradje“ sestavil kratko zgodovino hrvaškega šolstva, ki naj bi v krepkih potezah pokazala tudi širjemu občinstvu razvitek hrvaške šole.

Janko Barle.

Povjestne crte o samostanskom III. redu sv. o. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagolice u istoj redodržavi. Sakupio i priopćio o. Stjepan Nauč. Ivančić, svećenik istoga reda. — 8°, str. 255 + 231, cena 3 K. — Kakor je znano, je sv. Frančišek utemeljil najprej dva reda, enega za moške (frančiškane), drugega za ženske (klarise), a potem je osnoval pa še tretji red za one osebe obojega spola, ki se hočejo, živeč sicer med svetom, vzpeti do čim večje popolnosti. Dasi je bil ta tretji red nalašč za posvetovnjake osnovan, so se že v početku nekateri od njih začeli zbirati v obitelj in živeti na redovniški način. Ti sicer še niso bili pravi redovniki, ali so taki postali, ko so sprejeli tri slovesne obljube in dobili potrdilo od apostolske stolice. Dalmatinsko-istrsko družbo je potrdil l. 1473. papež Sikst IV. in ona se je vzdržala do današnjega dne v Dalmaciji in na otokih. Zgodovino teh tretjeredcev („treči red sv. Franje od Pokore redovskega obsluženja“) nam je podal v tej knjigi o. Ivančić. Najpreje je izpregovoril o razvitku tretjega reda vobče in potem o njegovem razprostranjenju v Dalmaciji in na otokih. Prvi samostan je imel red pod naslovom sv. Janeza Krstnika v Zadru in je takrat, ko je papež red potrdil, imel že 7 lepo urejenih samostanov. Samostan sv. Janeza so morali od strahu pred Turki opustiti, a mnogo so trpeli samostani tudi od senjskih Uskokov. Pisatelj nam potem pripoveduje razne znamenite dogodke v redu. Njegovih samostanov se ni doteknila benečanska vlada, ko je začela l. 1767. v svoji republiki samostane zapirati. Šele francoska vlada je odpravila nekoliko samostanov, nekateri so pa prenehali zaradi pomanjkanja redovnikov, tako da jih je do danes ostalo deset.

Tretji red opravlja od svojega ustanovljenja službo božjo v staroslovenskem jeziku. Ta privilegij je tretji red vedno skrbno varoval (n. pr. l. 1593. proti puljskemu škofu Klavdiju Sozomeni, l. 1653. proti poreškemu škofu Ivanu X.) in se za odločilno besedo obračal v Rim, kateri mu je nekočkrat potrdil porabo glagolice pri službi božji. Benečanska republika ni sicer branila glagolice, ali je tudi ni preganjala. Če so provinciali od nje kaj prosili, vselej so posebej naglasili, da rabijo v bogoslužju glagolico. In glavni razlog, da republika ni zatrla dalmatinskih samostanov tretjega reda, je pač ta, ker so opravljali službo božjo v staroslovenskem jeziku. Zvití Benečani so vedeli, da bi to že tako jim ne preveč prijazne Hrvate še bolj razburilo. Zato govori pisatelj v drugem delu (str. 113—162) posebej o glagolici in o zaslugah reda zanje. Na tretje mesto (163—200) je postavil življenjepise nekaterih zaslužnih udov tega reda, katerih vrsto častno završuje učeni Dragotin Anton Paršić, posebno zaslužen za izdanje staroslovenskih bogoslužnih knjig. Na str. 201—255 je opisal pisatelj samostane in cerkve, ki jih še ima tretji red, pa tudi one, ki jih je prej imel.

Druga polovica knjige so: „Prilozi, odnoseći se na povjest i na staroslovensko bogoslužje oo. samo-

stanskog III. reda sv. o. Franje u Dalmaciji, Kvarneru i Istri,“ kjer so najprej razne listine o zgodovini reda, o glagolici, potem italijanska zgodovina, cerkev sv. Janeza Krstnika v Zadru in nekoliko glagolskih rokopisov iz XV. in XVII. stoletja. Pisatelj je z velikim trudom več let zbiral podatke za to svojo zgodovinsko delo in je s tem zaslužil vsako priznanje.

Janko Barle.

Hrvatske narodne pjesme: Ženske pjesme.

Sveska prva. Uredio dr. Nikola Andrić. Zagreb. Izdanje „Matice Hrvatske“. 1909. — Po desetih letih se je „Matica Hrvatska“ odločila nadaljevati izdavanje svojih narodnih pesmi, od katerih so dosedaj izšle štiri knjige junaškega značaja. Naslednje tri bodo prinesle odbrane bisere „ženskih pesmi“ in zlasti te bodo zanimale neučenjaške kroge, ki berejo narodne pesmi zavoljo užitka in ne zaradi folkloristike. Urednik je imenoval prvi zvezek „romance in balade“, da označi nasprotje med junaškimi pesmimi, v katerih prevladuje veselje nad aventuro, dočim je ženska pesem kljub vsem epskim elementom zlasti pesem srca.

Kar se dobrega govori o jugoslovanskih narodnih pesmih, ni niti hvastavost, niti blodnja, kajti še vedno so prej premalo vpoštevane kot precenjevane. Ker smo dolgo časa ostali zavarovani pred kulturo in ker nam deloma prizanaša še danes, je pesniška moč narodova neovirano delovala in deluje še sedaj. Mnogi izrazi in marsikatera situacija v narodnih pesmih priča, da so nastale v zadnjem času; sam sem še videl na Hrvaškem guslarje, malo dekadentne sicer, a deseterec jim ni tekel nič manj gladko in gusle so ostale tudi še tako primitivne kot pred sto leti; v Dalmaciji je še mnogo vasi, v katerih je pesem ostala tako domača, kot bi se svet v zadnjem stoletju ne bil prav nič zasuknil. Kdor je imel kdaj v rokah Vukovo ali Matičino zbirko junaških pesmi, je bral iz nje najlepše pričevanje, kako je epska moč jugoslovanske duše razbrzdano plodovita; živo spominja na Rubensa: meče, trosi, razmetava in nikoli ne opeša. Junaških pesmi, ki kljub svojim preprostim, skoro enakomernim verzom pripovedujejo s tolikim naglasom, ne doseže najlepša epika severnjakov, toda ženskim pesmim jugoslovanskim bi sploh težko bilo najti para v narodni in umetni poeziji katerekoli dežele.

Vemo sicer, da je ostalo pri nabiranju narodnega gradiva mnogo romantike in da ni vsaka pesem že zato lepa, ker je narodna. Tudi v „Ženskih pesmih“ je še mnogo nepopolnega, pozabljenega in izpuščenega, večkrat nam skazi čisto estetski užitek tudi nagnjenje k moraliziranju, ki ga narodni pesnik ne zna vedno ločiti od poezije. Toda kljub načelu, da je narodna pesem nedotakljiva, ki se ga je urednik držal, ki je pa samo deloma resnično, je v tej zbirki toliko sijajnih zgledov narodne poezije, daje knjiga vredna največje pazljivosti. Pesmi so večinoma ljubezenske vsebine, a zelo različne po motivih, ker je ta stran ženskega srca neizčrpna in vedno nova; zlasti ljubijo tisti tragični konflikt, ko se spopadejo v duši ženine pravice in materine dolžnosti, a brez one sirovosti, ki je v naših dneh tolikokrat oskrunila z zlobnim očesom to najlepšo skrivnost ženske duše. Narodna pesem pojmuje tako preprosto in skoro praktično ljubezensko plat življenja, da knjige ni dajati mladini v roke, ker vsled nenaravne vzgoje ne zna več gledati erotike tako naivno kot naravno razvit človek. Kljub

temu je skoro vsak verz dokaz, kako globoko je zapisan nramni zakon v ljudsko dušo, in kdor dvomi o etiški moči ljudstva, naj bere to knjigo, da najde vero. Opozoril bi samo na pesem „Pobratim ne ljubi posestrime“ in „Milosničine čine“, dasi je podobnih brez števila.

Nekaj čudnega je tragika hrvaških narodnih pesmi. (Veseli je v tej zbirki malo, šaljive pravzaprav nobene.) Vsi nesrečni zaljubljeni nosijo nože za pasom in vsak trenutek se zgodi, da kdo „mrtav pade na zemljicu crnu“, vsled nemile besede umirajo na lestvici pod dekletovim oknom in lepa Kade Zuličeva konča od zobobola. In vendar je vse to pripovedovano s toliko vero in tako resničnim čuvstvom, da človek skoro verjame! Če slednjič še vzraste na grobu nesrečnega para trta in gartroža, ki se ovijata in prepletata, ali če počivata dva, ki sta se ljubila, ob studencu in pod plodno jablano in dišečo vrtnico, da se more popotnik odpočiti in

„Tko je žedan, neka vodu pije!
Tko je gladan, nek jabuku jede!
Tko je gizdav, neka ružu bere!
Svak će reći: Pokojna im duša!“ —

je naš razum omamljena fantazija prevarila. To je nov dokaz, da je le naivno, neposredno čuvstvo mati umetnosti, vse drugo je le žalostna tolažba in slaboten namestek. Žene v narodnih pesmih ne jokajo parfurmira solza, temveč kriče „kao zmija ljuta“, kar nam naravnost vžge v dušo čuvstvo, ki ga najlepša beseda ne more dati. Jugoslovanske narodne pesmi bi nam morale postati šola, in kdor bi znal kopati, bi izkopal iz njih zlata na cente. One niso le zgled formalno lepega jezika, marveč tudi čuvstvene fraze, da ne govorimo o tvarini, ki bi mogla obogatiti našo revščino, četudi ne vlačimo za dokaz na dan stare povesti, da je Shakespeare iz ljudstva črpal snov za marsikatero dramo.

„Matica Hrvatska“ je izdala „Ženske pjesme“ v dveh izdajah. Ena obsega samo izbrane pesmi za širje občinstvo, druga je znanstvena ter prinaša tudi variante. To je edini način, da vsakomur ustreže.

Franc Bregar.

Sa Jadrana do Gave. Crte i utisci s II. hrv. hodočašća u Lurd. Napisao Jakov Tomasović (Cetinski mlinar). — 4°, str. 79, cena K 1.—. Dobiva se pri čč. oo. kapucinih na Reki, ki so to delo tudi izdali. — V enem letu so dobili Hrvati dva potopisa v Lurd, opis župnika Ivana Jemersića, ki je opisal I. hrvaško romanje, in pa gornjo knjižico, v kateri je na lahek, feljtonistični način opisano drugo hrvaško romanje. Eno in drugo romanje priredili so reški kapucini, posebna zasluga gre pa za to njihovemu provincialu o. Bernardinu Skrivaniću. Jakobu Tomasoviću se mora priznati, da prav prikupljivo pripoveduje, da ni preobširen, da se ne izgublja v malenkostih in da iz vsake njegove vrstice odseva velika ljubezen do Marije in sveto navdušenje za romanje v Lurd. V svoje pripovedovanje je vplel pisatelj citate iz raznih pesnikov, a ves spis je okrašen z mnogimi, prav lepimi slikami, tako da je to izdanje v vsakem oziru vzorno.

Janko Barle.

„Kunići.“ Napisao Z. Č. — 8°, str. 67. — Danes v raznih zemljah, posebno pa na Francoskem, v Belgiji in v Holandiji, rede mnogo domačih zajcev. Pripove-

dujejo, da se v francoskih mestih pojé na leto čez 80 milijonov domačih zajcev. Ker se ta žival zelo hitro plodi in raste, a nima velikih potreb, bi morda kazalo, da se posebno ubožnejši sloji malo več zanimajo za to stran domačega gospodarstva. Potrebna navodila bodo dobili v tej knjižici, ki pripoveduje, kako se zajci razmnožujejo, kako hranijo in kako se prirejajo razna jedila iz njihovega mesa ter kako se zdravijo v raznih boleznih.

Janko Barle.

Hrvatsko kolo. Naučno-književni zbornik. Knjiga V. 1910. Izdala „Matica Hrvatska“. Hrvatska pučka seljačka tiskara u Zagrebu. — Leposlovni del knjige se začne z dolgo pesmijo dr. A. Tresić-Pavičića „Strahor“, ki kliče revolucijo, da ubije in uniči vse, s čimer pesnik ni zadovoljen: stoglavo praznoverje, nasilje, potuhnjeno hinavščino in še mnogo drugega. To je dolgo skandiranje in rimanje brez smisla in zlasti brez poezije, zblaznela fantazija, zastrupljena s sentimentalno politiko in splašena od strahov klerikalizma, odeta semintja v frazo hrvaške narodne pesmi in okrašena tuintam s kakim priveskom klasicizma; tudi nad vse krepka Tresićeva dikcija ne pomore pisanju te vrste do poezije. Pesnitev ni v čast niti Matici, niti Tresiću, ker spada v podlistek predmestnega časopisa. Komaj kaj boljša je Tresićeva druga pesem „Na raskršću“. V njej pesnik voli med fantazijo, razumom in nečim tretjim, kar je oboje skupaj. Ti pojmi se prikažejo vizionarnemu pevcu v obliki žen z raznimi tančicami in brez njih — kako pa! — in po precej dolgem prerekanju, premišljevanju in razlaganju se pesnik odloči, da vzame vse tri. Tako se problem reši malo po cigansko sicer, toda dosti srečno. — Tresić je v svoji mnogostranosti in vsled nadprodukcije očitno zapravil pesem; ostala mu je le še pesnitvena spretnost. — P. Krstinić predstavlja v svoji petdejanski drami „Borba proti sitnicama“ človeka (profesorja Borčevića), ki gre v boj proti družabni in politični pokvarjenosti s slabim orožjem doslednega idealista. Pri tem pade, zapravi kariero, izgubi ženo, ki se hoče prodati za udobnost; Borčević konča: „Nazaj grem, nazaj na očetovo grudo... Tam mi siara mati potrebuje delavca, kmetje sosedi pa svetovavca; tam med njimi bom koristneje deloval kot tukaj... Tam bosta tudi vidva, sinova moja, rajša postala poljedelca ali obrtnika, ki si grade lastne hiše, kot bedna uradnika, ki delajo dolgove ter sebi in svojemu narodu spona.“ — Drama ni po ideji zelo nova in tudi izdelana ni najbolje. Motivacija je precej pomanjkljiva, osebe niso prav žive, zgrajena je dosti ohlapno, dialog se suče večkrat v tonu, ki ni mnogo nad frazo političnih listov. Vendar pa se tudi zdi, da pisatelj ni želel mnogo več kot povedati tendenco; pokazati nenravnost meščanskega življenja in to je pokazal s prepričanjem in odkritosrčnostjo. — Js. Velikanović je objavil v „Kolu“ idile „Za božjim ledjima“, ki na Puškinov način opevajo en dan življenja v slavonskem mestecu. Od začetka je Velikanoviću stih še malo prisiljen, potem pa se razlije v blagem humorju in razposajeni hudomušnosti, z mnogo čuvstva in pikantne nelogičnosti, s prostovoljnimi skoki na desno in levo, da se izlije sedaj v dovtipno modrovanje, sedaj v očaške nauke, sedaj v idiličen popis. Izgubljeno slavonsko mesto („za božjim hrbtom“) živi v teh kiticah od prvega pozdrava solnca, ko se odpro okna na hišah in gospodar prizdeha

PO ANEKSIJI BOSNE: AVSTRIJSKA BRIGADA ZAPUŠČA PLEVLJE – ZADNJI POZDRAV TURŠKIH ČASTNIKOV

na vrata, do pozne noči, ko že zadnje zvezde zaspano pomežikujejo na nebu in trudni pivec išče k domu težko pot; vmes še živa ulica, tržni dan in vino ter prepir, pretep, obrekovanje, razmatranje o ljubezni starih skrivnostih in zopet vino. — Slavonija ima v Velikanoviću svojega pesnika, „Kolo“ pa je dobilo z njegovimi idilami lep prinos. — Mladi Niko Andrijašević meni, če smemo sklepati iz njegove „Pribe zlatokrile“, ki jo objavlja v letošnjem „Kolu“, da je novela zanimiva in dobra, ako sloni na kar najbolj bizarni psihologiji. Ni sicer on sam, ki psihologije ne studira na sebi in bližnjem, temveč jo dela za pisalnikom in ki natika kmetu cilinder na glavo, da more potem s prstom pokazati za njim, a zato tudi ni sam, ki si ga je narava in čista umetnost izbrala za maščevavca: z grehi oznanjajo njeno čast in slavo. Značaj Bosiljke, glavne osebe v noveli, je zlagan, njena romantična ljubezen za jezero bolj smešna kot resnična, zapletek zgodbe sam preumetno izmišljen. Boječe moralnosti ni Andrijaševiću nikakor mogoče očitati, pač pa pogrešamo pri njem okusa; človek, ki je na primer sposoben zapisati v črtici, kot je „Pribe zlatokrila“, učeno besedo „verski histerizem“, dokazuje, da niti sam nima enotnega vtiska od svojega dela. — Andrijaševićev jezik je lep in umerjen; ta dar dolguje pisatelj svoji miloglasni domovini. — Josip Kosor je že napisal boljše stvari, kot je njegov „Smušić“ v tej zbirki. To je ena izmed tistih „povesti“, pri katerih po prvih dveh straneh vemo, kaj bo na zadnji. Kmet Smušić postane vaški načelnik (župan) in se pogospodi; nosi škripave črevlje in popiva, gospodarstvo mu pa propada, dokler ne pride slednjič na nič; Smušić izgubi čast in se ponudi za občinskega stražnika. — Fabula uči mnogo, kot je videti, a bi bila tudi zelo dolgočasna, ako bi natančno opazovana in izborna zadeta karakteristika slavonskega človeka

včasih ne prekinila banalnega poročila. — „Pjesme“ Josipa Miličiča pričajo o resničnem tatentu; dasi jih je samo sedem, kažejo pesnika v vsej moči. Miličiča odlikuje izjemno krepka impresija, neposredno, naravnopreprosto in jasno čuvstvo ter jezik, ki vedno zna povedati, kar hoče. On opeva zamišljeno otožnost, ki pa dobi v ostrih slikah in primerah tako enoten in svetel značaj, da je vse prej kot solzava sentimentalnost. Prva pesem „Na obali morskoj“ je ena izmed tistih, ki človeka reši obupa v povodnji današnjih slabih verzov; dasi ni popolnoma enotno zamišljena, je izraz zrele in mogočne lirike. — Glede leposlovne vrednosti so Miličičeve pesmi v „Kolu“ gotovo najtehtnejše. Slednjič je omeniti še S. Šp. Perišića pri povedovanju o slapu „Gubavici“, ki ima zelo malo literarne vrednosti, ker se izgublja v ohlapno pripisovanje brez reda in kompozicije ter je zato tudi brez enotnega vtiska. — A. Kuzmanović je še napisal v Maupassantovem duhu in načinu dogodbico „Strah“, ki je glede pripovedovalne tehnike vredna zanimanja. Izo Lanov pa je objavil drugo zbirko epigramov, ki niso preboleči, ker imajo manj bistroumnosti, kot je epigram zahteva. — To je vse, kar prinaša „Kolo“ leposlovja. Če vpoštevamo, da med drugimi knjigami „Matice Hrvatske“ ni razen Maglajličevih novel originalne beletristike, moramo reči, da je premalo. — Izmed znanstvenih spisov omenjam malo studijo dr. Ilešića o početkih „Matice Dalmatinske“, Prepeluhovo temotno razpravo o socializmu med Slovenci in Bučarjevo poročilo o Primožu Trubarju. Kerubin Šegvić primerja Levstikovega „Martina Krpana“ in Ljubišnega „Kanjosa Macedonovića“ ter razlaga podobnost med njima s tem, „da je Krpan in Kanjoš naroden motiv, narodna koncepcija, ki sta jo pisatelja našla med narodom in obdelala po svoje“.

Franc Bregar.

To in ono.

Pomladanska razstava v Jakopičevem paviljonu.

Dne 19. marca t. l. je bila otvorjena tretja umetniška razstava v ljubljanskem umetniškem paviljonu. Topot so razstavili slovenski umetniki, poleg njih pa tudi Srbkinja Nadežda Petrovičeva. Prevladuje slikarstvo, skulptura je zastopana le po Zajcu, ki ima skoro same nipp-stvarice, v katerih je Zajec odločno boljši kot v večjih delih. Zastopani so Jakopič z 29 slikami, Jama z 10, Grohar s 7, Žmitek s 46, Šantel Henrika s 4, Šaša Šantel s 7, Vavpotič z 1, Klemenčič z 12, Srečko Magolič star. z 1, Srečko Magolič ml. s 3, Smerekar z 2, Mysz s 6 deli, Nadežda Petrovičeva pa je izločila 35 slik. Razstava v celoti stoji na višjem nivoju kot lanska slov. umet. razstava, zlasti so zanimive Jamove slike, dalje serija Jakopičevih motivov „Križanska cerkev“, ki zahtevajo zase posebne študije, potem Groharjeve stvari, izmed katerih bo „Sejalec“ dosegel gotovo največji uspeh. Žmitek se je pokazal v najrazličnejših tehnikah ter presega Žmitka iz lanske razstave. Nadežda Petrovičeva dela čisto z moško energijo. Kar pa je za slov. občinstvo zlasti zanimivo, je to, da so razstavili slov. umetniki sedaj več slik, s katerimi so dosegli v tujini mnogo priznanja. Tako je imel Jama razstavljeno

sliko št. 37 „Vrt“ v dunajski „Secesiji“, št. 40 „Iz Laksenburga“ v dunajskem „Hagenbundu“, „Most“ pa v Krakovu. Grohar je imel razstavljenega „Sejavca“ v Krakovu, pravtako „Snežni metež“ (tega tudi v Berlinu), Jakopič pa sliko „V gozdu“ v dunajski „Secesiji“. Razstava v splošnem zasluži vse zanimanje. — Prihodnjič priobčimo podrobnejšo oceno.

80089

Koncert „Glasbene Matice“.

Koncert „Gl. Matice“, ki se je vršil dne 9. marca pod vodstvom koncertnega vodja g. M. Hubada, je bil odličen dogodek med Slovenci. Bil je glasen znanilec napredka naše pristnodomače glasbe in budilec k nadaljnjemu napredovanju. Kakor vselej, kadar se je pripravljala Gl. Matica, da proizvaja kako imenitno svetovnoznano glasbeno delo, tako je tudi ta zadnji koncert povzročil pravicato ljudsko gibanje; a kar je še več vredno: topot so stale v ospredju sporeda izvirne umetne slovenske skladbe, mešani in moški zbori, pred vsemi P. Hugolin Sattnerjeva „Jeftejeva prisega“ za mešani zbor soli in orkester.

Te krasne Gregorčičeve balade ni dosedaj še nihče uglasbil. Prvi se je spravil nanjo naš brezdvomno genialni P. Hugolin. Obsežno in ne lahko delo se mu je izvrstno posrečilo in spada ta njegova najnovejša skladba med najboljše te vrste, kar jih sploh imamo Slovenci. Lepšo, primernejšo in markantnejšo glasbeno ilustracijo k temu besedilu si je težko — skoro nemogoče — misliti. Bojno razpoloženje Izraelcev, ki ga slika najprej ves orkester in se temu kmalu nato pridruži še pevski zbor, ali pa molitev za zmago ter prisega Jeftejeva, potem krvavi boj sam, po boju zmagoviti povratek Jeftejev na dom in veselje ter slavospevi ljudstva, hitečega mu naproti, dalje nastop cvetnega zbora mladenk in med njimi edine Jeftejeve hčere in končno vsa tragika, ki sledi temu dogodku, — za vse je našel Sattner pravega izraza. Preprosto in jedrnato nam

† DR. KAROL LUEGER

govori, a silno izrazno, ker globoko občuteno. V zborih je Sattner kakor dosedaj še vedno in tukaj še posebno izvrsten; ima dokaj originalnih misli, sploh vseskozi zdravo jedro, plemenito melodijo, in kar hočem tu še posebno poudariti: tudi kot modern harmonik in spreten kontrapunktik se je pokazal v tej skladbi v najlepši luči. Samospevi so iskreni, zlasti parkratni alt-solo, manj mi ugaja sopranski samospev; nad vse lep in veličasten, proti koncu naravnost pretresljiv pa je basovski samospev. Tudi instrumentacija je večinoma dobra in okusno prirejena, le ona poigra, ki sledi obupnemu klicu „oh, nepremišljena prisega“, oziroma tem klicem se oglasečim moškim zborom, je premalo efektna bodisi v konceptiji kakor tudi v instrumentaciji.

Proizvajanje „Jeftejeve prisega“ je bilo vobče prav dobro in precizno. Videlo se je, da sta zbor in orkester zelo skrbno naštudirala, za kar gre vse priznanje g. koncertnemu vodju M. Hubadu. Le pri enem mestu, kjer skladatelj

v fugiranem stavku in v jako značilnih potezah slika bojno klanje („Kako so tam kovala jekla“), se mi zdi, da je bil tempo vendarle prehitel, oziroma da niso bili pevci in godci na to pripravljeni.

Kar se tiče pevskega materiala, moram reči, da sopran in alt nikakor nista bila slaba; sopran je pač v višavi nekoliko šibek, v srednji legi pa jako prijeten in zvonek, alt vseskozi krepak in izdaten. V primeri ženskega z moškim zborom dam zadnjemu prednost, ki je v „Jeftejevi prisegi“ večkrat samostojno nastopajoč napravil najugodnejši vtis.

Med solisti je imel največjo vlogo g. Julij Betetto. naš rojak, sedaj c. kr. dvorni operni pevec na Dunaju. On napreduje očitno od leta do leta. Že pred enim letom smo se zavzeli nad njegovim sigurnim nastopom, smo občudovali njegov polnodoneči, fino uglajeni in prožni bas in se divili njegovemu mojstrskemu predavanju. Sedaj nas je zopet presenetil; vse ravnokar naštete vrline je pokazal še v veliko večji meri. Pri „Jeftejevi prisegi“ gre pač njemu precejšen del zasluge, da je delo tako lepo uspelo. Kako izborno in dovršeno je pogodil Jefteja, se ne da popisati. Treba ga je bilo le čuti. Ko je končaval svoj spev:

„Odpusti, dete mi ljubó,
zgoditi mora se takó:
prisega grozna je — pa sveta!“

je poslušalcem takorekoč srce zastalo, bil je svečanoresen trenotek, ki nam ne pojde tako brž iz spomina.

Manjše solopartije sta prevzeli gospa Markucci (sopran) in gospica Malič (alt), in sta obedve precej zadovoljno izvršili svojo nalogo. —

G. Betetto si je kot samostojno točko izvolil štiri resne Brahmsove speve. To zadnje Brahmsovo delo (op. 121.) je v resnici precej trd oreh za pevca-proizvajalca kakor tudi nekaj težko prebavljivega za poslušajoče občinstvo. Kljub njihovi neoporečnosti visoki, absolutno glasbeni vrednosti si upam trditi, da se je pri nas velik del občinstva ob njih dolgočasil, ali vsaj odveč je bilo spraviti naenkrat vse štiri speve na oder. Za svojo malenkost pa moram priznati, da sem rad in z velikim užitkom sledil Betettu tudi pri teh skrajnoresnih spevih. Malo pevcev je kos tem spevom; naš Betetto pa jih je pel vzornolepo in žel ob koncu pošteno zaslužen, dolgotrajen aplavz.

G. Ivan Levar, gojenec c. kr. akademije za glasbo in predstavljajočo umetnost (bariton), se je ta večer prvič predstavil širjemu slovenskemu občinstvu, a žal ni bil za nastop disponiran. Pel je baritonski samospev v Sattnerjevem zboru „Naš narodni dom“, kjer je pokazal primeroma dokaj prijeten in voljan ter sonoren glas, in bi bil gotovo prišel do večje veljave, če bi ga bil spremljal le oktet ali vsaj mal oddelek zbora, ne pa celi zbor. Samostojno je nastopil še z dvema arijama: z Wolframovo pesmijo iz Wagnerjevega „Tannhäuserja“ in s prologom iz Leoncavallovih „Glumačev“. Pokazal je v obeh spevih precej dobro šolo in razmeroma dosti lepo predavanje, a glasovnega svojega nerazpoloženja vendar ni mogel prikriti. Vsled tega tudi ni mogoče določno izreči, kaj in koliko naj od njega pričakujemo. —

Razen „Jeftejeve prisega“ so se pri tem koncertu izvajale še sledeče izvirne slovenske skladbe: P. Hugolin Sattnerjev „Naš narodni dom“, Emil Adamičeva „Zapuščena“, Fr. Kimovčev „Izgubljeni cvet“, (mešani zbori); Davorin Jenkovo „Vabilo“, Emil Adamičev „Scherzando“ (moška zbor) in dr. Anton Schwabovo „Dobro jutro“ (mešani zbor s spremljevanjem klavirja).

Vse te skladbe datirajo iz najnovejšega časa in nam poleg že imenovane „Jeftejeve prisege“ približno kažejo nivo sedanje slovenske svetne glasbene literature. Tega, kar smo v tem pogledu dosegli, smo lahko veseli. Vsaka izmed omenjenih skladb ima svoje vrline, radi katerih je zaslužila vstop v dvorano.

Sattnerjev „Naš narodni dom“ je solidno umerjen, nekak klasičen zbor, poln navdušenja za narodno stvar; Adamičeva „Zapuščena“ je krasen modern zbor, ubran v otožnomile strune; Kimovčev „Izgubljeni cvet“ je zanimiv po velikem blagoglasju in zato vrlo učinkujoč; Jenkovo „Vabilo“ je fino zložena skladba kaj gladkega toka, Adamičev „Scherzando“ je v resnici močno originalen, skrajno modern in istotako težak za proizvajanje; ljubka in prijazna in hvaležna skladba pa je dr. Schwabovo „Mlado jutro“. Vsi zbori, drug za drugim, so se zelo točno in efektno proizvajali. Posebno dovršeno med a cappella-zbori se je posrečil Kimovčev mešani ter oba moška zbora. Briljanten je bil v „Scherzandu“ *pp* in *ff*, oziroma prehod iz enega v drugega. —

Klavirsko spremljanje je zelo dostojno oskrbela gospica Vida Prelesnikova. —

„Glasbeni Matici“ in njenemu prezaslužnemu koncertnemu vodju smemo zopet enkrat prav iskreno čestitati na krasnem vsestranskem uspehu.

Slovenskim skladateljem pa: Prodirajmo naprej!

Stanko Premrl.

OS 960

Smrti lek. Pesem Smrti lek na str. 153 je zadnja, ki nam jo je poslal za list pokojni pesnik Anton Medved.

Umrli je v Ljubljani slikar Ludovik Grilc. Bil je tih in ljubezniv značaj, priden slikar, vesten delavec, ki je mnogo slikal za cerkve in od katerega imamo tudi dobrih portretov.

Naša narodna pesem. V monakovski reviji „Kunstwart“ t. l. št. 11. čitamo pomembno oceno naše narodne „Regiment po cesti gre“. Referent namreč opozarja na jugoslovansko narodno glasbo in pravi: „Unser erstes (to je „Regiment“, ki stoji na prvem mestu v muzikalni prilogi poleg treh hrvaško-srbskih) halte ich für eine Perle höchsten Ranges. In wenigen Zeilen — welch ein lebendiges Bild! Das blühende, frische Bauernmädchen, das auf der Anhöhe steht, das Regiment auf der Straße vorbeimarschieren sieht, ihren Liebsten erkennt und vor Freude jubelt über den schönen grünen Strauß, den er am Hute trägt — wie ist das unmittelbar geschaut! Die Melodie belebt und gibt der Zeichnung Licht und Farbe. Der Marschrhythmus fixiert die Grundstimmung; die Pausen des Textes werden organisch durch jauchzende Kadenzen ausgefüllt und selbst die Wiederholung des „grünen, grünen Straußes“ dient nur dazu, die Vorstellung besonders hervorzuheben. Man glaubt den Burschen nun wirklich maiengrün vor sich zu sehen. Ich halte das knappe Liedchen für ein wahres Meisterstück der Volkskunst.“ To priznanje mora veseliti vsakega prijatelja naše narodne poezije. In ali je samo ta pesemca „Meisterstück der Volkskunst“? Kadar bomo imeli popolno zbirko svojih narodnih napevov, bomo šele približno vedeli, kako veliko bogastvo motivov tiči v naši narodni pesmi, ki samo čakajo mojstra, da jih splete v krasen venec, umetniško delo — našo „narodno opero“. Mogoče pa nas doleti usoda, da nam kak Lehár pobere bisere in obogati ž njimi tuje muzikalno slovstvo. Najbrž bo tako. Želeli bi, da nam vstane kmalu mojster Prešernove umetniške individualnosti, ki nam bo na glasbenem polju združil antiko in moderno ter — narodno poezijo. Da bi skoro prišel tisti čas!

J. Puntar.

Mednarodni muzej za jamsko znanstvo v Postojni. Raziskovanje podzemeljskih jam po avstrijskem Krasu je v zadnjih desetletjih presenetljivo napredovalo. Ne samo že znane jame in votline so se temeljito preiskale, ampak bilo je tudi nanovo raziskanih veliko število znamenitih jam. Kras ostane še vedno klasična dežela z ozirom na votline, in sicer ne samo radi števila, nego tudi radi obširnosti in globočine svojih jam in prepadov. Speleologija, katera se je po dolgoletnem spanju zbudila k novemu življenju, tvori predmet, ki obeta doseči mesto samostojne znanstvene discipline. Kar so dosedaj geografi in geologi vsled pomanjkanja potrebnega gradiva omenjali samo površno, postane v bodoče samostojen predmet, in sicer kakor s praktičnega, pravtako tudi s teoretičnega stališča, dočim se bode poudarjala njegova velika važnost v ljudskogospodarskem, nič manj pa tudi v geofizikalnem, palaeontološkem in antropološkem oziru. Osnoval se je odbor strokovnjakov in odličnjakov, v katerem je med drugimi tudi sedanji voditelj poljedelskega ministrstva; ta odbor hoče pospešiti znanstveno preiskavanje kraških jam. Da bi se

NOVI JOHANNESBURŠKI KOMET 1910 A

mogla hraniti vsa različna naravozgodovinska in slovstvena jamska tvarina v enem poslopju, je sklenil ta odbor postaviti na primeren način muzej za znanstvo podzemeljskih jam. Ker pa ima Notranjska priznana največje in najkрасnejše kapniške jame, obširne vodne votline, poleg tega tudi posebno jamsko fauno (katero zastopa obče znana človeška ribica), dalje se nahajajo tu bogate tvorbe diluvialne jamske faune in ostanki nekdanjih jamskih prebivalcev, vsled tega si je izbral odbor mesto Postojno kot najbolj primeren kraj, kjer bi se zgradil omenjeni muzej.

Franč Ondříček, slavni češki goslar, je slavil tridesetletnico svojega umetniškega delovanja. Sedaj je profesor na Dunaju.

Čelist J. Stano je koncertiral v Ljubljani.

Pianist Anton Foerster, rojen Ljubljčan, sedaj profesor na „Chicago Musical College“ v Ameriki, je priredil v Chicagi sijajno uspel koncert.

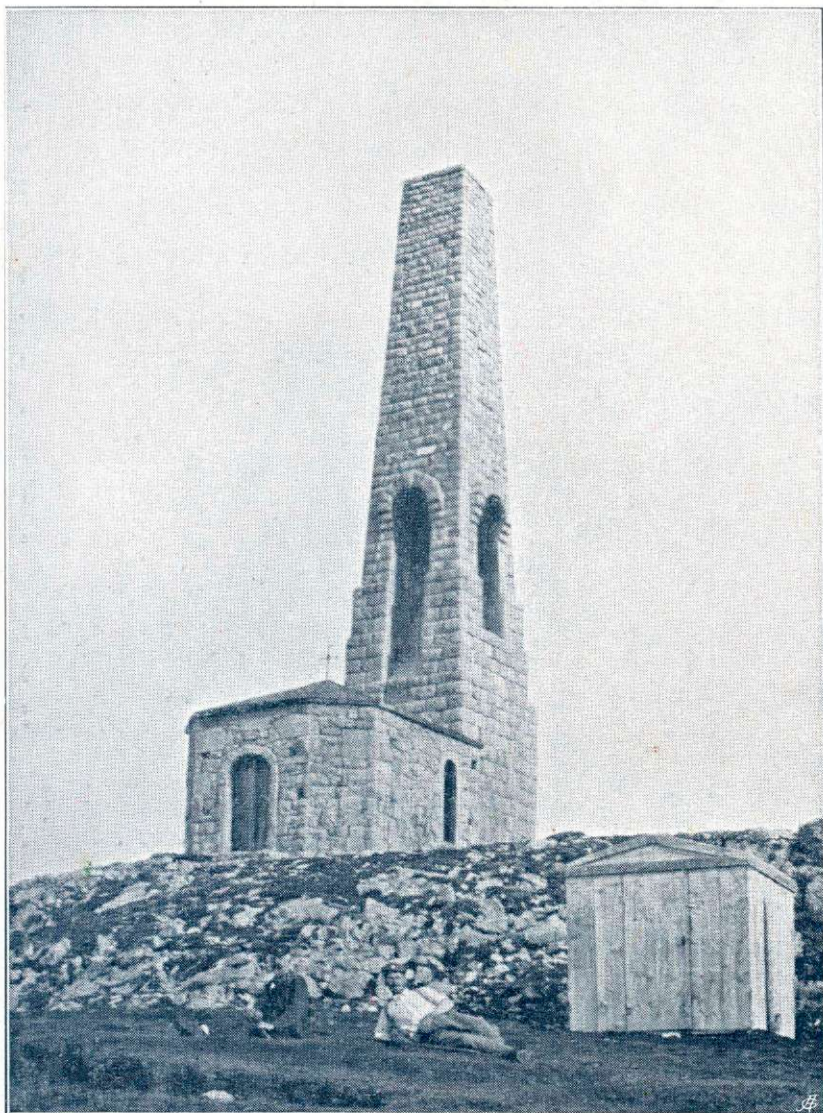
Slovensko gledališče. Deželni odbor je za bodočo sezono oddal deželno gledališče Dramatičnemu društvu, a z gotovimi pridržki. Deželni odbor je na mesec pridržal dva dneva, da morejo ob njih nastopiti domači igralci-diletanti. Na ta način je mogoče, da si izobrazimo domačih dramatičnih talentov.

Vseslovenski zdravniški shod se je vršil v Ljubljani. Baval se je s stanovskimi vprašanji. Predaval je dr. Ivan Plečnik o potrebnih reformah v sodni medicini, ki nikakor ni v skladu s pridobitvami nove medicinske vede.

059630

Naše slike.

Dr. Karol Lueger, dunajski župan, je umrl po dolgi bolezni. Sočutje, ki mu ga je v času trpljenja izkazoval ves svet, zlasti njegov ljubljani Dunaj, nam priča, kako je Lueger

FOT. ANT. JERKIČ

KAPELICA NA MATAJURJU OB AVSTRO-ITALIJANSKI MEJI

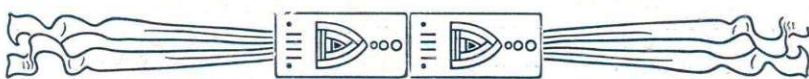
razumel ljudsko dušo in kako je ljudstvo poznalo njega. Z Luegerjem je odstopil s pozorišča mož, kakršnih stoletja le redko rode. Bil je mož krščanskega prepričanja in demokratičnega mišljenja, poln ljubezni do ubogega, preprostega ljudstva. Nastopil je kot mlad odvetnik v dobi, ko je bilo vse omamljeno od liberalizma. Krščanstvo je bilo zaničevano, do vedno večje moči pa je prihajal judovski kapitalizem, ki si je podjarmil ljudstvo gospodarsko in zagospodoval po vsej državi. Dr. Lueger je dvignil zastavo antisemitizma, ki jo je po dolgoletnih, silno ostrih in napornih političnih bojih dovedel do zmage na Dunaju. Kar so učili prvi oznanjevalci krščanskosocialnega programa v teoriji, to je izvajal geni-

alni Lueger v dejanju, ko je postal dunajski župan. Mogočni nasprotniki, premagani v volilni borbi, so iz strahu pred Luegerjevimi načrti zahrbtno preprečili večkrat zapored najvišje potrjenje Luegerjeve izvolitve, a slednjič je vendar dr. Lueger ob nepopisnem navdušenju ljudstva zasedel županski stol cesarskega Dunaja. Njegova županska delavnost je bila vzorna in je povzdignila Dunaj med najbogatejša in najlepša mesta sveta. Bojeval se je proti kapitalistom, snoval občinska podjetja in podpiral „malega moža“. Njegova stranka je z Dunaja segla po vsej državi in je sedaj najmočnejša stranka državnega zbora. Kot politik je bil Lueger velik „Avstrijec“, ki ni maral narodnih bojov in obsojal vsenemštvo. Hotel je doseči narodni mir in združiti vse krščansko ljudstvo v socialnoreformatorečnem delu, ki naj preustvari avstro-ogrsko monarhijo v celotno, močno državo. Kakor vsenemške „prusake“, je pobijal dr. Lueger mažarske šoviste. Na Dunaju Slovanov ni zatiral, ampak je dobro izhajal z njimi, dokler ni tudi na Dunaju vzplamtel nemški nacionalizem. Bil je do zadnjega odkrit prijatelj Jugoslovanov in pristaš trialistične ideje, ki naj združi Južne Slované v eno upravno državno telo. Kot človek je bil dr. Lueger neizrečeno ljubezniv in plemenit mož. Posebno je ljubil svojo mater, in da je mogel imeti pri sebi svoji dve sestri, je ostal neoženjen. Tudi najhujši nasprotnik ni mogel najti madeža na njegovem značaju. Na lastno željo so ga položili v grób njegove matere v novi pokopališki cerkvi na Dunaju. Pogreb je bil velikanski; udeležil se ga je cesar, vlada, državni zbor, neštete korporacije in poldrugi milijon ljudstva. Tako je ta prvoboritelj krščanskosocialne misli po tolikih bojih in po mnogoletnih težko pridobljenih zmagah ob svojem grobu uklonil vse, da so občudovaje zrli na njegovo delo. Takih mož Avstriji manjka!

Slike iz Bosne nam kažejo nekaj značilnih tipov in dogodkov. Združenje Bosne in Hercegovine z avstro-ogrsko monarhijo je proklamiral general Varešanin in razglasili so ga po vseh selih. Sandžak Novi Pazar je bil zaseden od avstrijskega vojaštva; ob aneksiji pa je naše vojaštvo zapustilo sandžak. Z ustavnim življenjem se je tudi začela živahnejša organizacija. Slika na str. 157 nam kaže sestanek moslemskih društev. Katoličani, pravoslavni in mohamedanci se organizirajo v društvih, ki se pripravljajo na bodoče parlamentarne boje. Tudi v Bosni se v vsaki konfesionalni skupini ločijo stranke vedno bolj po zapadnoevropskih vzorcih.

Novo repatico so zasledili, ko so na nebu iskali Halleyevega kometa. Ker so jo prvič zagledali v Johannesburgu, je dobila ime Johannesburškega kometa ali „1910 A“. Zanimivo je, da lete repatice tako okoli solnca, da je rep vedno od solnca proč obrnjen.

Kapelica na Matajurju. Ob začetku dvajsetega stoletja so postavljali spomenike po raznih krajih, ki naj pričajo potomcem, da je tod bila živa katoliška vera ob izpremambi vekov. Tudi na Matajurju med beneškimi Slovenci so postavili spominsko zgradbo, ki gleda daleč v svet in strmi visoko proti nebu. Kapelica je bila z veliko slovesnostjo blagoslovljena ob navzočnosti mnogoštevilnega občinstva, ki je prihitelo na to turistom tako priljubljeno goro. Ta spomenik katoliške Benečije stoji torej na slovenskih tleh.

SLIKE IZ BOSNE: SELAK OLICE PETROVCA

W. LEO ARNDT